SOCIETAS MEDICA LONDINENSIS

INSTITUTA LONDINI SALUTI MDCCLXXIII

PRESENTED BY

THE LISTER BEQUEST.

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark

REDI, F.

vol. 2

65723/A

XXV

FRANCISCI REDI

OPUSCULORUM

Tomus alter.

FRANCISCI REDI
EXPERIMENTA
NATURALIA
C. decker f.

FRANCISCI REDI,

Nobilis Aretini,

OPUSCULORUM

PARS SECUNDA,

ſive

EXPERIMENTA

circa varias

RES NATURALES,

ſpeciatim illas

Quæ ex INDIIS afferuntur.

Ut & alia ejuſdem OPUSCULA, *quæ paginâ ſequenti narrantur.*

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud { THEODORUM HAAK, & SAMUEL: LUCHTMANS. } 1729.

LAI

CONTENTA
hoc Volumine.

EXperimenta circa varias res naturales, ſpeciatim illas quæ ex Indiis afferuntur, ad R. P. ATHANASIUM KIRCHERUM, pag. 1
Obſervationes de viperis, ſcriptæ literis ad Generoſiſſimum Dominum LAURENTIUM MAGALOTTI, Magni Ducis Hetruriæ Camerarium, 153
Epiſtola de quibuſdam Objectionibus contra ſuas de viperis Obſervationes, ſcripta ad Eruditiſſimos Viros ALEXANDRUM MORUM & ABBATEM BOURDELOT, 249
Obſervationes circa illas guttulas & fila ex vitro quæ rupta in quacunque ſui parte, diſſiliunt & comminuuntur, 295
Index Rerum & Verborum, 313

Sapien-

SApientiam ſibi adimunt, qui ſine ullo judicio inventa majorum probant, & ab aliis pecudum more ducuntur. Sed hoc eos fallit, quod majorum nomine poſito, non putant fieri poſſe, ut aut ipſi plus ſapiant, quia minores vocantur, aut illi deſipuerint, quia majores nominantur. Lactantius lib. 2. Divin. Inſtit. c. 7.

FRAN-

FRANCISCI REDI,
Nobilis Aretini,
EXPERIMENTA
Circa varias res naturales.
Ad
R. P. ATHAN. KIRCHERUM.

REVERENDE PATER,

HOnorem quo me literis tuis affeciſti, quemadmodum nunquam ſperavi, ita ex quo improviſo mihi oblatus eſt, animum meum ineffabili gaudio replevit. Et quanquam credam, laudes illas, quas mihi tribuis, non ex aliquo meo merito, ſed ex mera comitate ac humanitate tua profectas, quæ fortaſſis id egit, ut animos mihi adderet, atque id efficeret, ut obfirmata mente progrederer, in deſcribendis naturalibus illis obſervationibus, & experimentis, quæ præ-

teritis his annis feci, & quotidie animi gratia facio: nihilo tamen minus fateor illis me ſuaviter titillari, & blando quodam ſenſu affici. Ac ſanè bonæ mentis expertem, aut ſaltem plane rudem, & inſenſibilem Stoicum me exhiberem, ſi non gratiſſimæ mihi illæ laudes eſſent, quæ à te, id eſt Viro laudato, & tot eximiis operibus celebri, mihi tribuuntur.

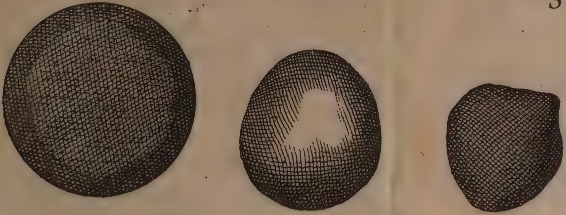
Quapropter cùm tantùm tibi debeam, vellem mihi eſſe verba, quibus poſſem eum grati animi affectum exprimere, quo hoc tibi qualecunque munus offero; præſertim quia dignatus es mihi ſignificare duo ſalutifera experimenta, Romæ facta, unum à te in cane, alterum à Domino Carolo Magnini in homine, lapidis illius, qui in capite ſerpentis cujuſdam Indici venenoſiſſimi natus, certum ac præſens medicamentum eſſe fertur, contra morſus quorumcunque animalium venenoſorum. Sed enim, cùm videam intellectum noſtrum, niſi clarâ veritate perfuſum, non quieſcere, & præterea non ignorem,

quan-

quanto amore candor animi tui ſoliditatem & pulchritudinem veritatis proſequatur; audebo tibi dicere, me jam ab aliquot retro annis hunc lapidem noſſe, & virtutis ejus diverſis temporibus multa experimenta feciſſe, quorum exitum hic tibi, procul ab omni fuco, ea ratione narrare conſtitui, qua id his meis oculis multoties vidi. Noli mirari, me aliunde, quam à te habere notitiam illius lapidis: neque enim ignoras, mihi illud honoris obtigiſſe, ut in illa aulâ vivam, ad quam undique concurrit, quicquid eſt magnorum Virorum, qui peregrinationibus ſuis mercedem virtutis quærunt & aſportant, & ubi huc pervenerunt, uſque adeo benigne excipiuntur, ut fateantur, Florentiæ renatos eſſe antiquos illos & amœnos hortos Phæacios, & in Sereniſſimo Magno Duce Coſmo Tertio, aliiſque Sereniſſimis Principibus regiam & humaniſſimam affabilitatem Alcinoi.

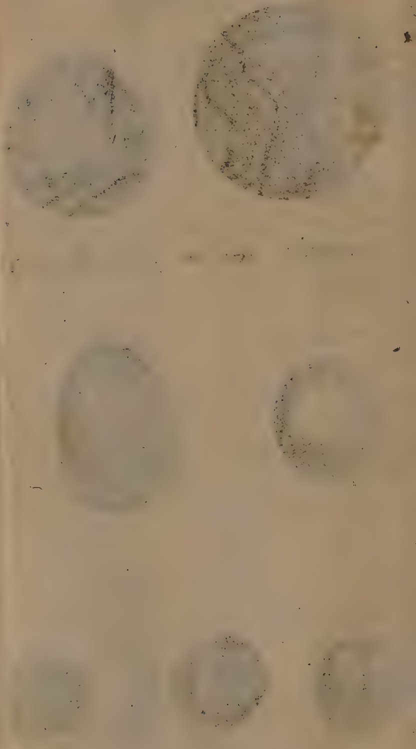
Scito ergo anno cIↃ IↃcLXII. ſub finem veris, reduces ex India orien-

tali, in aulam Hetruriæ, tunc Piſis venationibus occupatam, veniſſe tres Patres, venerabilis ordinis S. Franciſci, vulgo *Zoccolanti* dictos, qui ex illis regionibus multas res curioſas adferentes, id honoris obtinuerunt, ut inſpiciendi copiam darent Sereniſſimo Magno Duci Ferdinando II. æternæ & glorioſæ memoriæ. Inter alia non ſine pompa oſtentarunt nonnullos lapides, quos, perinde ut tu mihi ſcribis, affirmabant reperiri in capite quorumdam ſerpentum, à Garzia ab Horto deſcriptorum, & à Luſitanis *Cobras de Cabelo* dictorum, eoſque per omnem regionem *Indoſtañ*, & vaſtiſſimas duas peninſulas intra & extra Gangem, ſed ſpecialiter in regno *Quàmſy*, ceu probatæ fidei experimentum, certiſſimi antidoti loco inſervire, ſi imponantur morſui viperarum, aſpidum, ceraſtum, & quorumcunque aliorum animalium, qui morſu vel pungendo inficiunt: necnon ſi imponantur quibuſcunque vulneribus, à ſagittis, vel alio aliquo armorum veneno in-

Lapides ſerpentis *Cobras de Cabelo dicti.*

ſectorum genere recens inflictis. Præterea dicebant, talem & tantam, & uſque adeo miram eſſe ſympathiam horum lapidum cum veneno, ut ſtatim vulneri admoti cucurbitularum inſtar ſe eidem tenaciſſime applicarent, nec ante loco moverentur, quàm omne venenum ſugendo imbibiſſent, quo facto ſua ſponte in terram caderent, relicto animali ſano & immuni à mortifero, quo opprimebatur, morbo: atque hinc, ut ab imbibito veneno purgarentur, affirmabant boni illi Patres, neceſſum eſſe, lavare illos in lacte recens mulcto, in eoque macerare tantiſper, donec omne venenum in lac evomuiſſent, quod pro albo contraheret colorem inter flavum & viridem medium. Et quo promptius huic ſuæ narrationi fides adhiberetur, ſua ſponte obtulerunt, tot ſeſe experimenta daturos, quot curioſiſſimis & minime credulis liberat; certo perſuaſi, fore, ut Medici manifeſtò deprehenderent, minimè mentitum eſſe Galenum, ubi *cap.* 14. *libr. primo de*

facult. natur. ſcripſit, dari nonnulla medicamenta, quæ venenum eadem ratione attrahant, qua magnes ferrum. Ergo ne qua mora opus tardaret, juſtum eſt ſtatim conquiri diligenter viperas. Interim Domino Vincentio Sandrini, uni è peritiſſimis artificibus aromatariæ domûs Sereniſſimi Magni Ducis, diligenter inſpectis his lapidibus, incidit in memoriam, nonnullos iſtiuſmodi lapides jam diu ſub ſua cuſtodia eſſe; eosque repertos his Religioſis exhibuit, fatentibus, ejuſdem generis eſſe, & forte, imo revera, eaſdem vires habuiſſe.

Plures iſtiuſmodi lapides habeo, nigri coloris, lapidi Lydio non abſimiles, læves & ſplendentes, ac ſi ſandaracha infecti eſſent. Nonnulli ab uno latere; alii ab utroque maculam cineream habent: alii plane nigri & ſine aliqua macula ſunt; alii, circa medium, albicante, & in ambitu ingrato colore tincti ſunt. Major pars lentis figuram exactè æmulatur; nec tamen deſunt inæqualiter longi: &

ex

ex primis illis majores, quos ego vidi, latitudinem nummi, à Florentinis *groſſo* dicti obtinent; paulo minores magnitudinem *quatrini* non æquant. At vero, ſive magni ſint, ſive parvi, pondere parum inter ſe differunt. Etenim majores utplurimum denarium & grana octodecim non ſuperant: minores denarium & ſex grana pendent. Attamen, nuper vidi & examinavi unum, qui grana ſex ſuper quartam partem unciæ pendebat, & latitudinem *Teſtonis*, ut vocant, nonnihil ſuperabat: & ut figuram meorum, cum figura tui lapidis conferre poſſis, nonnullos hic tibi tabulâ primâ deſignatos mitto.

Communibus deſideriis minimè fortuna favit. Etenim, cum per anni tempus, ſolito frigidius, viperæ nondum cœpiſſent prodire ex ſaxis illis, in quibus per totam hyemem latent, impoſſibile fuit vel unam invenire, quæ negotio, de quo agebatur, inſerviret. Quare ſtatutum eſt, ut ſequenti die aliis adhibitis venenis experi-

mentum fieret virtutis illorum lapidum: & hunc in finem varii ex peritiſſimis ac celeberrimis Philoſophis ac Medicis Academiæ Piſanæ convenerunt, cupidi, id quod Patres verbis declarabant re ipſâ comprobatum videndi.

Ex venenis quæ vulneribus adhibita necant, oleum tabaci, ceu potentiſſimum elegerunt, & ducto in acum filo albo duplicato, illud hoc oleo quatuor tranſverſorum digitorum latitudine inunxerunt: inde acu pulli gallinacei coxam tranſadigentes, filum oleo inunctum per vulnus adduxerunt, & ſtatim quidam ex Religioſis illis cruento vulneri unum ex lapidibus applicavit, qui, ut erat prædictum, eidem tenaciter adhæſit: eo tamen non obſtante pullus ille gallinaceus poſt octavam horæ partem mortuus cecidit, cum æque magna Religioſorum admiratione, ac eorum unquam fuit, qui rem incredibilem viderunt.

At enim, cum nondum ſibi ſatisfactum putarent, & in opinione ſua per-

pertinaciſſimè perſiſterent, eodem filo, ſed recens inuncto, propriis manibus alterius pulli gallinacei vulnus infecerunt, qui æquè ac prior breviſſimo tempore mortuus eſt, cum nihil ei profuiſſent deprædicatæ lapidis virtutes: id quod uſque adeo novum & inſolitum illis viſum eſt, ut tertia vice rem experiri voluerint: idque experimentum occaſionem præbuit, ut ſequenti die plura illius generis fierent. Etenim, trajecto per coxam tertii pulli gallinacei eodem filo, quo priores interfecti erant, adhibitoque lapide, pullus non modo nullum futuræ mortis ſignum, ſed ne morbi quidem indicium dedit: ideoque ex re viſum eſt, eundem denuo ſub ala dextra ſcalpello ferire: & affuſis ſanguinolento vulneri aliquot olei guttulis, ac ſtatim applicato lapide, dignoſci non potuit, ullum ei à veneno allatum eſſe detrimentum. Tantummodo laborare multum, & cruciari viſus eſt, ex quo tertia vice, acu & filo in exitioſiſſimum hoc oleum immiſſo ſiniſtra ejus coxa vulnerata eſt: ſed

paucæ aliquot horæ abierant, cum priſtino vigori reſtitutus eſt, & ſequentis diei matutino tempore ſaltando & cantando indicium dedit, cibi ſe potius deſiderio, quam mortis metu teneri.

Magnam ab hoc eventu delectationem & voluptatem ceperunt lapidum fautores, uſque adeo ut reſumtis animis, intrepidè & ſtudioſiſſimè alia & diverſi generis animalia adferri peterent: quo obtento, experimentis longè pluribus, & morte animalium evidentiſſimè conſtitit, nullam huic lapidi vim & virtutem medicam contra venenoſum tabaci oleum ineſſe. Cæterum, quia non raro accidit, ut juxta id quod verum eſt, ceu tumidus quidam ſurculus propullulet id quod dubium eſt; hinc evenit, ut nonnulli cauſarentur, forte hæc animalia non defectu virtutis lapidibus propriæ, ſed potius eam ob cauſam interiiſſe, quod transfixis acu illorum membris, ideoque ancipiti vulnere affectis, neceſſum eſſet, non unum, quod hactenus factum erat, ſed duos lapides

des adhibere: ſed exiguo negotio ſublata eſt hæc difficultas, morte aliquot gallorum, quibus vulneratis duorum lapidum applicatione ſubventum eſt. Oblivioni dandum non eſt, quod vulneratis uno eodemque momento, in eadem corporis regione, & æquali vulneris magnitudine duobus capis, quorum uni impoſiti erant lapides, alteri non item; is cui ſubventum erat lapidibus, aliquot minutis ante mortuus eſt, quam alter ille; idemque luſus accidit, in aliis aliquot avibus, & diverſis animalculis quadrupedibus: nec forte præter rationem eſſet credere, obſerato à lapidibus vulnere, & prohibito ſanguinis ſimul & aliquo veneni effluxu, mortem citius ſubſecutam eſſe.

Alia multa, & his ſimilia experimenta alias à quam plurimis eruditis hominibus fieri vidi, quos inter nominare poſſem aliquot Patres Societatis Jeſu, & ſpecialiter Patrem Antonium Veira, famoſiſſimum concionatorem Luſitanum, P. Adamum

Adamando, celebrem Matheſeos Profeſſorem, P. Eraſmum Scales, & P. Antonium Michaëlem Vinci, Lectorem Theologiæ & Philoſophiæ, in veſtro collegio Florentino, & tandem D. Matthæum Campani, nobiliſſimis utiliſſimiſque ſuis inventis nulli literatorum per orbem ignotum. Hactenus nihil aut parum attuliſſem, contra falſas dotes illorum lapidum, ſolis olei Nicotianæ experimentis ſubnixus, niſi ſubjungere poſſem, illos non magis contra mortiferos viperæ morſus prodeſſe: & multi dictis meis verum & vivum teſtimonium dare poſſunt, & ſpecialiter venerandæ Societatis veſtræ Pater Maracci, vir ſapiens, & in rebus Indicis expertus & ſagax, quo præſente ab iratis his animalculis multa animalia morſu vulnerata ſunt, nullo in his lapidibus invento ſubſidio, quibus tunc temporis bonus hic Pater plurimum tribuebat. Et dum hæc ſcribo, idem in viperis Neapoli allatis, & quæ hic in vicinis nobis clivulis capiuntur, multoties expertus ſum,

ut

ut certior eſſem ejus rei, cujus jam ante certiſſimus eram. Inter alia memini, me nono Maji, præſentibus multis doctiſſimis viris, quatuor columbos, totidem viperis mordendos exhibuiſſe, qui applicatis quatuor lapidibus, decimo, ex quo infecti fuerant minuto, mortui ſunt. Idem fere accidit quatuor pullis gallinaceis, quorum tres viginti aut aliquanto amplius minutis interierunt: quartus, exclamando & concutiendo ſeſe, non niſi exactis quinque horis mortuus eſt. Nec verò tot experimentis, & meorum, aut Sereniſſimi Magni Ducis lapidum virtuti ſatis fidens, alium D. Doctoris Joannis Baptiſtæ Cheluzzi, inclyti in urbe Florentina Medicinæ Doctoris lapidem operi adhibui: ſed etiam hunc, non minus quam omnes alios, deprehendi plane expertem omnis virtutis, contra venenum viperarum, & ſcorpionum Africanorum. Multas iſtiuſmodi beſtiolas, *in experimentis meis de generatione inſectorum* jam antea deſcriptas, & Tuneto advectas, recens

acceperam: ergo quatuor columbas ſylveſtres quatuor ſcorpionibus, in parte pectoris maxime carnoſa pungendas exhibui, applicato lapidum remedio, ſed cum opprobrio lapidum intra unius horæ ſpatium columbæ omnes mortuæ ſunt: at vero capus, ex quo percuſſus, & adhibita medicina eſt, ſeptem horas ſupervixit: & porcellus Indicus, à Scorpione Tunetano percuſſus, applicato lapidum maximo & ſpecioſiſſimo, horas octodecim vivus exegit. Nihil tamen cauſæ eſt, quo minus credam, canem, applicato lapide tuo, & hominem à vipera percuſſum, applicato lapide D. Caroli Magnini mortem effugiſſe. Credo, & veriſſimum eſſe judico, eique tantum fidei tribuo, quantum cuicunque veritati evidentiori tribuere par eſt. At vero abſit ut cogitem, lapidis virtute id factum eſſe; ſed naturæ hic effectus fuit, robuſtæ, vegetæ & bene conſtitutæ, quæ fortiter repugnando vim veneni viperini, ſolito debilioris, & minus vividi, tandem ſuperavit: vel

luſus

luſus hic, ut ita dicam fortunæ fuit, cujus cauſas utplurimum ne ſumma quidem ingenia intelligere poſſunt, utut aſſequi eas queamus, ſi accuratum & diligens examen accedat, quo mediante ſimul illæ, & latentes fraudes cum fallacibus indicationibus detegantur. Quare ſubmiſsè à te peto, liceat mihi hac occaſione referre cumulum earum rerum, quas maximam partem egomet obſervavi, & quæ fortaſſis ingratæ non erunt, utut minus eleganter, citra ordinem, & confuſe, atque multiplicatis plus juſto digreſſionibus dicantur.

Ne nunc quidem deſunt, qui veridicum fuiſſe ſtatuant Dioſcoridem, *libro ſecundo*, & Plinium *libro octavo*, nec non *vigeſimo tertio* Hiſtoriæ Naturalis, ubi herbam chelidoniam ab hirundinibus inventam eſſe, eâdemque oculos pullorum hirundinum laceratos & corruptos reſtitui ſcribunt; id quod ab ipſo etiam Tertulliano *in fine libri ſui de pœnitentia* confirmatum eſt, dum ſcribit: *Hirundo, ſi excæcaverit pullos, novit il-*

los rurſus oculare de ſua chelidonia. Nec tamen ſanitas hirundinum, aliorumque volatilium, chelidoniæ, ut quæ nunquam in nidis hirundinum invenitur; ſed ſoli naturæ, ſemota omni medicamentorum ope debetur: id quod cuivis manifeſtum eſſe poterit, cui placuerit, oculos hirundinum, aut alterius cujuſcunque aviculæ, acu vel ſcalpro ſolerter terebrare. Ego ejus rei periculum feci in gallinis, anſeribus, anatibus, gallis noſtratibus, & Indicis, & animadvertendo, omnia hæc volatilia, ſua ſponte, minore quam viginti quatuor horarum ſpatio ſanari, veracem deprehendi Cornelium Celſum, libro ſexto dicentem: *Extrinſecus vero interdum, ſi ictus oculum lædit, ut ſanguis in eo ſuffundatur, nihil commodius eſt, quam ſanguine columbæ, vel palumbi, vel hirundinis inungere: Neque id ſine cauſa fit, cum harum acies extrinſecus læſa, interpoſito tempore, in antiquum ſtatum redeat, celerrimeque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus eſt, aut per parentes,*

aut

aut id herba chelidonia reſtitui, quod per ſe ſaneſcit.

Et forte Cornelius Celſus hoc ex *libro quarto* Ariſtotelis *de generatione, & ſexto hiſtoriæ animalium* didicit.

Circulatores, ut virtutem antidotorum ſuorum oſtentent, ſcorpiones & viperarum capita devorant, & fel in potu aſſumunt: hinc imperitum vulgus ignorans ſcorpiones & viperas, ſi comedantur, non inficere veneno, & circulatores nec mori nec ægrotare videns, hæc omnia antidotis tribuenda eſſe ſibi perſuadet: quibus etiam illud deberi credunt, quod iidem circulatores nullo à morſu viperarum damno afficiuntur; cum id inde veniat, quod beſtiolis illis, antea quam mordendos ſeſe præbeant, dentes effregerint, & os, palatum & gulam optime purgaverint, nec non vaginam dentium laceraverint, ex qua flavus quidam liquor prodit, in quo vis veneni viperini conſiſtit. Alii, ut idem artis ſuæ ſpecimen exhibeant, Mercurium ſublimatum, arſenicum, &

& his ſimilia corroſiva citra grande periculum deglutiunt: ſed prius quam illa deglutiant, ſtomachum laganis, aliiſque eduliis inordinate conditis ſuffarciunt, butyro præſertim, & vix aſſumptis corroſivis celerrime id agunt, ut omnia per vomitum rejiciant.

Subtilior & callidior illorum fraus eſt, qui ſucco herbarum, vel ſigillorum, peregrinis, ignotiſque characteribus inſcriptorum vi & efficacia, alterius cutem & carnes ita induraturos ſeſe promittunt, ut nec frangi, nec ab ullo ferro, vel ictu ſclopeti vitiari poſſint: cui promiſſimi non, multum abſimilis eſt, quam Arioſtus Rodomonto à caſta Iſabella factam finxit.

Et quia hujuſmodi medicinæ & incantamenta utplurimum à vatibus tractabantur, hinc eſt, quod illi, quibus caſu contigerat, ut vulnerari non poſſent, incantati dicebantur: quales ab antiquis & modernis in Hetruria fabularum ſcriptoribus Ferraus & Orlandus fuiſſe feruntur, & apud

Græ-

Græcos & Latinos Achilles, Cignus & Ceneus. Quin etiamnum inter populos orientales vagatur hujusmodi ſuperſtitio, & fuit,cum per manus Domini Joannis Michaëlis Wanslebii, Erfurtenſis, ab Ægypto redeuntis, libellum haberem, Arabica lingua conſcriptum, quo hæ atque his ſimiles vanitates continebantur: præterea alium etiam iſtiuſmodi librum inter Sereniſſimi Magni Ducis, Domini mei, manuſcriptos codices Syriacos, Arabicos, Ægyptios & Chaldæos vidi, Abyſſina lingua conſcriptum.

Subtilis profecto & ingenioſa, ut dixi, eſt impoſtorum illorum fallacia, qui has & his ſimiles vanitates promittunt, quibus plures decepti ſunt: quare ſubito inducor, ut tibi aperiam, in quo fraus conſiſtat: atque uti id eo melius demonſtrare poſſim,breviter tibi narrabo feſtivam quandam hiſtoriolam, riſu & commiſeratione,ubi eam audiveris, dignam. Pauci abhinc anni ſunt, ex quo è regione montana Florentiam habitatum

tum venerat; & forte ibidem adhuc habitat, honeſtus quidam vir & horologiorum egregius Artifex. Huic, cum aliquando cum Sereniſſimo Magno Duce ſermocinaretur, excidit, multos ſeſe in patria ſua noſſe, qui verborum, herbarum, aut lapidum virtute cutem haberent, contra ſclopetorum ictus temperatam: idque narrabat, non tanquam rem auditam, ſed quaſi multoties à ſe manifeſtiſſimè viſam. Subriſerunt nonnulli ex circumſtantibus, ad vanam hanc narrationem, & alii alios intuendo, ridere tacitè ſimplicitatem boni hujus viri cœperunt, qui fidem adhibebat febricitantium ſomniis & fabularum ſcriptoribus. Senſit, non modo dictis ſuis negatam fidem, ſed etiam tacitè derideri ſeſe, idque maximæ injuriæ loco habens, murmurando, & neſcio quid intra dentes muſſitando, certo quodam, & ſibi naturali geſtu perſiſtens dixit: brevi deriſores deridendos fore. Et improbata eorum incredulitate, non multum temporis abiit, cùm ſuis ſumptibus in Italiam

accer-

accerſivit militem quendam, qui ſe incantatum & impenetrabilem, vel, ut vulgo vocant, induratum & conglaciatum eſſe jactabat, & qui citra timorem ſeſe velut ſcopum expoſuiſſet maximis ſclopetorum ictibus: & uſque adeo inſtanter, importunè & perſeveranter periculum fieri petiit, ut tandem exauditus ſit: & ipſe quidem nullo periculi metu, fronte ſecurâ & faſtuosâ nudum pectus Carolo Coſtæ, uni ex ſubſidiariis cameræ Sereniſſimi Magni Ducis offerens, elata voce petebat, ut ſclopetum illud minus, quod eum in finem manu tenebat, recta in pectus exploderet: & jam Coſta in eo erat, ut morem ei gereret, cum generoſa pietas Serenitatis S. A. noluit, ut in pectus collinearet, ſed ut majoris mali evitandi cauſa, ictum verſus illas partes dirigeret, ubi nates quam maxime carnoſæ ſunt, quas ille globulo ſclopeti de latere in latus trajecit. Ergo fortis hic miles, damno & pudore ſuffuſus, ne ultimo quidem vale dicto ex cœtu ſe proripuit & totus

ſan-

ſanguine madens, abiit ad curandum vulnus: ac bonus noſter horologiorum Artifex, tunc quidem pudore defixus hæſit, ſed ita, ut opinioni ſuæ magis obſtinatè inhæreret, quam antea: ac jam aliquot ſeptimanæ abierant, cum duobus militibus ſtipatus rediit, quorum alter ex pedeſtri cohorte ſtipatorum erat, alter inter cataphractos ſtipatores merebatur. Ille incantatum, hic incantatorem ſeſe ferebat. Stipator miles dextrum femur oſtentabat, quinque lividis maculis inſigne, quas totidem ictibus ſclopetorum minorum, à cataphracto equite, in conveniente diſtantia, præſentibus aliquot teſtibus ſibi impactas aiebat; qui teſtes non modo ſe id vidiſſe affirmabant, ſed unus ex eorum numero, reliquis generoſior, ut veritatem facti perſuaderet, viginti quinque aureis quaſi pignore contendere voluit rem verã eſſe,& ſtatim aderat, qui promitteret: nec defuiſſet, etiamſi major ſumma oblata fuiſſet, ut quæ dubio procul amiſſa eſſet. Etenim experimento

facto,

facto, miſer ſtipator, natibus ictu minoris ſclopeti male affectis, deluſus abiit: quibus viſis, verſutus & impudentiſſimus incantator cautè ſubducere ſeſe voluit: at vero Præfecti ſui juſſu detentus, & acriter, non ſine comminatione ſeverioris pœnæ objurgatus, niſi fraudem dilucidè revelaret, ipſius propria confeſſione conſtitit, plures alios ab eo deceptos eſſe, & omne artificium conſiſtere in modo pulveris pyrii ſclopeto immittendi. Nimirum in tubum ſclopeti juſtæ menſuræ, pauca aliquot grana pulveris immittebat, & ſuper pulverem globulum, & porro ſuper globulum tantum ſtupæ, quantum operiendo globulo ſat erat. Inde ſuper ſtupam debitam ſclopeto pulveris menſuram immittebat, eique benè adactæ imponebat probè conſtrictum ex ſtupa obturamentum; quo fiebat, ut ſclopetum, ubi ignem conceperat, magnum ſtrepitum ederet; cum è contra globulus, à paucis aliquot granulis pulveris propulſus, nihil præter levem maculam incutere poſſet.

poſſet. Nec tamen quiſquam credat, ſoli Hetruriæ hoc privilegii à fortuna datum eſſe, ut vanas atque inutiles reddat has magicas artes: etiam in exteris regionibus, prorſus inutiles evadunt, & à prudentibus merito deridentur. Id quod ſupra de hac materia ſcriptum eſt, quandoque doctiſſimo Olao Borrichio, celebri Academiæ Hafnienſis Profeſſori narraveram, cui, quod libenter in meam ſententiam concederet, placuit, ad confirmandam illam mihi communicare aliud experimentum, in aula Regis Daniæ factum, cujus verba in ſchedula ad me perſcripta hæc ſunt: *Sereniſſ. Daniæ & Norv. giæ Rex, in ea ingenii & ſpiritus magnitudine, ut rerum naturalium pene omnium oppido ſtudioſus eſt, & cauſarum earumdem indagator acerrimus, ita non rarò in decantatam illam rationem indurandi corpora humana, ut ab ictu globi plumbei & ferrei immunia ſint, ſollicitè inquiſivit, cogniturus verò ne conſentirent tot militarium hominum voces, à quibus tot induratorum exempla pleno*

ore

ore ena rabantur; cæterum expertus tandem eſt, quod ante diu mente æſtimaverat, omnia illa fabulis & Siculis genris eſſe ... anora: Et licet quandoque ad experimenta in rei confirmationem quidam provocarent, ut tamen ad rem ventum eſt, effugiis & exceptionculis quibuſdam ineptis, promiſſo um ſtultitiam aperte prodiderunt. Quin & nobilis ille in Septentrione negotiator Sillius Ma. ſilius, ut rei veritatem ad unguem ſciret, & Regi ſuo ſignificaret, ſpargi juſſit per univerſum & noſtrum & inimicum exercitum ſepoſuiſſe ſe mille ſcutatos, in ejus uſum ſine fraude ceſſuros, qui ſe vere induratum adverſus ferrum & ſclopetorum ictus oſtenderet; diu nemo ſe pecuniæ illius cupidum indicavit, tandem unus & alter ſpe lucri, & vanis neſcio quibus characteribus circa collum diſpoſitis armati, in ſe experimenta provocarunt, ſucceſſu minus proſpero; nam ubi Marſilius induratorum auribus cultro ſuo immineret jam abſciſſuro ſimilis, (parciturum enim ſe vitæ temeraria promittentium)

tium) vani oſtentatores ne ea quidem parte cultri attactum ferebant, prætexentes aures carminibus armari nequiiſſe, ſed reliquum corpus, nec vero, ubi ad cæteras partes deventum, ſuſtinere ictus, ſed pudenda fuga cultro ſe ſubtraxerunt.

Non minus improba illa fraus eſt, qua hypocritæ apud Turcas, *Dervïſi* vulgo dicti, utuntur, ubi id agunt, ut oſtendant, ſe facili negotio prædicere, uter exercituum in prælio evaſurus ſit victor. Quatuor ſagittas eligunt hi impoſtores, & crenam unius mittentes in crenam alterius, junctas in pulvinari ita diſponunt, ut par unum ab altero æquali ſpatio diſtet. Has illum in modum diſpoſitas, duo homines, ſibi invicem oppoſiti, utraque manu fortiter circa cuſpidem teneant neceſſe eſt. Hinc unumquodque par ſagittarum conjunctarum, & ſecundum longitudinem ſuam extenſarum, hujus vel illius inimici exercitus nomine inſigniunt, & illud par quod ſponte ſua loco ſeſe movens, alteri oppoſito pari inequi-

tat,

tat, indicio eſt, exercitum illum, cujus nomen gerit, futurum victorem. At vero neceſſe eſt, ut à Turca calcaneis inſidente, ter legatur, longum illud Alcorani caput, cui titulus eſt *Jaſin*, id eſt, O *homo*! Quotquot Mahumetanorum minus callidi & magis ſimplices ſunt, uſque adeo conſtanter his ineptiis fidem adhibent, ut confirmandis illis manus in ignem immittere auſint. Quare, ut maximam hic fraudem ſubeſſe oſtenderem, aliquoties rogavi, ut experimentum ejus rei facerent: ac ne deciperer, ipſe ſemper ſagittas tenere volui, & hic ſucceſſus rei fuit, ut nunquam loco ſeſe moverint ſagittæ, non ſine magno præſentium Turcarum dedecore & ludibrio, qui dictum caput nugaciſſimi Alcorani, ſervatis omnibus requiſitis circumſtantiis, legerant, & relegerant. Sedenim, quod nonnulli occidentales adeſſent, qui in oriente verſantes, ceu oculati teſtes, huic operationi reſpondiſſe eventum aſſererent, occaſionem mihi dederunt, ut ſollicitè & attentè con-

ſiderarem, qua ratione hæc fraus atque hic manuum luſus fieri potuiſſet: nec diu me latuit artificium. Etenim, in duorum illorum, qui ſagittas tenent, arbitrio poſitum eſt, quas quibus velint imponere ſagittas; idque ſolo & inſenſibili pulſus & manuum motu: itaque huic joco me accingens, ſpectantibus multis, evidenter & facilè rem peregi. Quare unus Derviſiorum, minus quam reliqui verſutus, ſponte ſua eo deſcendit, ut fateretur, omnes has impoſturas & fraudes in uſu eſſe Mahumetanis, prudenti & politico conſilio, ut milites, falſi ſui Prophetæ perſuaſione de victoria certiores redditi, eo audentius pericula contemnant. Quod ſi poſtea effectus non reſpondet, ut anno 1626 Aſſani Calafato, apoſtatæ Græco, & famoſiſſimo piratæ accidit, qui non obſtante hac ſagittarum incantatione, quæ victoriam ei de Pontificia, nec non regia Hiſpaniarum, & Magni Hetruriæ Ducis claſſe prædicebat, ab eadem circa promontorium Sardiniæ victus, & cum

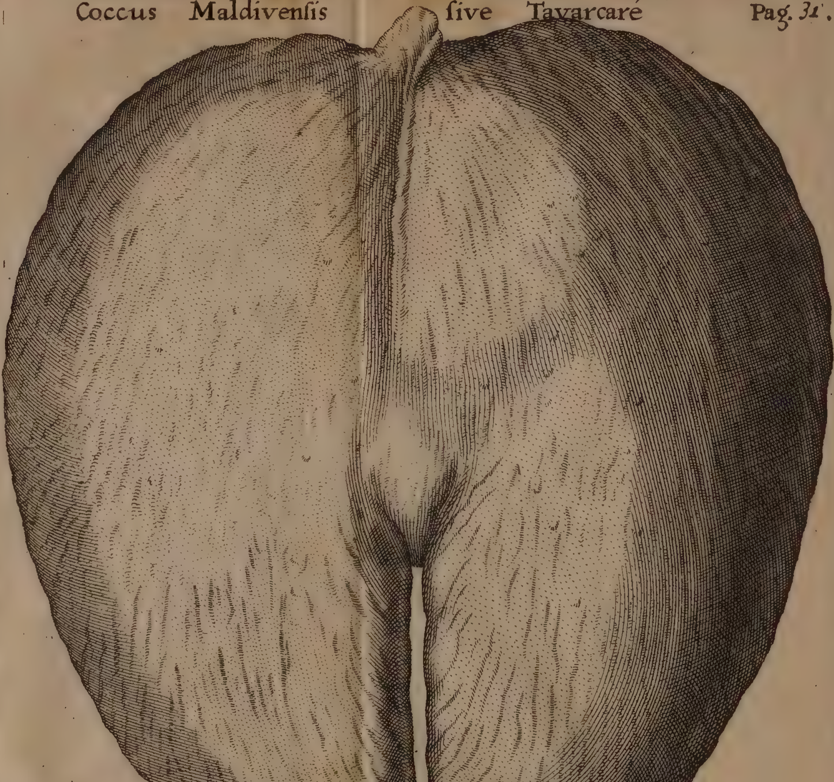
omni-

omnibus ſuis navalibus copiis captus eſt: ſi inquam effectus non reſpondet, non deſunt eis prætextus, quibus ſacrilegi hujus ſeductoris authoritatem ſartam tectam conſervent.

Uno verbo, ſub mirabilibus Saracenorum & Idololatrarum præſtigiis, ſemper fraudulentum aliquod artificium latet: nec vero recens, ſed antiquiſſimus ille mos eſt, uti ex Danielis *decimo quarto* capite patet; ubi fraus ſacerdotum Beli refertur, qui Regi Cyro, omnique Babyloniorum populo perſuadebant, hoc ſuum idolum ea ingluvie eſſe, ut quotidie oves quadraginta devoraret, & amphoras vini magnas ſex abſorberet: & de his tamen carnibus atque hoc potu clam triumphum ducebant, & vivendo in delitiis, cum uxoribus, liberiſque ſuis, cutem bene curabant, gulosiſſimi illi ſacerdotes. Et annon apud Plutarchum legimus, tempore Agidis junioris deglutitos à præſtigiatoribus Spartanorum gladios? Apulejus etiam narrat, Athenis in porticu à præſtigiatore deglutitum eſſe

gladium acutiſſimum, & multo longiorem quam Spartanorum gladii ſint; & alium quendam circulatorem, exigui lucelli cauſa, haſtam venatoriam inguini impingentem, eandem integram cum mucrone & conto per cervicem tranſadegiſſe: & quod magis mirandum erat, haſtæ quaſi affixus videbatur elegans quidam puerulus, plane laſcivus, facie venuſta, & criſpo capillitio, qui uſque adeo bellè tripudiabat, & ſaltando pedes alternatim uſque adeo artificiosè & celeriter motabat, ut nervis & oſſibus carere videretur. Odioſus & moleſtus mihi ſimul & tibi eſſem, doctiſſime & eruditiſſime Pater, ſi omnes iſtiuſmodi caſus enumerare vellem, quos quotidie in foro à circulatoribus fieri videmus; præſertim vero illos, quorum antiqui Scriptores, & B. Joannes Chryſoſtomus, in libro contra Gentiles, & Nicephorus Gregoras, *libro octavo* hiſtoriæ Byzantinæ meminerunt: quare miſſis iſtis ad ea me refero, quæ Rabbi Moyſes Majemonides libro de *Tavar-*

Coccus Maldivenſis ſive Tavarcaré

varcara, *capite undecimo* de his rebus cenſet. Id tantum tibi ſcribam, quid ante aliquot menſes mihi, nec non venerabili cuidam viro, Maſſagami in Africa nato, & poſtea civi Goano acciderit. Is huc in aulam Tuſciæ varias res peregrinas, & inter alia aliquot fruſta *Tavarcaræ*, à nobis *Cocco delle Maldive* dictæ adduxerat. Quæ de hujus *Tavarcaræ* viribus à Garzia ab Horto, Chriſtophoro Acoſta, Carolo Cluſio, Martino Ignatio, Augerio Cluſio, Franciſco Ernandez & Guilelmo Piſone ſcripta ſunt, ea optimè tibi nota ſunt. Aliam eidem prærogativam tribuebat, egregius hic, de quo dixi, vir, aſſeverans, quemadmodum inter magnetem & ferrum mutua amicitia intercedit, ita hanc Tavercaram (*vel Cocco delle Maldive*) ferro inimiciſſimam eſſe, idque procul abigere, & violenter è vicinia ſua propellere. Et cum videret, me difficulter induci poſſe, ut hæc talia crederem, caperata fronte mihi reſpondit, nihil impoſſibile eſſe, & malo inveteratoque more fieri, ut

minus vera eſſe credantur, quæ vel raro audiuntur, vel non ſine difficultate videntur, aut debiles humanæ æſtimationis vires tranſcendunt; cum ſi attentè conſiderentur, certiſſima, & factu facilia eſſe deprehendantur: ac ſe quotieſcunque mihi viſum eſſet, experimento demonſtraturum, hujus pretioſiſſimi *Cocci* vel *Tavarcaræ* virtutem admirandam eſſe, ut quæ inter delitias, & nobiliſſimam partem theſauri Monarcharum apud Indos recenſeatur. Et cum ei reſpondiſſem, me ardere deſiderio videndi his meis oculis, id quod ipſe facturum ſe ajebat, ſtatim ferrum ei obtuli, ut ſatisfacere curioſitati meæ per hanc occaſionem poſſet. At vero bonus ille vir ſubito me monere cœpit, non quodvis ferrum huic negotio aptum eſſe; ſed perinde, ut magnetem armare neceſſe eſt, ubi effectus ejus circa ferrum manifeſtè detegere volumus, ita hic neceſſario requiri, ut ferrum armatum ſit: & cum ego etiam atque etiam urgerem, ut mihi certitudinem hujus veritatis videre lice-

liceret, cum id lamina gladii, manubrio ſuo armati, fieri poſſet; ſubito allatus eſt gladius, quem ille nudum, verſo in pavimentum mucrone attollens, indice medio digito extremitates capuli regebat, & hac ratione ſuſpenſum in aëre gladium tenens, mihi imperabat, ut magnum aliquod fruſtum *Tavarcaræ*, laminæ circa medium admoverem, futurum dicens, ut manifeſtè viderem, ferrum ab ea recedere: & profecto recedebat, ſed motus voluntarius duorum digitorum, quibus capulus regebatur, receſſionis illius cauſa erat: quare ipſe gladium manu tenens, nunquam illum moveri vidi, utut lepidus hic vir non ſine magno affectu *Tavarcaræ* fruſtum laminæ gladii admoveret.

Sed hæ quidem voluntariæ fraudes, & ut vulgo dici ſolet, luſus manuum ſunt. At verò accidit aliquando, ut vel minimè obſervatis, aut perperam comprehenſis obſtaculis, etiam potentiſſimæ cauſæ non poſſint producere ſolitos effectus. Non raro

Medicis accidit, ut potio ex fortiſſimè purgantibus exhibita, ventrem ne minimum quidem moveat.

Robertus Boile, nobilis Anglus, magnæ inter literatos famæ, doctus, diligens, verax, & quavis ſublimi laude dignus, ſolitâ ſuâ, & laudatiſſimâ ſinceritate narrat, ſe, cum in hiſtoria naturali Verulamii legiſſet, aquam vitæ oleo amygdalarum dulcium innatare, ejus rei periculum feciſſe, & ſemper deprehendiſſe, aquam vitæ hærere in fundo, eique oleum ſuperſtare; contra adhibitâ aquâ ardente optimâ, verum evaſiſſe, quod protulerat Verulamius, qui aut non vidit, aut non curavit adjicere aquam vitæ requiri puriſſimam, & ab omni minima aquoſitate ſeparatam. Alios ſimiles eventus ab eodem Boile, in tractatu *de experimentis quæ non ſuccedunt* relatos, procul dubio legiſti doctiſſime Pater, ideoque illis commemorandis lubens ſuperſedeo.

In præludiis experimentorum naturalium, in Academia experimentali,

tali, ſub protectione Sereniſſimi Principis Cardinalis Medicei congeſtis, ſcriptum eſt, infuſione aquæ, per campanam plumbeam diſtillatæ, turbari omnes alias, fluviorum, thermarum, fontium & puteorum aquas, & ſolam inter aquas naturales illam, quæ Piſas deducitur, non albeſcere, ſed nativam ſuam limpitudinem prorſus ſartam tectam ſervare. Verè hoc & ſine fuco ſcriptum eſt: nec deeſt ingens eruditorum numerus, qui, cum propriis oculis hoc experimentum viderint, vivum & verum ejus rei teſtimonium perhibere poſſint. Atqui jam aliquot menſes ſunt, ex quo non ſine maximo ſtupore omnium, qui centies centieſque contrarium notaverant, obſervavi, aquam Piſanam non minus quam alias albeſcere & turbari. Cauſam aliam præter admiſtionem rerum terreſtrium heterogenearum nullam novi, quæ inviſibiliter prope ſcaturiginem aquę ſtillando profluant, & venam aquarum comitentur. Poterat etiam iſtiuſmodi caſus dari, ut quo tempore ex-

perimenta circa albedinem aquarum naturalium capta ſunt, non niſi aquæ per campanam plumbeam diſtillatæ adhibitæ ſint, quæ durante diſtillatione quam minimum ſalis ab hac campana attraxerint, & conſequenter tantum aquas impuras, non vero puriſſimas aquæ ductûs Piſani dealbare potuerint, ad quas dealbandas aquis opus eſt, à ſale illo impregnatis, quem campanæ plumbeæ evomere ſolent. Atque, ut quod res eſt dicam, quiſquis hujuſmodi experimentum cum cura facturus eſt, ſi pluribus & diverſis aquis per diverſas campanas diſtillatis uſus fuerit, inveniet, nonnullas, quæ in aquas ductûs Piſani infuſæ, nunquam illas turbabunt, & contra alias quibus ſtatim turbabuntur. Et hanc talem differentiam, ut ego quidem expertus ſum, non parum promovere poteſt, non diverſitas modo campanarum, ſed etiam gradus ignis, & diverſa conſtitutio florum & herbarum quæ diſtillantur. Præterea ad rem fortè facit, utrum prima ſit, quæ per campanam diſtillat

lat aqua, an vero ultima, ubi poſt continuos labores aliquot dierum campana, ut ita dicam, defatigata & ſterilis facta eſt. Accidit etiam quandoque, ut extraordinariam quandam differentiam producat major minorve quantitas aquæ, per plumbum diſtillatæ, & in aquam ductûs Piſani infuſæ: utut enim hæc aqua Piſana turbetur & albeſcat; minus tamen quam mille aliæ, à me hactenus probatæ naturales aquæ, turbatur & albeſcit, excepto flumine *Peſciæ*, quod per vallem *Nievole* dictam in Hetruria decurrit, cujus aqua eundem fere cum aqua Piſana albedinis modum ſervat: nec multum ab hac abit aqua fonticuli cujusdam, in prato palatii *Buonviſini*, in montibus Lucæ, non procul à celebri urbis illius balneo. Porro aqua Nili tantopere celebrata, nec non putei Meccenſis in Arabia, quam tantopere venerantur Mahometani, non minus quam viliſſima quævis turbidâ evadit.

In eodem illo libro experimento-

rum naturalium dicitur, aquas in vaſis vitreis diſtillatas, ſi aquis in vaſe plumbeo diſtillatis admiſceantur, non turbari.

Sæpiſſime procedit hoc experimentum, ſed ſi generaliter de omnibus aquis in vaſe vitreo diſtillatis loquamur, minime. Parietariam in vaſe vitreo, & balneo Mariæ, nec non arena & cucurbitis aureis ac argenteis, cum capitello vitreo, & in caſtello fornacis, in vaſis vitreis & terreis, vitro inductis, diſtillari curavi; eo tamen non obſtante aqua, quæ prodierat, affusâ exiguâ aquæ roſarum, vel florum myrti, in plumbo diſtillatæ quantitate, ſemper turbida & lactis inſtar alba evaſit. In cucurbitam vitream quandoque libras quatuor parietariæ recens collectæ miſi, eandemque cum ſuo capitello roſtrato arenæ impoſui, ſervato ſemper eodem ignis gradu, & deducendo aquam, uſque dum parietaria plane ſicca, & quaſi ambuſta evaderet: atque ut differentiam aquarum in principio, medio, & fine operis anim-

animadvertere liceret, decies & quater mutato recipiente, tandem horum quatuordecim ſpeciminum aquę periculum feci, additâ roſarum aquâ per campanam plumbeam deſtillatâ & ſtatim alba evaſerunt. Hoc experimentum menſe Aprili factum, Majo & Junio menſibus iteravi. Quare ut idem denuo tentarem, reſiduum horum quatuordecim ſpeciminum cucurbitâ argenteâ cum capitello vitreo exceptum, denuo in balneo Mariæ diſtillari curavi, octies mutato recipiente, nec tamen eo minus aqua, in primis ſex recipientibus collecta, albeſcebat, non vero octava & ultima, utut illam non uni generi aquarum, in vaſe plumbeo diſtillatarum, admiſcerem. Meliſſa eodem ferè quo parietaria modo albeſcit, ſed ita, ut quandoque variet. Dantur iſtiuſmodi herbæ, quæ in vaſe vitreo & arena diſtillatæ, quam maxime variant: etenim vel nunquam albeſcunt, aut ſi quæ albeſcunt, illis tantum hoc accidit, quæ ſub initia operis in recipiente colliguntur, non ultimis, ut
quæ

quæ illius naturæ ſunt, ut non ipſæ modo à turbatione immunes ſint, ſed etiam turbatis aquis admiſtæ claras illas & limpidas reddant: haud aliter ac ſuccus limonum, nec non omphacium & multo magis acetum forte & diſtillatum: ſpiritus autem vitrioli non item. Et hæ poſteriores aquæ tanto majorem in clarificando vim habent, quanto acrior ignis fuit, cujus beneficio diſtillatio peracta eſt. Quod ad betam & ſalviam attinet, quilibet hujus veritatis certus eſſe poteſt, ſed non quoad parietariam, quæ ſemper & æqualiter, ut dixi, turbatur. Porro aquæ in caſtello fornacis, ſive vitreis ſive terreis vaſis vitro incruſtatis, cum vitreo capitello diſtillatæ, generaliter ferè omnes turbidæ evadunt. Dico ferè, quia non deſunt, quæ nunquam turbentur. Et ex eorum numero quæ turbantur, nonnullæ ſunt, quæ in principio, aliæ quæ in medio, & rurſus aliæ quæ in fine operis diſtillantur: item aliæ quæ ex vaſis in ima, aliæ quæ ex iiſdem in ſumma caſtelli regione

collocatis proveniunt. Et ſæpe accidit, ut hæ aquæ non eandem ſemper legem ſervent: & poteſt dari caſus, ut aqua alicujus herbæ diſtillata, ſi experimentum capiatur, ſemper turbida evadat, & contra, ut unius ejuſdemque generis herba, de novo diſtillata, effectum hunc turbationis non producat, ut jam difficillimi operis ſit, quicquam certi in genere de his aquarum diſtillatarum conturbationibus ſtatuere, de quibus, ne prolixior ſim, ſuo fortaſſis tempore & opportuniore loco agam, cum materia ſit curioſa, & quæ varios & quandoque inexpectatos caſus recipit.

Aqua cinnamomi in cucurbitis aureis, argenteis, æreis, ſtanno obductis, vel vitreis, cum ſuis capitellis vitreis diſtillata, ſi in vaſis vitreis aſſervetur, ſemper clara & limpida permanet: ſed vaſis cryſtallinis aſſervata, paucis aliquot horis craſſeſcit, & lactis inſtar alba evadit, ac poſt aliquot dies ſenſim flaveſcere incipit, ſaporemque aſſumit amygdala-

dalarum amararum, & nucleorum malorum Perſicorum. Hoc experimentum, in aqua cinnamomi cum vel ſine vino diſtillata, plus centies à me repetitum, ſemper veriſſimum apparebit; ſed neceſſum eſt, ut periculum facturus, vaſis utatur cryſtallinis, quæ Piſis fiunt; etenim ſi aliis utatur, vel plane non ſuccedet, aut hac vel illa ratione variabitur. In vaſis quidem cryſtallinis, quæ Romæ vel Venetiis fiunt, aqua cinnamomi non intra paucas aliquot horas, ſed poſt duas demum, vel tres dies turbatur & albeſcit; ſed ita, ut nunquam in his flaveſcat, aut faſtidioſum illum ſaporem amygdalarum amararum, vel nucleorum malorum Perſicorum aſſumat. At vero, ſi in vaſis cryſtallinis, quæ Romæ & Venetiis fiunt, non niſi poſt duos treſve dies turbatur; longe diutius in pulcherrimis illis cryſtallinis vaſis, quæ Lutetiæ Pariſiorum fiunt, perdurat: quin uſque adeo exigua eſt, quam in his vaſis aſſumit, albedo, ut fere dicere liceat, eam plane non albeſcere.

ſcere. Erit forte, cum hæc diverſitas ceſſabit, idque pro varietate artis & materiæ, quâ cryſtallina vaſa Piſis, Romæ, Venetiis & Lutetiæ Pariſiorum præparabuntur. Cauſam hujus albedinis à ſale provenire credo, qui in vaſis cryſtallinis efflorescens, lapſu temporis illa corrodit, diffringit & conſumit: cujus rei quilibet certus eſſe poteſt, cum in aqua cinnamomi diſtillata ſemper aliqua pars ſalis, idque pro modo & quantitate aquæ, deprehendatur. Hæc aquæ conturbatio argumento eſt; falſam eſſe communem opinionem eorum, qui vaſa cryſtallina nullam liquoribus quos continent alterationem adferre hactenus credunt: eoque major hujus opinionis falſitas deprehendetur, quod aquæ nonnullæ per campanam plumbeam diſtillatæ, in vaſis cryſtallinis, quæ Piſis parantur, albeſcunt, utut tardius quàm aqua cinnamomi diſtillata turbentur.

Pulvis componitur ex tribus partibus nitri purgati, duabus ſalis tartari, & una florum ſulphuris, qui ab eſſe-

effectu quem producit *pulvis tonans* vocatur: etenim, ſi exigua ejuſdem quantitas in cochlear, vel patellam æneam, vel cujuſcunque metalli aliam mittatur, & candelæ vel prunis ardentibus imponatur, ſenſim colorem mutat, ac tandem ſtrepitum edit, qualem edere ſolet bombarda minor vel major, idque pro ratione aſſumtæ quantitatis. Accidit tamen quandoque, ut ille ipſe pulvis, quem experimento facto optimum eſſe cognovimus, ſi denuo adhibeatur, eundem effectum in perſtrependo producere nolit: & vice verſa, iterum adhibitus, effectum ſuum producat; id quod mihi evenit, virtutem hujus pulveris D. Magalotti demonſtraturo. Etenim prima vice pulvis effectum nullum edidit, ſed ceræ inſtar liquefactus eſt: at vero iterum iterumque repetito examine, optimè reſpondit eventus.

Quin ſæpius mihi uſu venit, ut morſu viperatum, vel oleo Nicotianæ ægrè admodum interimere aliquod animal poſſem. Dantur, ut

dixi,

dixi, varii caſus, ut ſi vipera parum antea comederit, vel aliquid aſperi ſaporis & detergentis biberit, quo os, palatum & fauces repurgata ſint; vel ſi mordendo flavum illum, in vagina dentium latentem, & mortiferum humorem abſumſerit, vel liquor ille quantitate minor ſit, quam ut afficere ſanguinem poſſit; vel ſi ſatis copioſus adſit, at morſus in ſumma cute, vel in locis minime venoſis & arterioſis inflictus ſit; maximè ſi animal morſu petitum majoris ſtaturæ ſit. Etenim vipera non æque facile hominem, ovem, capram, equum, taurum, quam columbam, gallum gallinaceum, cuniculum, felem, aliaque minora animalcula interimit. Nec raro accidit, ut cum ſanguine ipſum quoque ex vulnere venenum prorumpat. Forte etiam non omnium viperarum eadem in inficiendo vis, ſed vel minor, vel major, & magis fervida eſt, pro loci, in quo natæ ſunt, vel morantur, natura & conditione. Idemque oleo Nicotianæ accidit: etenim non omne animal hoc oleo infectum moritur;

aut

aut certe non æque cito, ſi vulnus aliquam ex minoribus venis vel arteriis attingat. Præterea non omne oleum Nicotianæ mortiferum eſt: ſed dantur ejuſmodi ſpecies, quæ nullum ferè malum adferunt: cujus rei me certiſſimum experientia reddidit. Maximã differentiam invenio inter Nicotianã Braſilianam, & illam quæ ex inſula S. Chriſtophori advehitur. Varinenſis & Braſiliana effectu parum inter ſe differunt. Terranovana, & quæ ex inſula Nivis, S. Martini & Anguillæ adfertur, eaſdem ferè cum S. Chriſtophori facultates obtinet. Diverſos ab aliis Nicotianæ ſpeciebus effectus noſtra producit, utut omnes ejuſdem ſpecies in eo conveniant, quod oleum reddunt empyreumaticum, putidiſſimum & fœtoris non ferendi. Non ignoro me forſitan nimis obſcure de tot ejus ſpeciebus egiſſe, ſed cum materia ſit periculoſa, intelligat qui poteſt, ego memet intelligo.

Sed audi quęſo miras rerum viciſſitudines. Hoc oleum in vulnera immiſ-

miſſum, brevi momento necat, aut certe moleſtiſſima ſymptomata excitat: & ego novi homines, qui ſolo pulvere Nicotianæ inciſuras & vulnera, à Chirurgis ſimplicia dicta, curant. Et ſupradictus Pater Antonius Veira, Jeſuita, qui per annos triginta duos in Braſilia vixit, mihi retulit, illis in regionibus nullum aliud medicamentum in curandis vulneribus magis in uſu eſſe, quam ſuccum ejus recentem & folia. Aliquid amplius, Nicolaus Monardes narrat, Indos, nempe, dum vulnera curant, à Cannibalis inflicta, ſagittis veneno infectis, non niſi hoc ſucco uti,ut qui non ſolum veneno reſiſtit, ſed etiam celeriter cicatricem ducit, & fluxum ſanguinis prohibet. Nec deſunt alii, qui ſingulis diebus matutino tempore jejuni non exiguam quantitatem Nicotianæ dentibus conterunt & deglutiunt, nullo, ac ne minimo quidem quod appareat, præjudicio, cum quævis olei ejuſdem gutta, per os aſſumta, vel in ſtomachum demiſſa, exitioſorum & lethalium malorum radix

radix & origo ſit: haud aliter ac pulvis ille Nicotianæ, quem per momenta nemo fere non per naſum attrahit, ſi in os beſtiolæ cujuſdam, & ſpecialiter lacertæ mittatur, ſubito illam deliquio, & diſtentis membris morte afficit. Idem ab eodem pulvere ſerpentibus accidere dicerem: ſed de his nihil dicam, utut per integrum biennium mihi de illius experimenti veritate conſtet: etenim hoc currente anno, ob cauſam, quæ me latet, ne unum quidem ejuſdem generis ſerpentem, hoc pulvere interimere potui. Id affirmare poſſum, hirudines eo involutas, poſt paucas aliquot horas mori, idque non vi pulveris qua pulvis eſt, ſed virtute Nicotianæ.

His, qui verum modum præparandi oleum Nicotianæ non ignorant, majoris momenti videbitur, his temporibus apud exteros ubivis, atque etiam apud nos, multos homines ſecurè, & citra periculum Nicotianæ fumum per os aſſumere, quo palatum, omneſque vicinas partes ita imbuunt, ut eundem per oculos, aures,

&

& nares emittere poſſint: & eo uſque progreſſus eſt luxus, ut ingenioſam, facillimamque rationem invenerint, deducendi hunc fumum per canaliculos, ſub nive ſepultos, ex quibus uſque adeo gelidus prodit, ut nihil cauſæ ſit, cur frigidiori aquiloni invideat. Et multi, non contenti hunc fumum aſſumpſiſſe per os, eodem, ſed calido, nova arte & recens invento inſtrumento inteſtina replent, idque loco clyſteris, eundemque contra multos contumaciores morbos, maxime vero contra colicam paſſionem, prodeſſe deprehendunt.

Quærere mihi videris, an artificium præparandi oleum per ſe ita comparatum ſit, ut violentiſſimam illam necandi virulentiam producat, vel an venenoſum aliquod ingrediens recipiat, ſine quo id perfici non poſſit? Et hæc tua inſtantia mihi illis inniti videtur, quæ circa hanc materiam ab erudito quodam homine Gallo, in curioſo & elegantiſſimo ſuo tractatu de Nicotiana affirmativè ſcripta, & optimo jure nobiliſſimo

doctiſſimoque Abbati Burdeloto, Condei & S. Legeri Domino, & prudentiâ, ſapientiâ, & uſu rerum inter primos hujus ſeculi Medicos numerando. Verba autoris hæc ſunt Latinè verſa:

Eo non obſtante, nonnulli, ut venenoſam eſſe probent, objicient experientiam, cujuſdam quintæ eſſentiæ Nicotianæ, non ita pridem Florentiâ Lutetiam Pariſiorum allatæ, cujus unica gutta, in punctiunculam miſſa, ea ipſa hora mortem creat. At vero, cum naturâ ſuâ nihil iſtiuſmodi producat Nicotiana, quinta hæc eſſentia debebat eſſe ſuſpecta mixturæ alicujus, aut certè venenoſæ alicujus qualitatis, à diverſis præparationibus chymicis acceptæ.

Hic nihil aliud quod tibi reſpondeam habeo, quam eodem, quo oleum illud fit, magiſterio, etiam diverſa alia fieri, quæ in uſu medico evadunt innocentiſſima, & ſive ore aſſumta, ſive extrinſecus vulneri ap-

plicata, non niſi eximia & ſalutifera medicamenta eſſe deprehenduntur: ideoque certo affirmare non auſim, hoc oleum tali magiſterio converti in naturam veneni: id liberè affirmare poſſum, nihil ei, dum præparatur, admiſceri, quo infici venenoſa qualitate poſſit: & hinc eſt, quod nonnulli, ſubdubitantes, crediderunt, petum à mercatoribus in regionibus Americæ elleboro & euphorbio corrumpi: quare proprio motu, ſimul oleum euphorbii, & ellebori extrahi curavi, & experimento in diverſo genere vulnerum capto, utrumque ſemper veneni expers eſſe deprehendi. Interim, ſi quis juſto ſcrupuloſior eſſet, reſpondere poſſet, id mihi accidiſſe ob non adhibitas ceremonias in colligendo elleboro neceſſarias, & ab autoribus toties memoratas, quos inter Plinius ſcripſit: *Hoc & religioſius colligitur: primum enim gladio circumſcribitur, dein qui curcumciſurus eſt, ortum ſpectat, & precatur, ut id liceat ſibi concedentibus Diis facere, obſervatque aquilæ volatus.* Quæ ſunt ineptiæ,
 qui-

quibus fidem adhibuerunt antiqui, vel quas eum fortaſſis in finem ſcripſerunt, ut autoritatem & venerationem illi herbæ conciliarent. Et ſiquidem veræ & neceſſariæ eſſent illæ ceremoniæ; (id quod nego) ea eſt autorum in deſcribendis illis diverſitas, ut neſciam, cui fidem adhibere deberent herbarii noſtri. Etenim Plinius, in colligendo elleboro, aquilarum volatus eâdem ratione obſervare jubet, qua olim in prædictionibus ſuis utebantur Augures. Contra Theophraſtus & Dioſcorides volunt, ut Herbarii id agant, ne aquilæ illos in opere deprehendant & videant. Ubi obiter noto, Plinium, cum hæc ex Græcorum libris deſcriberet, non obſervaſſe diſcrimen, quod tamen non exiguum eſt, inter φυλάττεσθαι & φυλάττειν: vel ut Salmaſius autumat, pro *obſervatque aquilæ volatus*, legi poſſet, *ſervatque aquilæ volatus*, eo ſenſu, quo Horatius dixit: *En rupes maxima: Serva* & Terentius: *Hem! Serva geminabit, niſi caves*; qua ratione Theophraſto & Dioſco-

ridi conveniret cum Plinio. Sed enim, quicunque hæc talia negligit, virtuti ellebori non præjudicat, cum ipſi autores declarent, non ellebori, ſed colligentis cauſa hæc fieri, ut nimirum omne periculum declinet, & vacuus ſit ab omni metu ſiniſtri augurii, quæ omnia non niſi vanæ imaginationis ſunt.

Res inter ſcriptores notiſſima eſt, quod piſcis ille marinus *Torpedo* dictus, ſi tangatur, ſomnum atque ſtuporem inducat manui & brachio tangentis: cujus rei non ſemel experimentum feci, ſimul ut certus eſſem de veritate, & de eadem cum certitudine ſcientiæ loqui poſſem: & narrabo tibi, piſcatores aliquot me requirente, hujus piſcis cauſa piſcatum iviſſe, & capto illius generis uno, eundem mihi, paulo poſtquam captus erat, vivum attuliſſe. Vix illum manu conſtrictum tetigeram, cum formicare manus, brachium, & omnis humerus cœpit, cum tremore uſque adeo moleſto & dolore adeò acuto in extremo cubito, ut ſtatim manum abducere

cogerer: idque toties mihi accidit, quoties eundem diutius tangere obſtinatè volui. Verum quidem eſt, me tanto minus doloris atque tremoris ſenſiſſe, quanto morti proprior torpedo erat: quin ſæpius nihil iſtiusmodi ſenſi: & cum jam plane mortua eſſet, neque enim ultra tres horas vixit, tractare eandem ſecurè, & ſine ulla moleſtia poteram: ut jam mirum non ſit, eſſe, qui de veritate hujus effecti dubitent, & rem omnem fabulæ loco habeant; fortè, quia in torpedine, non viva, ſed mortua, aut morti vicina experimentum fecerunt.

Non poſſum eadem certitudine affirmare vel negare, an verum ſit, virtutem torpedinis etiam operari è longinquo. Piſcatores omnes hoc ajunt, & conſtanter affirmant, eundem tremorem per funem retis, & haſtam fuſcinæ tranſire è torpedine in manum & brachium piſcatoris: quin unus ex eorum numero mihi dicebat, ſe, cum torpedinem in vas prægrande miſiſſet, & jam in eo eſſet, ut ope

caçabi

cacabi illud aqua marina adimpleret, torpeſcere ſibi manus, ſed leviter, ſenſiſſe. Quicquid ſit negare illud non auſim, quin potius haud ægre crediderim: nec tamen certo aliud dicere poſſum, quam me, cum citra contactum torpedinis manum propius admoverem, aut in aqua, cui innatabat, verſarem, nihil omnino mali ſenſiſſe. Poteſt tamen fieri, ut torpedo in mari, vividâ, integrâ, nec diſſipatâ ob mortis viciniam virtute propriâ, producat omnes illos effectus a piſcatoribus memoratos.

Torpedo illa, de qua loquor, capta fuit decimo quarto Martii, anno milleſimo ſexcenteſimo, ſexageſimo ſexto. Fœmina erat, & libras circiter quindecim pendebat. Volui tunc obſervare internam viſcerum fabricam, ſed ob multas occupationes curſim illud, & ut dici ſolet, craſſa Minerva feci. Scribam tamen, eo non obſtante, quicquid tum temporis ea de re in adverſariis meis notavi.

Oculi parvi, & in ſuperiori parte poſiti ſunt, duobus tranſverſis digi-

tis ab extremo anteriore limbo corporis torpedinis. Prominent ex loculis ſuis velut duo cornua, vel informes quædam nuces. Pupilla rotunda non eſt, ſed iridis figuram æmulatur, ejuſque dimidia pars concava, altera convexa eſt, & ubi convexa pars in concavam intrat, pupilla clauditur. Humor cryſtallinus rotundus eſt, teneræ ſubſtantiæ, quoad exteriora, & duræ, quoad interiora.

Dentes in extremitate ſatis acuti, & circa baſin lati ſunt.

Hepar in duos lobos dividitur, duarum falcium inſtar, qui in baſi ſubtiliſſimo & arctiſſimo ligamento connectuntur. In univerſum uncias undecim pendebat.

Folliculus fellis ſatis magnus, ad dextrum lobum hepatis annexus erat, pondere drachmarum ſex. Ulyſſes Aldrovandus credit, hoc fel, cataplaſmatis loco alicui corporis membro impoſitum, tremorem inducere, & torporem: ſed experientia edoctus ſum, vanum eſſe hunc ejuſdem timorem. Vanam quoque crederem eſſe

Plinii

Plinii & Galeni opinionem, qui affirmarunt, hoc ipſum fel pollere ea virtute, ut flaccidum & imbelle reddat illud cornu, quo (ut Boccacius noſter loquitur) homines arietant.

Inter duos lobos hepatis ſtomachus & inteſtinum jejunum interjacent.

Stomachus uſque adeo magnus eſt, ut immiſſa manus hominis per os torpedinis, quod ſatis latum eſt, convertere ſeſe facile in eodem ſtomacho poſſit, qui carnoſus & rugoſus eſt.

Inter ſtomachum & inteſtina exiguus quidam trajectus eſt, quem pilorum vocare licet, & qui duos angulos facit, figuram literæ S repræſentantes.

Inteſtinum jejunum ſex tranſverſorum digitorum longitudinem vix æquat, interius ad cochleæ formam fabricatum, ad modum fabricæ inteſtinorum piſcis palumbi, aliorumque piſcium ex canum & rajarum genere, maximamque partem ſimile duobus inteſtinis cæcis ſtruthionis & cuniculi.

In altero angulorum, ſtomachum inter & inteſtinum, pancreas & lien ſita ſunt.

Lien, drachmas duas pendens, figuræ ellipticæ; at vero pancreatis figura ſatis irregularis erat: etenim verſus lienem craſſum & latum eſt, & poſtea longo ligamento ad inteſtinum accedit.

Cor non abſimile eſt aliorum piſcium cordibus, & non niſi unam auriculam habet. Poſtquam illud à corpore torpedinis ſolveram, & ab omni vaſe ſanguineo ſeparaveram, non deſiit per ſeptem horarum ſpatium vivere & palpitare: & reliquum corpus torpedinis, demto corde, non ceſſavit per tres horas continuas monſtrare evidentiſſima ſigna motus & ſenſus; & cauda quidem poſt alia membra iis privata eſt: id quod mihi in memoriam revocat, quod in alia torpedine, ante multas horas mortua, & frigore conſtricta obſervaveram, caudam nonnihil ſe moviſſe.

Ad utrumque lobum hepatis immediatè annexa, & diaphragma inter

&

& ipſum hepar ſita erant ovaria duo. In unoquoque ovàrio ſupra quinquaginta ova diverſæ magnitudinis videre erat. Ab his duobus ovariis duo diſtincti canales deſcendunt, qui in oviductibus terminantur. In horum oviductuum uno ſex ova ſatis magna erant, quorum unum unciam unam vel circiter pendebat, coloris ex viridi flaveſcentis, inſtar bilis porraceæ. In altero oviductu ova octo, ſex aliis ſimilia continebantur, quæ ex oviductu exemta in figuram planam circularem abibant.

In cavitate oviductuum, circa ova, humor quidam fluctuabat, liquefacto cryſtallo non abſimilis, liber, nec oviductibus vel ovis annexus: ipſa etiam ova non minus ſoluta, & nullis ligamentis vel vinculis aſtricta erant.

Branchias ab utroque latere quatuor cum dimidia habet: quatuor tamen illæ, quas integras voco, duplices ſunt, & carne quadam muſculoſa, motui earundem inſerviente à ſe invicem ſeparantur: ita ut dicere liceat, torpedinem, ſi utrumque latus reſpi-

cias, branchias habere novem. Foramina branchiarum extrinſecus in pelle quatuor, intus & gulæ reſpondentia quinque mihi viſa ſunt, ſed ita, ut dubitarem, eſſentne etiam in pelle quinque, uno à me per imprudentiam in ſectione corrupto.

Omne illud ſpatium corporis torpedinis, quod branchias inter & caput, nec non illum locum, ubi pinnæ collocatæ ſunt, ad uſque extremitatem anteriorem corporis ſitum eſt, ſubſtantia occupat fibroſa, mollis, candidiſſima, cujus fibræ craſſitiem pennæ cygneæ craſſioris æquant, & nervis munitæ ſunt vaſiſque ſanguineis. Capita vel extremitates harum fibrarum pellem dorſi & pectoris attingunt, & ſimul junctæ duo corpora, vel muſculos duos falcatæ figuræ formant, qui duo muſculi ſimul expenſi, ad libras circiter tres cum dimidia aſcenderunt. Mihi tunc quidem videbatur, in his duobus falcatis corporibus, vel muſculis potius quam in ulla alia parte reſidere virtus dolorifica torpedinis; ſed idem denuo

affir-

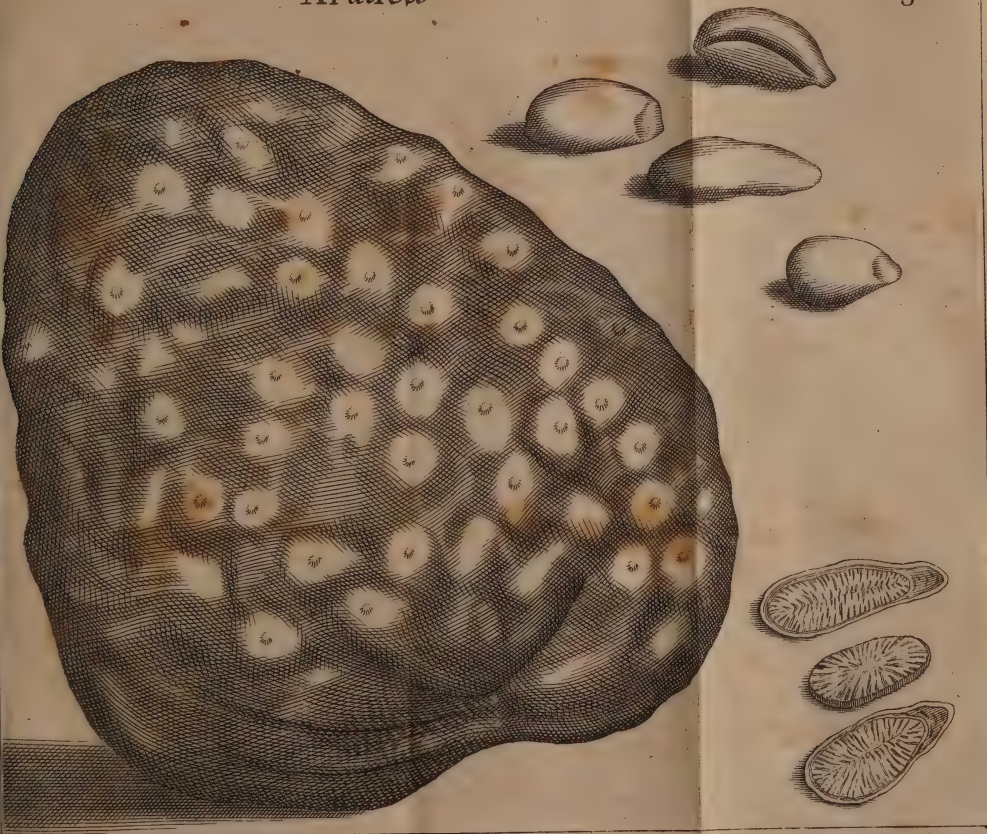
affirmare non auſim, & forte decee-ptus ſum. Non tamen credo, me de-ceptum eſſe, obſervando, virtutem ſeſe magis vividè exerere, quando torpedo capta, & manu conſtricta, contorquendo ſeſe per vim elabi co-natur.

In Braſilia fructus arboris naſcitur, ab incolis ejus regionis *Araticù* di-ctus, guſtu ſuaviſſimus, & nutrimen-ti laudabilis. Attamen inter ſpecies hujus *Araticù* una invenitur, nutri-menti peſſimi & venenoſa. Quare ſi quis illis in regionibus indifferenter & citra delectum hoc fructu utere-tur, fieri facile poſſet ut non ſine ma-gno ſuo malo deciperetur. Guilelmus Piſo, *libro quarto & quinto hiſtoriæ naturalis*, hujus arboris ſimul & fru-ctus mentionem facit: at enim, quia figuræ illius fructus, uſquequaque non reſpondent, ipſi fructui, quo pro humanitate ſua me donavit D. Fran-ciſcus Antonius Malaſpina, Suveri Marchio, inde eſt, quod figuram ejuſdem, in naturali ſua magnitudine, nec non ſeminum integrorum, &

apertorum, atque ipſius etiam animæ ſeminum *tab*. VI. tibi tranſmitto.

Fructus ille, quem hac figura deſignatum vides, corticem habet cætera lævem, ſed conſertum ſpiculis, vel ſpinis, raris, obtuſis, non pungentibus, & à plano ipſius corticis nonnihil aſſurgentibus. Color corticis hujus exſiccati fructus, in ferrugineum propendet, nigro miſtus, utut ubi jam maturuit ad croceum obſcuriorem, intermiſtis hinc inde rubris maculis, accedat. Intus uſque adeo ſeminum plenus eſt, ut in hoc ipſo, quem tibi deſcribo, centum & ſeptuaginta numeraverim, quorum ſuis ſingula cellulis, ex tenuiſſima membrana compoſitis, & cortici quaſi alligatis conſtant. Semina, ſi figuram & magnitudinem ſpectes, amygdalas referunt. Folliculi ſeminum, quoad ſubſtantiam, folliculis ſeminum citreolorum non abſimiles ſunt. Extrinſecus læves, nitidi, & coloris ex flavo rubri, ſed intus candidi, aſperi, & rigidi, ob membranulas quaſdam duras,

Araticù

duras, quæ à ſuperficie folliculorum aſſurgentes, in ipſam medullam ſeminis penetrant: Semen ipſum candidum eſt, & figuram ellipticam obtinet, & à membranulis accuratè inciſum eſt. Si Piſonis deſcriptio tibi non ſatisfacit, legere poteris ſequentem relationem, à Luſitano Patre Societatis veſtræ, nec non magno in Theologia Magiſtro, & Præcone excellentiſſimo factam, quæ ex Hiſpanica lingua tranſlata ita Latinè ſonat.

Cum hujus pomi tres dentur ſpecies, quæ inter ſe ſimilitudinem ſervare videntur, earum differentias univerſali nomine Araticù *ſignificatas deſcribere conabor.*

Prima ſpecies quæ abſolutè generis ſui nomen ſervat, talem figuram habet, qualis hic depingitur, ſed ſæpe mediocrem melopeponem magnitudine æquat. Color exterior viridis eſt, cum aliqua palloris miſtura, quando ad perfectam maturitatem devenit: intus albo, ac ſimul flaveſcente colore ſuffunditur. Semen generat depicto haud diſſimile:

colore

colore tamarindi maturi, ſed non deſiccati: pauca vero generat ſemina, & per totius pomi medullam, ſicuti aquatici melopeponis diſperſa. Odore pollet grato, & acuto, cum leviſſima adſtrictione, quæ etiam ſaporem acido-dulcem comitatur. In medio taleolum, quaſi clavum continet, quo ſuſtinetur, & cum toto principio, ſeu pede uſque ad fructus radicem continuatur, ideo eandem craſſitiem & duritiem obtinet, eundemque ac pomum colorem, qui non valde medullam penetrat, neque ad illius intima perducitur. Arbor eſt proceræ magnitudinis, ſemper vireſcens: folia Aurantiæ arboris ſimilia, ſed craſſiora, & obſcurioris coloris. Trunci lignum admodum leve, & exiguæ ſoliditatis, ideo nulli uſui inſervire aptum. Naſcitur hæc ſpecies in univerſa Braſilia, ubi nullius pretii habetur.

Secunda ſpecies dicitur Araticù Panà, *præcedenti ſimilis, juxta flumina germinare ſolet. Arbor eſt parva, trunco & foliis à prima ſpecie non parum differens: fructus adeo venenata qualitate malignus, ut à can-*

cris

cris terreſtribus comeſtus, ipſos ſtatim enecet.

Tertia ſpecies appellatur Araticù Apè, *& poteſt optimis omnium fructibus comparari, quamvis nulli ullatenus ſimilis appareat: ejus figura eadem fere eſt ac illius fructus, qui hic depingetur, cui duntaxat deſunt acutæ quædam cuſpides, quibus fructus ſegmenta quaſi dividuntur, licèt omnes eodem cortice, ſeu pellicula conjungantur. Ejus ordinaria magnitudo talis eſt qualis hic oſtenditur depicta, quamvis ſæpe major ſit. Semen eſt nigrum, aureo quodam fulgore niteſcens. Tenui pollet odore, nec ingrato; cum jam perfectè maturuit pallido colore ſuffuſus nigris maculis, ſeu puncticulis, undique perfuſus. Facillime fructus iſte cultro diſſecatur, & partes jam diviſæ videntur ut duæ capſulæ, ſeu vaſcula eo cibo referta, qui vulgo ex carne Gallinæ cum ſaccharo & lacte contuſa parari ſolet, eoque maxime blando, ſuavi & frigidiſſimo, vel ſicuti pinguior pars lactis, quæ ſupernatat albo ſaccharo permixta: ideo non niſi cum cochleari com-*

commode comeditur. Cortex Imperialis monetæ craſſitiem minime excedit. Naſcitur hæc planta Pernambuci, *(ſiquidem nunquam ipſe* Bajæ *vidiſſe memini) ſed multò melior in* Parà *progignitur, ubi non eodem nomine nuncupatur, ſed* Beribà *communiter dicitur. Truncus, flores & folia à prima ſpecie ſatis differunt, ſed hæc non ita pulcra viſui apparent. Florem deſcribere ſuperſedeo, cujus ideam memoriâ non ſatis retinui. Quod ſi ex terræ natura & proprietate mutationem non ſuſceperit fructus, operæ pretium eſſe arbitror ut Florentiam deferatur, & illic tranſplantetur.*

Non hanc modo arborem me ibidem viſurum ſpero, ſed herbas etiam exoticas permultas. Etenim Sereniſſimus Magnus Dux Coſmus tertius, non æmulator minùs, quam filius magni Ferdinandi Prudentis, inter actiones, regio ſuo ingenio quam maxime convenientes, hanc numerat, protectione, gratiâ, & liberalitate antevertere vota eorum, qui ſcientias & bonas artes profitentur. Quod ſi

ſi inter laudes Herculis non poſtrema fuit, cedros ex hortis Heſperidum Africanis tranſtuliſſe in Græciam; inter glorioſas laudes Sereniſſimi Domini mei etiam hæc refulget, quod hortos Florentiæ & Piſis omni plantarum exoticarum apparatu generosè inſtructos velit, idque non vanæ alicujus, aut curioſæ delectationis gratiâ, ſed in uſus eorum, qui diverſas plantarum naturas & proprietates indagando deſcribunt.

Sed tempus eſt, ut miſſis longis his digreſſionibus, ad primum & præcipuum ſcripti mei filum redeam; ideoque obnixè te rogo, precorque, lapidis tui ſerpentini *Cobra dè Cabelo* naturam, & vires denuo in aliis beſtiis, quas viperæ momorderint, experiaris: Etenim, ſi poſt multa experimenta accuratè facta deprehenderis, illum revera pollere virtute ſanandi punctus & morſus venenoſorum animalium, ingenuè fatear neceſſe eſt, me hactenus deceptum, & lapidem tuum bonum & genuinum, meos vero falſos & ſpurios eſſe.
Quod

Quod ſi è contra inveneris, nihil in lapide tuo virtutis eſſe, gaudebimus utrique, inventam à nobis veritatem, & detectum eſſe mendacium, quod hoc vel illo caſu occaſionem mortis ſuppeditare poterat homini ingenuo, qui morſu à vipera vel cane rabida petitus, recuſatis omnibus aliis medicamentis, omnem ſuam ſpem in hujus unius lapidis virtute collocaret, quod genus lapidum, ut dicam quod ſentio, adulterinum & fictitium eſt; aut ſi in capite ſerpentis *Cobra de Cabelo* vel *Pileati* vulgo dicti naſcitur, nullam contra viperæ morſum, Nicotianæ oleum, & ſagittas Bantamorum & Macaſſarorum virtutem habet. Quòd ſi aliquam alexipharmaci vim obtinet, nihil quod ei ultra largiamur ſupereſt, quàm ut dicamus, prodeſſe eundem contra morſus illorum ſerpentum, in quorum capite naſcitur, & hoc Pater Michaël Boim Jeſuita, ſemotis fabulis *capite octavo de ſerpente Gen-to* in ſua Flora Sinica ſcripſit, penes quem ejus rei fides ſit. Ad me quod attinet, non

non dubito, quin hi noſtri lapides, ut jam antea dixi, arte facti ſint: & hanc meam ſententiam multi confirmant, qui diu admodum in India cis & ultra Gangem habitarunt, affirmantes, illos à ſolitariis, vel Indorum eremitis, idololatris, *Jogui* dictis, compactos eſſe, quos poſtea in Diu, Goa, Salſetta, nec non per omnem Malabari & ſinus Bengalenſis, Siami, & Coccincinæ tractum, omneſque præcipuas maris orientalis inſulas divendant. Sed me vel maximè in hac opinione confirmat, quod tu ipſe, Doctiſſime Pater, non multum ab hac mea ſententia abis, uti paucis abhinc diebus liquido videre mihi licuit, ex doctiſſimo tuo libro, *de triplici in natura rerum magnete*: ubi mentione factâ ſerpentum criſtatorum, eorundemque lapidum, ſapienter hunc in modum ſcripſiſti: *Qui autem hujuſmodi ſerpentes capiendi modum quam dexterrime callent, ſunt Brachmani, & quos* Jogues *vocant, gentilitiæ ſuperſtitionis eremicolæ: longa ſiquidem experientia docti,*
vel

vel ad primum ſerpentis pileati aſpectum ex certis ſignis norunt, qui lapide turgeant, qui non nec hic ſiſtunt, ſiquidem comparata horum lapidum copia, contuſos, atque una cum reliquis ſerpentis partibus, addentes nonnihil ex terra ſigillata, aut etiam, quam magni faciunt, terra Melitenſi, in maſſam redactos, lapides efformant artificiales, eadem virtute, qua naturales imbutos, quos deinde magno quæſtu advenis vendunt, ſecreti lapidis conficiendi ita tenaces, ut nullis aut precibus, aut obſequiis propoſitiſque nummis, id advenæ extorquere poſſint.

Alius quidam Pater Soc. Jeſu in ſuis relationibus de hac re ita loquitur, & Hiſpanica verba Latinè ſonant.

Ponam hic virtutem alterius lapidis Cobra *dicti, quem India habet: hic lapis vocatur*, Piedra de Cobra de Diu. *Parvus eſt, & maculas aliquot albas habet. Variis confectionibus & antidotis conſtat.* Jogues *illum præparant, homines Ethnici auſteram vitam*

agentes, & ſerpentum incantatores, qui in Diu habitant. Nonnulli dicunt illos in capite colubri naſci: ſed hi virides ſunt, & obſcuri: certe lapides ſunt, ab his artificialibus diverſi, & omnes eadem virtute pollent.

Virides hactenus nullos vidi, nec probavi: ſed ſi eandem quam artificiales virtutem obtinent, non ſine ratione de eorundem viribus vehementer dubitaverim: quin in eo ſum, ut ferè credam, hos ſimul & illos prorſus omni virtute carere, & hos Joguos ejuſdem cum noſtris circumforaneis & cantilenarum propolis farinæ eſſe: etenim per emporia Indiarum vagantur, oſtentando ſerpentes criſtatos, eoſque collo & brachiis circumligantes, ſed ita, affirmante Garzia ab Horto, ut dentes illis omnes antea effregerint, nec non omni veneno ſpoliaverint. Et fieri poteſt, (quæ mea conjectura eſt) ut his ſerpentibus, ea ratione præparatis, ſeſe mordendos exhibeant, & medicato his lapidibus morſu, falſam pro vera

vir-

virtute jactent. *Serpentes cobras de cabelo*, ſcribit Garzias, capite de ligno ſerpentino, *circumferre ſolent circumforanei quidam* (Jogues *appellant*) *ſtipem emendicantes, & cineribus ſeſe aſpergentes, ut hac ratione venerandos ſeſe ſanctimoniæ titulo vulgo præbeant. Circumeunt iſti omnes regiones, & nonnulli ex iis circulatorum munere funguntur, geſtantque hos ſerpentes, quos demulcere ſolent, & collo aptare, (prius tamen exemptis dentibus) vulgo perſuadentes eos ſe incantaſſe, ne nocere poſſint.*

Attamen, inquiet aliquis, neceſſe eſt, ut hi lapides aliquam ſympathiam vel antipathiam cum veneno habeant, cum liquidò appareat, quam tenaciter ſeſe ad venenoſa vulnera applicent. Et vero negari non poteſt, vulneribus illis eos adhærere; ſed hoc addatur neceſſe eſt, illos quibuscunque vulneribus non venenoſis, atque adeo cuicunque parti corporis adhærere, quæ quidem mollis ſit, & ſanguine, vel quo alio liquore madeat: eadem ratione, qua exigui illi panes

panes terræ ſigillatæ, & omnes aliæ bolorum ſpecies. In ſumma, ſemper magis magiſque ſtupeo ad tanta mendacia, quanta indies de illis medicamentis ſcribuntur & narrantur, quæ ex ultramarinis, & longius remotis, aut minus cognitis regionibus ad nos deferuntur, nulla veri falſive cura, tantum,ut quæ narrantur,nova,inaudita, & quaſi miraculoſa videantur; unoquoque id agente, ut hac via magis conſpicuum ſeſe, magiſque reverendum, & ſimplici vulgo doctiorem oſtentet, qui quidem has nugas eadem fide apprehendit, quâ rudes Caſtiliani crediderunt, veros eſſe effectus pennæ & carbonum, à nequiſſimo impoſtore ſibi exhibitorum,cujus mentionem Boccacius facit.

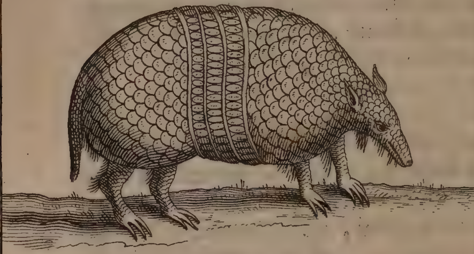
Sapientes ſunt ſine dubio qui omnibus illis, quæ de iſtiuſmodi regionibus referuntur, quæ adiri commodè nequeunt, ad inveſtigandam veritatem relationis, illico non credunt. Rem experientiâ probatam loquor & rveam: multa celebria medicamenta, inde ab Africa & Indiis tam orienta-

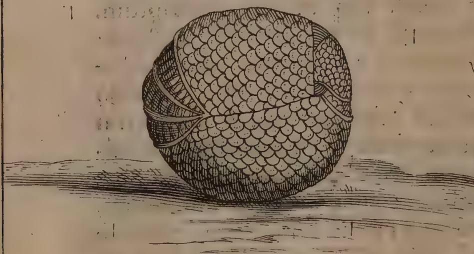
talibus, quam occidentalibus, magna exſpectatione in Europam delata, mihi ad examen ea revocanti falſa deprehenſa fuiſſe. Culpabuntur multi zelatores, & nimis forte creduli, id quod dico, & murmurantes exclamabunt, me nimis ſtupida & parum politica ſinceritate id agere, ut fidem minuam vel demam illis pharmacis, quam inveterato multorum conſenſu obtinuerunt maximam. Ego vero per viam experientiæ liberam, & ab affectu immunem incedens, reſpondebo illis, juxta nobiliſſimum illum Satyricum Florentinum moroſitatem eorum non poſſe intellectui meo compedes injicere.

Nec ignoro, aut quotidie minus experior, experimenta difficillima, & maxime fallacia eſſe illa, quæ circa res medicas fiunt: & quanquam magna & generalis incertitudo utplurimum comitetur omnia medicamenta, nec rarò accidat, ut unum idemque malum in diverſis corporibus naſcatur ex diverſis cauſis, & multæ circumſtantiæ temporis, vel loci, aut præpa- ratio-

rationis, aliarumque rerum dari poſſint, quæ non benè obſervatæ, impedire, mutare, vel minuere virtutem medicamentorum queant; eo tamen non obſtante, ubi hæc vel illa medicamenta poſt ſæpe ſæpiuſque repetita experimenta, & iteratò adhibitam diligentiam effectum evidentem nullum edunt, rationabiliter neceſſe eſt, ut ſuſpecta nobis ſit eorundem virtus. Ex horum numero eſt teſtaceum illud animal, teſtudini non multum abſimile, in Braſilia & nova Hiſpania *Tatou*, & Hiſpanis *Armadilho* dictum, & ab Oviedo, Petro Martyre, Geſnero, Johanne Lerio, Cluſio, Nierembergio, Wormio & Septala in nobili ſuo muſeo deſcriptum. Nonnulli dicunt, drachmam unam corticis vel teſtæ hujus animalis potenter provocare ſudorem, morbo Gallico laborantibus, & oſſiculum caudæ ejuſdem, in tenuiſſimum pulverem redactum, & magnitudine capitis aciculæ in aures immiſſum, prodeſſe contra ſurditatem, eamque infallibiliter ſanare. Mera hæc eſt

ARMADILHO.

Pece Muger, ſive piſcis ἀνθρωπόμορφος.

fabula; quod fortè animadvertens Wilhelmus Piſo, verbum non addidit de hujus animalis virtute, ſed ad ea provocat, quæ Monardus & Ximenes ſcripſerant, modeſtè fatendo, ſe nunquam ejus rei periculum feciſſe.

Alii narrant, piſcem maris Braſiliani, ab Hiſpanis, quod facie mulierem refert, *Pece Muger* vocatum, habere oſſa, ea virtute gravida, ut dorſo ita geſtata, ut vivam carnem tangant, immediate omnem exitioſum fluxum ſanguinis cohibeant, ex quacunque vena vel arteria reſtagnet.

Præter hanc illorum narrationem alii, & inter illos Pater Philippus de Trinitate, Carmelitanus diſcalceatus, *libro ſeptimo itinerarii ſui orientalis*, prolixè hac de re verbis ſubſequentibus loquitur, prout ex Italica lingua in Latinam tranſlata ſonant:

Sunt ibidem etiam quædam Sirenes, præſertim propè inſulam S. Laurentii, in parte orientali Africæ, à Luſitanis Peſci Donne *vocatæ, propterea, quod*

à zona deorſum in piſces abeunt. Oßa earumdem ad multa proſunt. Præter modum frigida & ſicca ſunt, ita, ut ſi quis dum ſanguinem mittit, unum ex his oſſibus capiat, non ſanguis modo, ob frigus quo brachium afficitur, ſubſiſtit, ſed in ipſa etiam vena concreſcit. Proregi Indiarum, cum aliquando chirurgus arteriam ſecuiſſet, nec ullum ſalutis remedium ſupereßet, datus eſt in manum dens hujus piſcis, & ſanguis arteriæ ſtatim ſubſtitit, ipſeque liberatus eſt à periculo. Hæc oßa multum proſunt caſtitati, & ad reprimendos motus carnales: quin homines reddunt impotentes, & multis aliis in rebus inſerviunt ad ſalutem corporis.

Variæ coronæ ex his oſſibus factæ, diverſis temporibus Sereniſſimo Magno Duci, Domino meo donatæ ſunt, quæ à me in uſum deductæ, ne minimum quidem ſignum mihi dederunt, memoratæ hujus virtutis, in ſiſtendo ſanguine, & cohibendis libidinoſis affectibus. Idemque experientia edoctus affirmo de dentibus

&

& oſſibus Hippopotami, vel equi marini: attamen Pater Michaël Boim videtur perſuadere contrarium, dum ita ſcriptum reliquit, ut verba ejus Latinè tranſlata ſonant:

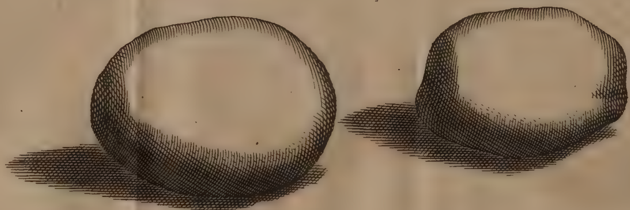
Novi Goæ in regio Noſocomio eſſe unum ex maximis dentibus equi marini, cujus admirandæ facultatis ſi experimentum ſumere volunt, dentem venæ ſectæ adhibere ſolent, & ecce, mirum dictu! ſtatim ſanguinis proſilientis impetus, ſiſtitur. Nota eſt hiſtoria cadaveris cujuſdam Malabarici Principis à Luſitanis occiſi, quod cum juxta navem occupatam pluribus glandibus transfoßum, ſine ullo tamen ex biantibus vulneribus ſanguinis effuſi veſtigio reperißent, in veſtibus jam ſpoliati collo oſſiculum appenſum cum detraxißent; quod Hippopotami *erat, ſanguinem veluti aggere perrupto è mortui corpore copioſiſſimè ad ſtuporem omnium profluxiſſe: Cujus quidem,* ſubjungit, *aliam cauſam eſſe non puto, quam frigidiſſimam qualitatem, quâ ſanguis protinus congelatur, & à fluxu probibetur.*

An verò homo, vel quodcunque aliud animal, congelato ſanguine in ventriculis cordis, & intricatis receſſibus & mæandris canalium ſanguineorum vivere poſſit, id verò illis conſiderandum relinquo, qui ratione pollent. Porrò, quod attinet aperturam venæ, & cohibitionem ſanguinis, dente vel oſſibus Hippopotami ita factam, ne quicquam exeat, id quidem Indis credulis perſuaderi facilè poſſit, non verò Europæis: niſi ſit ſimplex quædam muliercula, quæ decipi poſſet, aperiendo venam, & poſtea duorum aut trium digitorum latitudine ſub apertura ſtrictè ligando fruſtulum aliquod dentis vel oſſium, actutum enim ſanguis fluere deſinet: at verò æquè deſinet, ſi loco dentis marini digitum unum applices, aut qualecunque fruſtum ligni vel metalli adhibeas, tantum ut vena eum in modum ſtringatur, ne ſanguis tranſcurrere, & penetrare in vulnus poſſit. Unde plurimum veræ laudis tibi debetur, Pater Athanaſi, qui cum in nobili & magnifico libro Sinæ illu-

Iguane

Lapides Iguane

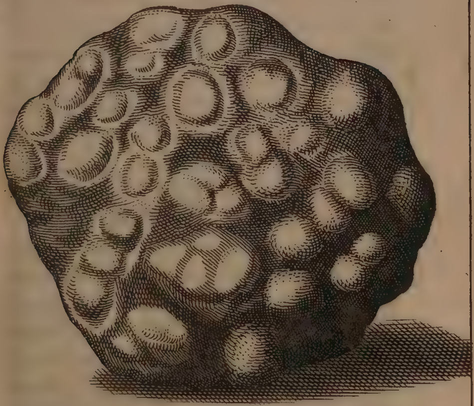

illuſtratæ referas, te tres iſtiuſmodi dentes poſſidere, nihil tamen de proprietate eorundem affirmaſti, ſapienter reſervata tibi facultate idipſum agendi, ubi qualitatis experimentum cœpiſſes. *Nos* (inquis) *dentes hujus animalis ternos in noſtro Muſæo exhibemus, quorum quidem qualitatis experimentum nondum ſumpſimus: quod ubi fecerimus, tunc una quoque cationem tam mirificæ qualitatis investigabimus.*

In Inſula Cuba, Mexico & Braſilia, variiſque Americæ Septentrionalibus Meridionalibuſque locis, fœdum atque importunum aliquod genus lacertarum aquaticarum invenitur, *Iguane* vulgo dictum, quæ lacertæ, referente Guilelmo Piſone, lapidem minus durum ſtomacho gerunt, ovi gallinacei magnitudine. Alii tamen affirmant, eundem in cerebro generari: & inter illos Franciſcus Ximenes teſtatur, drachmæ unius pondere in conveniente liquore aſſumtum, mirabiliter ſanare dolores nephriticos; cùm virtutem ha-

beat diureticam, frangendo calculum & aperiendo vias urinarias. Piſo fatetur, ſe ejus rei periculum non feciſſe. Nierembergius, Oviedus, Gomara, Wormius, & Joannes de Laet nudam ejus mentionem faciunt. Ego in multis occaſionibus vires ejuſdem expertus ſum, & nullas, ac ne phantaſia quidem concipiendas inveni. Et D. Marchioni Hieronymo Biffi debeo, quod ab hoc errore liberatus ſum, qui, ut curioſitatem meam in capiendis experimentis foveret, dono dedit mihi unum ex his lapidibus. Sed ſi inutilem hunc expertus ſum; inutiliſſimum inveni alium quendam famoſum lapidem, in capite, vel ventre ſerpentis cujuſdam Africani, in Mombaza, Zanguebaris regione productum: & tamen hunc eundem lapidem maximum, probatiſſimumque remedium eſſe ferunt, accelerando gravidarum partui, idque ſine dolore, etiamſi fœtus mortuus ſit, ſi coxæ parturientis alligetur; hac tamen cautione ſervata, ut ſtatim poſt partum removeatur. Etenim, ſi diutius

Lapis ſerpentis in Mombaza.

tius ibi alligatus maneat, ob ingentes ſuas vires omnia puerperæ inteſtina ad ſe traheret. Mirabiliter quoque contra febres prodeſſe creditur, ſi tempore paroxyſmi in potu detur: quin & ſanare dolores colicos fertur, & pellere animo omnem melancholiam, quamvis graviſſimam & hypochondriacam. Sereniſſimo Magno Duci Ferdinando Secundo, Domino meo, dono datus eſt hujuſmodi lapis: figuræ erat ſphæricæ, ponderis unciarum quinque, quem experimento ſemper comperi inutilem eſſe. Lapis eſt, ſi exteriora ſpectes, nodoſus, & ex infinitis foliis compoſitus, quorum unum alteri ſuperinductum eſt, perinde ut in calculo veſicæ hominum, nec non illis lapidibus, quos in Indiis orientalibus in ſtomacho cercopithecorum, ovium, cervorum, damarum, aliorumque ruminantium, domeſticorum pariter & ſylveſtrium animalium, nec non apud Indos occidentales in ſtomacho illorum animantium quæ *Vicuñas*, *Tarvas*, *Guanacos* & *Pacos* vocant, reperire

rire eſt, quos omnes nomine lapidis Bezoar indigitamus. Qui illum dono dabat, longe maximi illum faciebat, & ſequens monitum prout ex lingua in Latinam tranſlatum eſt addidit Hiſpanica.

Ut hic lapis ſuum obtineat pretium, hîc virtutem ejus, nec non utendi modum dicam. Primo loco hic lapis lingua Luſitana vocatur Pedra de Cobra de Mombaza. *Naſcitur in capite, vel, ut alii dicunt, in ventre colubrorum, quos Mombaza habet.*

In Indiis hi lapides admodum rari, ideoque magni pretii ſunt, & hic noſter minimum centum Pardais *veniret, qui paulo minus quam centum* Patacas *efficiunt, cum ſinguli Pardai, alio nomine* Xerapin *dicti, ſeptem argenteos Regales cum dimidio efficiant. Adſunt etiam alii hujus generis lapides, ſed minores, nec ejuſdem pretii, utut easdem virtutes obtineant. In Europa, quod ſciam, non niſi duo ſunt, ex quorum numero hic eſt.*

Primo hic lapis facultatem habet pro-

promovendi partum mulierum idque ſine difficultate, & citra dolorem, & fœtum expellit, utut in ventre mortuum. In hunc finem alligandus eſt ad partem interiorem coxæ, vel cruris, palmi latitudine ab utriuſque principio, ita tamen, ut prodeunte fœtu ſtatim removeatur: id enim niſi fiat, mater vitæ periculum incurret, omnia enim viſcera ſequentur.

Præterea hic lapis prodeſt contra dolores colicos, & mirabiliter dolores illos aufert: & ſi illi à cauſa calida ſint, cum aqua aßumendus eſt; ſi à frigida, vino; ſi verò cauſa doloris ignota ſit, aqua adhibenda eſt, cum ſua natura calidus ſit, & ſemper bonum effectum producet, utut a frigida procedat. Modus aßumendi hic eſt, ut exigua lapidis particula comminuatur, id quod facilè fit ſuper lapidem, aqua vel vino madefactum, & poſtea ut alia omnia antidota aßumitur.

Inſervit etiam contra omnes dolores ventris à mala digeſtione, vel flatibus procedentes, & in hoc ſimilis eſt lapidi hyſtricis, eodemque modo aſſumitur.

Præterea inſervit contra omnes febres, hauſtus, ut dictum eſt, cum aqua febre declinante, & ſudorem prolicit.

Conducit etiam ad pellendam omnem melancholiam, & cordis triſtitiam, in aqua vino mixta aſſumtus.

Fabuloſæ illæ inventiones, quæ de modernis medicamentis narrantur, maximam partem originem ſuam habent, à quadam fabula, ab antiquorum credulorum aliquo ſcripta & credita. Et quis non videt, ea, quæ hic noſter de lapide Mombazæ, & utilitate illa narrat, quam parturientibus adferre ſolet, ea inquam omnia, ab illis deſumta eſſe, qui de lapidis aquilini virtutibus ſomniando ſcripſerunt. *Aëtiten*, inquit Wormius, nam etiam ipſe hæc talia credit, *parturientibus dicatum teſtatur* Plinius & Galenus, *non refragante experientia; ſiniſtro namque brachio alligatus fœtum in iis retinet, quæ ad abortum ſunt proclives, ob uteri lubricitatem. Tempore partus ſiniſtro femori alligatus dolores minuit, ac partum accelerat; cujus experientiam ſæpius in hac*

urbe

urbe feci, adhibita tertia ſpecie. Eſt enim Geodes parvulus ovi columbini magnitudine, cujus effectum in caſibus deſperatis multæ honeſtæ matronæ ſæpius viderunt. Sed ubi partus exciderit ſtatim amovendus: Obſervavit namque Valeriola tam vehementer trahere, ut una uterus excedat ni maturè removeatur, quod, eo referente, accidit Valentiæ conjugi Ponſoni Jouberti, quæ oblivioni tradens lapidem femori alligatum, elapſa matrice extincta eſt.

Caimani, Indorum crocodili, à Nicolao Monardes, Guilelmo Piſone, & Jacobo Bontio, multiſque aliis deſcripti ſunt. In hujus beſtiæ ſtomacho, magna calculorum fluvialium, ab eadem deglutitorum copia reperitur:

Qui, ut Monardus refert, *in magna apud Hiſpanos æſtimatione ſunt, in uſus illorum, qui febri quartana laborant. Etenim, duobus iſtiuſmodi calculis, regioni temporum applicatis, quartana ceſſat, aut calor ejuſdem vehementer minuitur: & hujus rei*, ſubjungit Monardes, *magnam experien-*

tiam

tiam habent: nam in navigio illo, quo vehebatur, qui mihi duos iſtiuſmodi calculos dono dedit, ſanitati reſtitutus eſt monachus, qui hoc adhibito remedio, poſt tertium vel quartum paroxyſmum à febre liberatus eſt: & ego hujus rei bis experimentum cepi, in puella quartanaria, & alligatis ad tempora calculis, minor caloris ſenſus videbatur: ſed quartana non remiſit. Quid porro ſecuturum ſit, neſcio. Si Monardes hanc de puella hiſtoriam continuare, vel veritatem ſcribere voluiſſet, putaverim, eundem etiam potuiſſe referre vanitatem illius medicamenti, à me ſæpius nullo cum fructu adhibiti, idque non in quartanis modo febribus, ſed in renum etiam calculo, utut Franciſcus Ximenes referat, illud ſingulare in hoc affectu remedium eſſe: maxime, ſi fluviales illi calculi eximantur ex ſtomacho illorum crocodilorum, quos *Jacarè* vocant. Potuit fieri, ut ego deceptus ſim, & ut loco calculorum crocodili mihi dono dati ſint lapilli fluviorum Arni & Minionis: quicquid tamen ſit, non

muto

muto ſententiam, nec credo hos calculos ex eo acquiſiviſſe virtutem illam, quod à ſerpentibus degluliti ſunt. Autor hiſtoriæ naturalis & moralis Antinſularum, agendo de crocodilis, nullam horum calculorum in ſtomacho, ſed aliquam lapillorum in capite mentionem facit, eoſque multum prodeſſe calculoſis narrat. Subjungit poſtea, dentes majores crocodili attactu ſanare dolorem dentium, eoſque integros à corruptione ſervare. Nolim ei fidem adhibere, id vetante experientiâ, quam non de Æthiopum modo Caimanis, ſed Ægyptiorum etiam crocodilis habeo.

Inter peregrina animalia, quæ antiquo & regio more in arcibus Sereniſſimi Magni Ducis, Domini mei, nutriuntur, avis eſt rapax, magnitudine, figurâ & pennarum colore Bozagro ſimillima: niſi quod partem illam, qua collum capiti annectitur, nigra faſcia ambit. Naſcitur in Braſilia, & *Hancohan* vocatur. Prima hæc eſſe fertur, quæ in Europam viva delata

lata ſit. Gentiles Americani, & Luſitani, qui in illis regionibus degunt, affirmant, ſcobem unguium & roſtri inter potentiſſima antidota numerandam eſſe, & pennas, carnemque ipſam, & oſſa, magnam facultatem obtinere, ſanandi non unum genus morborum. Nondum ejus rei experimentum feci, propediem tamen me illud facturum ſpero. Præterea, quamprimum minutatim aliud animal quadrupes recens ex Braſilia advectum, quod iiſdem in arcibus vivit, & à Guilelmo Piſone *Capybâra*, vel *Porcus fluviatilis* appellatur, ſingulari attentione obſervabo, cum Guilelmus in deſcriptione hujus animalis multa mihi prætermiſiſſe videatur, quæ neceſſario dicenda erant.

Elephanti in exigua ſua cauda nigros aliquot pilos, vel ut melius dicam, ſetas nigras, tranſparentes, oſſeas, ſed flexiles obtinent. Quod ſi inter has nigras ſetas reperiatur alba in magno apud Indos orientales pretio eſt, maximè verò in imperio Siam,

&

& inſula Ceilon, ubi cum nonnumquam elephanti albi inveniantur, major quoque ſetarum illarum copia eſt, quibus populi illi utuntur contra ſurditatem, fruſtulum illarum inſtar turundæ in aures immittendo. Præterea credunt eum, qui armillam ex his ſetis factam brachio gerit, ab omni imposterum vertigine & aëris marini infectione & peſtilentia immunem eſſe.

Novi quoſdam, qui diu hoc medicamine uſi ſunt, quod eis ſubminiſtraverat D. Antonius Morera, cathedralis Eccleſiæ Goanæ Canonicus, ſed nec auditum recuperaverunt unquam, ac ne magis quidem acutum eum ſenſerunt: quare huc inclino, ut credam, non minus hoc quam commemorata alia medicamenta inutile & vanum eſſe. Et certe Philippus Pigafetta, in deſcriptione ſua Congi, de elephantis illius regni, & de caudarum ſetis agens, affirmaſſe contentus eſt, in magno illas apud Africanos pretio eſſe, non ob aliud, quam quod ornatui virorum fœminarumque inſerviant. Su-

Supra dictus D. Antonius Morera mihi affirmabat, in montanis Malabar certum genus avium nigerrimorum morari, corvis Europæis non abſimilium, in quarum ventriculis lapilli inveniantur, diverſæ figuræ, & coloris diverſi, qui plumbo incluſi, & circa frontis medium applicati, omnem ex quacunque cauſa natum dolorem capitis ſtatim ſanent, ideoque ab Eremitis illius loci, qui hunc quæſtum exercent, quamplurimo veneunt: & ipſe quidem, cum duos eorum poſſideret, magni eos faciebat. Accidit poſt paucos dies, ut ego hemicraniâ, morbo mihi familiari, corriperer, quare urbanitatis gratia, & ne incivilis viderer, perſuaderi mihi paſſus ſum unum ex his lapillis fronti applicari: ſed hemicrania, magis quam unquam obſtinata, curſum ſuum viginti quatuor horarum ſpatio perficere voluit, non ſine magna admiratione boni illius Viri, qui poſtea me huc deducere conatus eſt, ut crederem, me vel infeliciſſimum omnium eſſe, vel dolores capitis Europæo-

pæorum diverſæ naturæ eſſe à doloribus Aſiaticorum. Etenim ſubjiciebat, niſi lapides illi mirabili virtute dotati eſſent, natura, quæ nihil fruſtra & citra finem particularem facit, illos in harum avium ſtomacho non produxiſſet: hinc tranſiit ad commendandam virtutem lapidis chelidonii, qui ſecundum Dioſcoridem & Apollonium, apud Alexandrum Trallianum; & ſecundum ea, quæ autor libri *de incantatione* Galeno tributus refert, in ventriculis pullorum hirundinum invenitur: nec non ad virtutem lapidis alectorii, qui in gallorum ventriculo naſcitur, de quo Plinius: *Alectorias vocant in ventriculis gallinaceorum inventas, cryſtalli ſpecie, magnitudine fabæ, quibus Milonem Crotonienſem uſum, in certaminibus invictum fuiſſe volunt*: & Solinus: *Victor Milo omnium certaminum, quæ obivit, alectoria uſus traditur: qui lapis ſpecie cryſtallina, fabæ modo, in gallinaceorum ventriculis invenitur, aptus, ut dicunt, prælliantibus*: & Solini deſcriptor Poëta:

Eſt & Alectorius gallorum in ventre lapillus,
Ut faba, cryſtalli ſpecie, pugnantibus aptus.

Riſi apud me, & perſuadere conatus ſum, ac liquido oſtendere, lapides illos non naſci in ventriculis, ſed jam antea ab avibus deglutitos eſſe: neque hoc illis modò avibus naturale eſſe, ut lapides deglutiant, ſed omnibus cujuſcumque generis avibus, domeſticis & ſylveſtribus id datum eſſe, ut lapillos in ventriculum demittant: & poſt paucos dies eidem hoc reipſa oſtendi, in plurimis diverſi generis volatilibus, & ſpecialiter in gruibus, quæ maximam eorundem copiam præbebant.

Grues deglutire lapillos Ælianus teſtatur, adducendo rationem, quod tempore autumni tranſituræ per mare in Africam, hos lapillos deglutiant, iiſque cibi & ſaburræ loco utantur, contra impetum ventorum. λίθον δὲ ἑκάστη καταπιοῦσα, ὡς ἔχειν καὶ δεῖπνον, καὶ πρὸς τὰς ἐμβολὰς τῶν ἀνέμων ἔρμα, πειρῶνται τοῦ μετοικισμοῦ.

Fri-

Frivolum, meo judicio, eſt hoc Æliani dictum: etenim grues non unum aliquem, ſed permultos lapillos deglutiunt: nec credibile eſt, illas ſaburræ loco hos deglutire, cum in omnium domeſticarum avium, quæ non avolant, ventriculis, nunquam non lapilli inveniantur: anatum ſcilicet, anſerum, gallinaceorum, gallinarum, maximè ſtruthionum: & memini, me in ventriculo ſtruthionis inveniſſe ſupra tres libras lapillorum, intercurrentibus fruſtulis ferri & æris. Et grues, animal ſagaciſſimum, in hoc maritimo tranſitu lapillis vivere, ex quibus ſuccum nutrientem nullum attrahere poſſunt, id verò Samueli Bocharto uſque adeo inſolens viſum eſt, ut in *Hierozoïco* dubitaverit, ſitne mendum in textu Æliani, ita ut pro voce *δεῖπνον* ſignificante *cœnam* vel *cibum*, legendum ſit *δι' ὕπνον*, id eſt *propter* vel *ob cauſam ſomni*. Nimirum, quia venator non fuit, verum eſſe credidit grues excubias agentes, dormientibus reliquis, & uni pedi inſiſtentes, ſublato altero

ſaxum

ſaxum tenere, ne obdormiſcant. *Itaque* (ſcribit Bochartus) *cum grues Ælianus lapillos vorare dicit ὡς ἔχειν ἢ δεῖπνον, καὶ πρὸς τὰς ἐμβολὰς τῶν ἀνέμων ἕρμα, videndum an ne pro δεῖπνον* legi debeat *δι' ὕπνον propter ſomnum: Lapillos enim Gruibus eſſe pro cœna valde abſurdum eſt: Sed voluit Ælianus lapides à Gruibus vorari non ſolùm ut Pontum tranſvolaturis pro ſaburra ſint, ſed & ut mari trajecto, evomiti ad ſomnum, qua ratione diximus, arcendum inſerviant.*

Grues quandoque uni pedi inniti veriſſimum eſt, idque Conrado Gianfigliazzi Chicchibius coquus in planitie Peretolæ oſtendit, ſi veridicus eſt Boccacius: at verò, ut tunc temporis altero pede lapidem teneant id venatores credere nolunt, quicquid etiam Plinius, Solinus, Plutarchus, & Tzetz teſtentur. Et ut hoc vel maxime verum eſſet, cui bono grues ventriculo vel ingluvie, cum tanto ſuo incommodo, trans mare deportarent lapides? an ut illos poſtea revomerent? quaſi verò alibi nulli lapides inveniantur. In-

Interim ingenioſiſſima eſt Bocharti emendatio: ego verò textum Æliani ſimpliciter, ita ut antiquitus ſcriptum eſt, legerem: & ſi illo pruritu laborarem, qui hodie familiaris pluribus eſt, ut ſcilicet veteres dixiſſe velint id, quod ne ſomniarunt quidem unquam, dicerem, Ælianum optimo jure uſum voce δεῖπνον, ſignificante *cibum*, quod fortè cognoviſſet, aves lapillis uti ad bene digerendum cibum, id quod poſtea magis perſpicuè dictum eſt à modernis, & ſpecialiter ab Academicis noſtris experimentalibus, nec non Guilelmo Harvæo, & Thoma Cornelio, qui digeſtionem in ventriculis avium, maximam partem trituratione perfici, vel adjuvari, & hos lapillos quaſi totidem minores molas eſſe volunt, quæ à duobus illis robuſtis muſculis, quibus ventriculus conſtat, circumagantur.

Porro, quia accidentaliter locutus ſum de hac correctione textûs Æliani, liceat mihi, cum bona tua venia, in hoc de gruibus negotio defendere Græcum Scholiaſtem Theocriti,

perperam notatum ab eodem Samuele Bocharto. Scholiaſtes ſuper hos verſus Idyll. x.

Ἁ αἲξ τὴν κύτισον ὁ λύκος τάν αἶγα
    διώκει,
Ἁ γέρανος τ' ὤροτρον.

ſcriptum reliquit: Ἀρχομένου γὰρ σπόρου αἱ γέρανοι φαίνονται, *Grues comparent incipiente ſationis tempore*: ad quæ Bochartus: *Quod non capio, quia ſementis tempore non veniunt grues, ſed migrant; Gruum enim migratio in autumnum incidit, qui eſt ſationis ſolemne tempus, &c. Itaque nugatur Græculus à quo hæc Scholia ſcripta ſunt.*

Si Scholiaſtes Græcus hæc ſcripſiſſet, in illis regionibus, ex quibus grues diſcedentes primò avolant, quando tranſitum in Africam moliuntur; fateor, juſtiſſima eſſet Bocharti accuſatio: At verò injuſta illa mihi videretur, ſi, quod veriſimile eſt, hæc in alia aliqua regione ſcripta ſint, ubi grues, dum in itinere ſunt, ſementis tempore primò compareant; eadem ratio-

ratione, qua in campeſtribus Piſæ, circa medium Septembrem, & principium Octobris quotannis comparere ſolent; in quam anni tempeſtatem cum ſementis primordia incidant, non erraret, qui apparentibus in Tuſcia gruibus, cum Theocrito diceret: *ἁ γέρανος τ' ὤροτρον Grus aratrum ſequitur*. Etenim cum ad noſtras regiones menſe Septembri vel Octobri, ut aves tranſeuntes aliæ accedunt, ut plurimum in ſativis agris quieſcunt, & terram unguibus ſcalpendo, magnam vaſtitatem inducunt, abſumtis quæ occurrunt ſeminibus. Nec verò grues ſolis ſeminibus, quæ multorum ſententia eſt, vivunt; ſed herbis etiam, & bombycibus paſcuntur, ut experientia me docuit. Fuit, cum unius ingluviem gramine, alterius fabis repletam invenirem. Alia ſtomacho magnam herbæ contritæ, & ut mihi videbatur trifolii quantitatem continebat. Aliæ duæ crabrones, nonnullæ lumbricos deglutiverant. In unius ingluvie quatuor piſciculos marinos, duas lacertas,

& quinque glandes querneas; in alterius ſtomacho aliquot limaces, nec non piſcem aliquem, cum multa herba, atque tot lapillis inveni, ut ad trutinam diligenter examinati, duas uncias & aliquanto plus efficerent, cum, qui ventriculis aliarum continebantur, non niſi ad ſeptem vel octo drachmas aſcenderent. Hæc tamen omnia à me Februario & Martio menſibus obſervata ſunt, quo tempore grues ex Africa redeuntes, in Thuſcia comparent, abituræ in Thraciam & Scythiam. Et curioſa res eſt, ſcire, quam exactè hoc genus avium quotannis obſervet tempora ſui reditûs ad nos. Anno 1667, primæ grues comparuerunt in campeſtribus Piſæ vigeſimo Februarii: anno 1668, vigeſimo quarto Februarii, nec non anno 1669, decimo ſeptimo; & anno 1670, decimo quinto ejuſdem menſis. Unde concludere licet, non ſine magna ratione dixiſſe Prophetam: *Hirundo & grus cuſtodierunt tempus adventus ſui; at populus meus non novit jus Domini.* Nec verò quiſquam putet,

putet, ſolas hirundines & grues ſervare ſtata adventus ſui tempora, idem omnes aliæ aves vagabundæ faciunt, niſi ventis validioribus, aut calida vel frigida conſtitutione aëris, in illis locis, per quæ tranſeunt impediantur: Ardeæ anno 1667, ſeptimo Februarii primò Piſis viſæ ſunt: anno 1668, decimo octavo ejuſdem menſis comparuerunt: anno 1669, decimo ſeptimo, & anno 1670, decimo quinto ejuſdem Februarii. Plateæ Plinii, vel Plateleæ Ciceronis tardius comparent. Anno 1667, vigeſimo; anno 1668, decimo quarto; anno 1669, vigeſimo primo; & anno 1670, vigeſimo quarto Martii primò viſæ ſunt. Nimium me eſſe ſentio, in commemorandis his & ſimilibus minutiis, itaque in occaſionem magis opportunam illas reſervabo, ubi de digeſtione agens, fortè oſtendam, non omne genus avium ejuſdem roboris & fabricæ ventriculum, ſed alias diverſum ab aliis habere, quibus minus frequens eſt, adjuvandæ digeſtionis cauſſa deglutire lapides; è quorum numero ardeæ ſtellares ſunt.

Dum in hoc diſcurſu verſamur, ingenuè monebo, in præludiis experimentorum naturalium, Academiæ experimentalis, pag. 265. errorem commiſſum eſſe. Scriptum ibi invenitur:

Mirabilis eſt illa virtus, qua digeſtio in gallinis & anatibus perficitur, nam deglutitis ſolidæ cryſtalli globulis, cum poſt plures horas à nobis exenteratæ eſſent, aperti ad Solis lumen illarum ventriculi relucente quadam tunica ſuffulti videbantur, quæ, uti adhibito microſcopio patuit, nihil aliud erat, quam tenuiſſimus, & impalpabilis cryſtalli pulvis. ubi loco *ſolidæ cryſtalli* dicendum erat, *cryſtalli vacuæ.* Etenim, globuli ex cryſtallo ſolida, non atteruntur, nec in pulverem rediguntur pluribus horis; ſed plurimorum dierum & multarum ſeptimanarum decurſu opus eſt: ſed vacui, & ad lucernam elaborati, paucis aliquot horis atteruntur. Memini, me quatuor horum globulorum vacuorum gallinæ deglutiendos exhibuiſſe; quos poſt horas ſex in ventriculo illius in mi-

nutias

nutias redactos inveni. Sex à capo deglutitos, exactis quinque horis, & mactato capo, omnes in ventriculo contritos reperi. In columbo non totis quatuor horis quatuor contriti ſunt. At verò, cùm duobus aliis totidem globulos ſingulis deglutiendos exhibuiſſem, poſt horas tres, edentibus interim illis, ſed non bibentibus, utrumque mactari juſſi, & in unius ingluvie globulum unum integrum inveni, ex tribus aliis, qui in ventriculum deſcenderant, duo contriti erant, incolumi tertio, & pleno liquoris candidi, in ſtar lactis liquidi, & non coagulati, ſaporis ex acido & amaro miſti. In alterius columbi ventriculo, duo globuli minutatim contriti; reliqui duo adhuc integri, & milio trito, ſupradictoque liquore candido repleti erant. Hujuſmodi eventus verum eſſe aſtruunt id, quod in ſupra citatis præludiis experimentorum naturalium narratur: nimirum, *In ventriculis anatum & gallinarũ inventos eſſe globulos vitreos, repletos materia quadam candida, inſtar*

coagulati lactis, quæ per minimum quoddam foramen in globulum penetraverit. Ad me quod attinet, crediderim, candidum hunc liquorem expreſſum eſſe ex infinitis illis veſiculis, quæ partem œſophagi avium internam, ſuperiori orificio ventriculi annexam, veſtiunt: idque eo magis crediderim, quod in aliis iſtiuſmodi experimentis animadverterim, globulos hoc liquore, citra alterius cibi miſturam repletos, ſemper in orificio ſuperiore ventriculi; alios verò, cibi & liquoris candidi plenos, non niſi in cavitate interiore ventriculi inveniri. Quod ſi jam ad hunc liquorem candidum qualiſcunque alius accedat, qui amarorem ei largiatur, facilè eſt conjicere, qualis ille, & quod ejus officium ſit. Ego digeſtionem in ventriculis avium, non ſola trituratione, ut quidam volunt, perfici; ſed menſtruo quodam opus eſſe puto, cujus beneficio cibus jam tritus fermentetur, diſſolvatur, attenuetur, & in chylum convertatur: atque in ea ſum ſententia, lapillos ab avibus de-

glu-

glutitos, & vi muſculorum circumactos, non alio quam dentes officio defungi: & obſervavi, nonnullos piſces, & ſpecialiter locuſtas marinas, quæ rebus duris nutriuntur, eaſque integras deglutiunt, à natura dentes in cavitate ſtomachi obtinuiſſe. Dignum, & lectu circa hanc materiam utiliſſimum eſt, *progymnaſma de nutricatione*, à Thoma Cornelio conſcriptum.

Globuli ergo cryſtalli inanes, paucis aliquot horis in ventriculis avium conteruntur, non verò globuli ſolidi, qui, ut dixi, plurium ſeptimanarum tempus requirunt, antea quam planè in pulverem redigi poſſint. Cum quatuor globulos cryſtalli ſolidæ capo dediſſem, quorum ſinguli octo grana pendebant, & ex eorum numero erant, ex quibus coronæ & monilia fiunt, exactis duodecim horis eoſdem in ventriculo integros inveni, ſine ulla etiam ſplendoris jactura. Foramina verò illa, per quæ filum trajicitur, macerato cibo repleta erant.

Idem aliis quatuor globulis accidit, quos capus per horas viginti quatuor in ventriculo detinuerat. Alius capus quatuor iſtiuſmodi globulos ſolidos deglutierat, & per octiduum in ventriculo detinuerat; quos omnes integros inveni, niſi quod ſplendorem amiſerant, & corroſi ac imminuti videbantur. Eâdem ratione corroſos, & inſigniter imminutos quatuor àlios vidi, quos capus ante dies ſedecim deglutierat, ut & quatuor alios, quos gallina per triginta dies in ventriculo ſervaverat.

Capo centum globulos ſolidos exhibui, eundemque horâ decimâ ſeptimâ in caveam incluſi. Horâ vigeſimâ quartâ multos adhuc in ingluvie hærere vidi. Horâ ſequente decimâ matutinâ ingluviem planè vacuam eſſe deprehendi: ergo cum fracto collo apertus eſſet capus, globulos in ventriculo viginti quatuor, in inteſtinis novem, & in fundo caveæ, inter ſtercus, quotquot centenario deerant reliquos inveni: & manifeſtè dignoſcebatur, capum hos globulos non per

vomi-

vomitum, ſed per inteſtina rejeciſſe: etenim omnium foramina, per quæ filum trajicitur, milio macerato repleta erant: & tam collectis, quam illis, quos in ventriculo & inteſtinis inveneram, pondus & ſplendor conſtabat. In alio quodam, cum centum globulos deglutiviſſet, & poſt duodecim horas mactatus & apertus eſſet, globulos tres in ingluvie, ſex in canali illo, qui inter ingluviem & ventriculum eſt, quadraginta octo in ventriculo ipſo, & quatuor in inteſtinis vidi: reliquos per poſteriora ejecerat, omneſque nativum ſuum ſplendorem ſervaverant: ſed hunc perdiderant viginti quinque alii globuli, inventi in ventriculo capi, cui ante octiduum quadraginta deglutiendos exhibueram. Eadem ratione ſplendorem ſimul, & nonnihil ponderis amiſerant, quatuordecim alii, qui in ventriculo capi remanſerant, decimo quinto die ex quo illos deglutiverat.

Duas vitri guttas, vel cucurbitulas in aqua temperatas cepi, quæ vel mi-

nimâ earundem parte ruptâ totæ in pulverem abeunt, vel, ut meliùs dicam, crepitant. Has, reſciſſa ignis beneficio cauda, duabus domeſticis anatibus deglutiendas dedi, ut viderem, quis futurus eſſet effectus; & crepitaturæne eſſent in ventriculo. Exactis duodecim diebus, mactata una, guttam vitri integram inveni, ſed amiſſo nitore. Ergo duodecim alios dies exſpectare viſum eſt, & cæſa anatum altera, guttam in ventriculo, æquè ut antea integram inveni: & cum cupido me inceſſeret experiundi, an virtutem crepitandi depoſuiſſent hæc vitra, experimento cognovi, nihil illis hac in parte deceſſiſſe: etenim forcipe dirupta, ſtatim in minutias abierunt.

Aliam guttam capo deglutiendam dedi. Exactis quadraginta diebus, cæſoque capo, vitrum inveni integrum, id quod forcipe ruptum, planè in pulverem abiit; non minus quam alia ejuſdem generis gutta, quæ per dies octoginta continuos in ventriculo capi fuerat.

Duas

Duas guttas, notato pondere, duobus capis deglutiendas præbui, & exactis triginta diebus utroque mactato, guttas inveni integras, & examinato pondere, cognovi, uni vitro grana duo cum dimidio, & alteri deceſſiſſe grana tria. Et hujuſmodi ſæpius repetito experimento, ſemper mihi conſtitit, ponderi deceſſiſſe grana duo, cum dimidio, ac nonnunquam tria, aut paulo plus: idque egi ſedulò, ut guttæ, antequam à capis deglutirentur, æquilibres eſſent. Si libuerit habere accuratam cognitionem harum guttarum vitri temperati, earumque curioſorum effectuum, poteris legere ſpeculationes Phyſicas, D. Geminiani Montanari, Profeſſoris Matheſeos, in Academia Bononienſi, & demonſtrationes Phyſico-mathematicas, D. Canonici Donati Roſetti, celebris in univerſitate Piſana Philoſophi.

Igne præmollitam hujuſmodi guttam, pondere trium denariorum, capo exhibui. Exacto quatriduo, necatoque capo, nec non repetito examine

guttæ, cognovi, eidem deeſſe quatuor grana. Demiſſa eadem in alterius capi ingluviem, & poſt ſex dies necato capo, perierant grana novem: unde probabiliter, ſi non certò, colligere licet, quanto, quæ temperatæ ſunt guttæ, duriores ſint his, quæ temperamento ſuo exciderunt.

Sex rudes & parvi adamantes, qui per quindecim dies continuos in ventriculo anatis Memphiticæ hæſerant, nullum, ac ne minimum quidem ponderis detrimentum paſſi ſunt. Duabus topaſiis ſex diebus nihil deceſſit. Septem globulis plumbeis, in uſum ſclopi minoris, quorum ſinguli denarios octo cum dimidio pendebant, quinquaginta horis in ventriculo gallinæ deceſſerunt grana novem: aliis ſeptem ejuſdem ponderis horarum ſeptuaginta ſpatio defuere grana duodecim. Rurſus ſeptem ſimilibus aliis, in ventriculo gallinæ, diebus quatuor, denarii duo; iiſdemque, ab alia gallina deglutitis, quatuor dierum ſpatio, defuit granum unum, detractis duobus denariis. Jaſpidis

Bohe-

Bohemicæ fruſtulum, ponderis unius denarii cum dimidio, quanquam diu admodum in ventriculo diverſarum gallinarum, anatum, & gallorum Indicorum permanſerit, nunquam quicquam primi ponderis amiſit.

Fruſtulum porphyritis, à gallina deglutitum, & per duos menſes in ſtomacho detentum, planè integrum manſit. Mortuo ſtruthione, qui ante octo menſes ex Barbaria advenerat, in demortui ſtomacho multi nummi æneï, Africanæ monetæ, inventi ſunt, nondum conſumtis characteribus Arabicis, iiſdem impreſſis. Duobus globulis ex ligno Rhodio granorum viginti, à capo deglutitis, ſpatio ſex dierum octo grana deceſſerunt. Quatuor margaritis tuberoſis, granorum duodecim, in ventriculo columbi, ſpatio viginti horarum, ademta ſunt grana quatuor. Et octo aliæ margaritæ, granorum triginta, bidui ſpatio, in alterius columbi ventriculo amiſerunt viginti grana. Unde videre licet, quam luculenti lucri autores ſint, qui margaritas à columbis degluti-

tas, antiquum ſplendorem aſſumere, & pretioſiores fieri docent. Sed tranſeamus ad alia.

In America meridionali naſcuntur aranei, uſque adeo enormis magnitudinis, ut nonnulli ſecundum relationem P. Euſebii Nierenbergii, magnitudinem ovi columbini, alii partem dimidiam mali medici æquent. Alii præterea, in America meridionali, & regionibus Perù, & Chile, maximè verò in Braſilia, & Præfecturis Pernambuci, Tamaracæ, & Paraibæ, venenoſiſſimi, & malo aurantio majores inveniuntur. Pernambucenſes, ungues habent duros, fuſcos, & ea virtute dotatos, ut auro vel argento ligati, ſolo tactu, & quaſi miraculosè qualemcunque dolorem dentium ſtatim ſedent: & Zacutus Luſitanus ſe id cum feliciſſimo ſucceſſu expertum eſſe indubitanter teſtatur. Crederem relationi Zacuti, niſi experimenta circa hos ungues facta, id prohiberent, quos D. Antonius Morera in aulam Hetruriæ attulit, & qui nullum mihi unquam hujus miraculoſæ

virtu-

virtutis indicium dederunt; uti nec dentes Rhinocerotis, ut ſapientis nomen mereatur Olaus Wormius, qui ingenuè fatetur, ſe ejus rei experimentum non feciſſe. *Ferunt*, inquit, *dentem hunc, dolenti denti applicatum, dolores ſedare, quod tamen nondum expertus ſum.*

Mira narrant de ſanguine hujus Rhinocerotis, in ſedandis doloribus colicis, profluvio ſanguinis, & provocandis fœminarum menſtruis; (cum tamen hæ duæ virtutes inter ſe contrariæ ſint) dicunt, pellem hujus animalis, ſi diutius humectetur, & in aqua percoquatur, ac decoctio ejusdem per tres dies continuos bibatur, ſecuriſſimam medicinam eſſe illis, qui hæmorrhoïdum dolores patiuntur, & qui ob languorem ſtomachi, vel qualemcunque aliam ob cauſam continuo cibi faſtidio laborant. Et vulgus, qui decipi ſeſe magnopere gaudet, & omnem ſuam fiduciam in rebus exoticis, & quæ difficulter obtinentur, collocat, facillimè hæc talia credit: ego verò inducere animum ne-

nequeo, ut id credam; cum non niſi poſt multa experimenta capta de hac re loquar. Et quid eſt, quod de cornu hujus ejuſdem animalis non prædicetur? ac ſi cor vitamque hominis defendere ab omni veneno poſſit; attamen ego hactenus ne minimum quidem ejuſdem effectum vidi: & ſpecialiter non contra venenum viperinum, & ſcorpionum Tunetanorum. Nec majorem effectum vidi cornuum Alces contra epilepſiam, utut Olaus Wormius ſcribat: *Cornua inſigni pollent adverſus epilepſiam facultate, imprimis, ſi circa Kalendas Septembris animal capiatur, & mactetur, quia tum maxime vegetum & ſucculentum, in venerem ferri ſolet.*

Hæc tamen conditio, quod nimirum utendum ſit cornibus hujus animalis occiſi, circa principium Septembris, ab omnibus non probatur; ſed non deſunt, qui non niſi cornua quotannis ſponte decidentia prodeſſe velint: & alii, magis ſuperſtitioſi, omnem hanc virtutem contra epilepſiam,

lepſiam, in dextro cornu reſidere, & ſiniſtrum eâdem plane privatum eſſe contendunt.

Hanc differentiam, inter dextrum & ſiniſtrum cornu, fundatam eſſe credo in fabula illa, quam Theophraſtus, *libro de animalibus, quæ invidia laborare creduntur*, recitat, ubi dicit, cervum, ubi dextrum cornu decidit, illud occulere ſub terra, quod homines miraculoſæ virtutis hujus cornu gaudere nolit.

In *Experimentis meis circa generationes Inſectorum*, nugas eſſe dixi, cervum naturali hac invidia laborare, ut hoc cornu occultet: etenim dextrum ſimul ſiniſtrumque cornu, citra omnem aliam curam fortunæ committens, ibi, ubi unumquodque decidit, relinquit: cujus rei certiſſimus ſum, ut qui Sereniſſimum Magnum Ducem in venationibus Piſanis ſecutus, ubi longè maxima cervorum copia eſt, diligenter per multos annos id obſervavi: qua in re dum verſor, alia etiam particularia, circa cervorum cornua, curioſè obſervavi,

quo-

quorum nonnulla in gratiam eorum qui naturali hiſtoria delectantur, inferius ſubjiciam, partim confirmandæ, partim refutandæ antiquorum circa hanc materiam opinioni.

Inter cervos, non niſi maſculi cornua gerunt, id quod notiſſimum, & ab Ariſtotele *in hiſtoria animalium*, nec non *in arte Poëtica* proditum eſt, nec ob aliud hic commemoratur, quàm quod Poëtis familiare eſt, etiam cervis fœminis tribuere cornua: quemadmodum apud Sophoclem, Anacreontem, nec non Euripidem, Pindarum, Apollodorum, Callimachum, & inter Latinos Silium Italicum, & Valerium Flaccum legere eſt, qui cervam Phrixi aurea cornua habuiſſe canit:

Fatidicæ Phrixus magna movet agmina cervæ
Ipſa comes ſetis fulgens, & cornibus aureis
Ante aciem celſi vehitur geſtamine conti,
Mœſta necis ſævæ luco reditura Dianæ.

Quin

Quin montis Menali cerva, à Græcis pariter & Latinis cornibus aureis deſcripta eſt. Et memini, mihi à doctiſſimo, eruditiſſimoque D. Cammelli, inter nummos Sereniſſimi Magni Ducis Coſmi, exhibitum fuiſſe nummum Græcum, à Pergamenis in honorem Severi & Juliæ percuſſum, in cujus averſa facie Hercules cervam cornibus tenebat. Alium ejuſmodi Herculem vidi, in muſæo Sereniſſimi Principis Cardinalis, Leopoldi Medicei, in nummo aureo Maximiani, & alio Macrini, à Pruſienſibus percuſſo, & à Triſtano impreſſo. Sed quia varii ſemper, & diverſi conceptus artificum fuere, hinc factum eſt, ut in altera facie nummi Heliogabali, à Germanis percuſſi, & inter Sereniſſimi Magni Ducis antiqua numiſmata aſſervati, impreſſus videatur Hercules, non cervam, ſed cervum cornu tenentem: id enim ex genitali membro manifeſtè cognoſcitur.

Poëtas veteres, Græcos & Latinos, cervis fœminis cornua adſcriben-

bentes, egregiè imitatus eſt Petrarcha, cantu CLIIX:

Et poſt Petrarcham alius Poëta Tuſcus in cerva incantatricis Falſirenæ.

Sed prudentiores fuerunt Bojardus & Berni, Morganæ cervum, maſculum, non fœminam fuiſſe fingentes, qui aurea, quæ obtinebat cornua, ſexies de die mutabat.

Minus circumſpectus habitus eſt Fazius Uberti, qui *libro ſecundo Dittamondi*, contra quam acta antiqua de S. Euſtachio narrant, putavit, cervum huic ſanctiſſimo homini apparentem, fuiſſe fœminam.

Nec tamen ſilentio prætereundum eſt, Julium Cæſarem Scaligerum, & Guntherum affirmare, viſas quandoque cervas cornutas. Sed vel fabuloſum, vel monſtroſum, & à conſuetis naturæ legibus, hoc longè remotum eſt. Ex hoc monſtroſarum cervarum numero fortè fuit, illa (ſi tamen hoc animal cerva fuit) quam nummus Saloninæ, uxoris Gallieni averſa facie cornutam exhibet, cujus mentionem pi-

Nummus Saloninæ.

Nummus Gallieni.

primus fecit Joannes Triſtanus, & poſtea D. Ezechiel Spanhemius, honoratiſſimus meus amicus, in tertia ſua nobiliſſima diſſertatione, *de præſtantia & uſu numiſmatum antiquorum*. Horum Doctiſſimorum Virorum de hoc nummo judicium, non parum confirmari poteſt hac mea conſideratione: quod nimirum cornua hujus cervæ in prædicto nummo exigua ſint, & non niſi tres breviſſimos ramos habeant, qui non ex ipſo præcipuo trunco prodeunt, ſed tridentis inſtar è ſummo capitè non ſecus ac truncus oriuntur: Uno verbo quaſi per luſum aberrantis naturæ opera ſunt, & plurimum ab illis differunt, quæ capitibus cervorum maſculorum annexa ſunt, maximè in averſa facie nummi Philippi, qui inter æreos nummos Sereniſſimi Magni Ducis Coſmi tertii aſſervatur, nec non illorum nummorum quos Hubertus Goltzius edidit, & à Veletis, Cauloniatis & Agyrineis percuſſi ſunt, ut & eorum, quos Joannes Triſtanus dedit, quorum hic à Daldianis, ille

ille ab Epheſinis in honorem Caligulæ & Cæſoniæ percuſſus eſt, & denique inter illos, quos Areſcoti Dux edidit, & à nummo Galieni.

Suppoſita ergo hac veritate, quod ſoli inter cervos maſculi cornua habeant, ſciendum eſt, illos, ubi naſcuntur, ſine cornibus naſci, nec primo anno eadem emittere, ſed anno demum ſecundo, idque ſine ramis: atque id genus cervorum in Tuſcia *Fuſoni*; & in Gallia *Brocards* vocatur.

Cervi quotannis cornua deponunt, idque ineunte Martio, pingues quidem & bene paſti primi omnium: tardius, & quandoque circa medium Aprilem debiles & macilenti. Gerardus Joannes Voſſius, *libro tertio de Idololatria*, veris tempore hoc fieri vult; ſed in Tuſcia id accidit eo quo diximus tempore.

Multi credunt, & inter illos ſupra nominatus Voſſius, hæc cervorum cornua, pelli tantum, non oſſibus capitis affixa eſſe. At verò quantopere

illi decipiantur, cognoſcere facile poterit, quiſquis caput cervi cum cura conſideraverit: videbit enim, cranium duobus tuberibus in quatuor tranſverſorum digitorum altitudinem aſcendere, quibus cornua uſque adeo tenaciter affixa ſunt, ut ferè impoſſibile ſit, ea per vim divellere, utut tempore maturitatis ſua ſponte decidant.

Poſt octo, vel decem dies, ex quo cornua, ut ita dicam, matura deciderunt, protuberare incipiunt nova, tenera & piloſa: nec piloſa eſſe deſinunt, antea quàm ſatis creverint, & jam plane indurata ſint, id quod trium fere menſium ſpatio accidit, quo tempore cervus fricare cornua ad truncos arborum & ſentium incipit, & pellem, quâ teguntur, panniculamentorum inſtar exuit. Omnes ferè circa finem Junii, vel medium Julii, cornua dura, & pilis nudata gerunt. Maxima profectò admiratione dignum eſt, tantam molem ramorum tam brevi tempore quotannis renaſci & creſcere. Hinc eſt, quod

citatus Voſſius dubitat, an cervus revera quotannis cornua mutet, & in negativam inclinat: *Sed ſi*, inquit, *anno quolibet primi ſexennii aliquid accedit ramis, quomodo decidunt, & renaſcuntur quotannis? Si id pro comperto habent venatores, ut audio, equidem cum iis pedem ſtruere non auſim, ponamque inter naturæ maxima admiranda, breviculo adeo tempore, tam ſolida duraque tantæ molis cornua enaſci. Alioqui magis eo inclinet animus, ut credam, cornua, quæ reperiuntur non ſponte, & natura decidiſſe, ſed a venatoribus vi avulſa, eoque eſſe conjecta: illa verò ramoſa, quæ in priorum locum ſucceſſerint, non niſi annorum aliquot intervallo ad eam magnitudinem & duritiem perveniſſe.*

Fallitur tamen Voſſius, tantoque magis fallitur, quanto minus poſſibile eſt, ut rami, niſi decidentibus quotannis cornibus ſuccreſcant: cum induratis jam cornibus, & venis & arteriis, quæ per illa, dum tenera erant, tranſibant, evaneſcentibus, ſufficiente nutrimento ſanguineo ad multi-

plicandos ramos deſtituantur: id quod evidenter demonſtrare facile poſſem: ſed de hac re occaſione magis opportuna. Interim lectu dignum eſt, & huc facit, quod Ælianus *libro duodecimo de animalibus, capite decimo octavo* habet.

Numerus ramorum, pro ætate & conſtitutione regionum variat. In Tuſcia provectæ ætatis cervi ſex vel ſeptem ramos in cornibus habere ſolent: Inveniuntur tamen quandoque qui octo vel novem gerant. In Germania, & ſpecialiter in Bavaria, ſed maximè in Saxonia, ubi cervi multò quàm in Tuſcia majores ſunt, cornua videas, ramorum quatuordecim, quindecim, & quandoque plurium. Nullibi majora, vel longiora viſa ſunt, quam Amboſiæ; ſi tamen artificialiter facta non ſunt: etenim duodecim pedum Pariſienſium longitudinem obtinent, & quodlibet cornu undecim ramos habet.

Cervi, depoſitis veterum cornuum armis, & novis nondum protuberantibus, vel adhuc valde teneris, abdita,

dita, & quantum poſſunt, intima ſylvarum petunt. Nonnulli ex antiquis ſcriptoribus pudore id fieri crediderunt, ob amiſſum ſpecioſiſſimum corporis ornamentum: alii timore, quod ſolitis armis privati, minus hilares ſint. Sunt, & inter illos primus Ariſtoteles, qui velint, ideo illos in abſcondito perſtare, ut muſcas, illam capitis regionem, ubi cornua deciderunt, impetentes effugiant. Ego ob reverentiam maximorum horum Philoſophorum id libenter crederem, niſi in mediis ſylvis, æque ac patentibus campis, non muſcarum modo, ſed culicum etiam, & aſilorum, aliorumque importuniſſimorum volantium inſectorum agmina eſſent.

Tenera hæc cornua menſis magnatum in deliciis ſunt, & coqui inde non unum genus ferculorum, appetitui inſervientium, componere norunt: quomodo ex duris, ſiccis, & limatis cornibus varia, & palato apprimè grata juſcula parant. An veteribus in uſu fuerint hæc ſcitamenta neſcio: at verò probè, novi, tenera

 (ut

(ut de induratis cornibus nihil dicam) in uſu medico fuiſſe, ut apud Galenum legere eſt, in deſcriptione famoſi illius medicamenti colici, quod ab Aſclepiade Pario Antiocho Philenidis Catanenſis diſcipulo tribuitur, & Andromacho à Scribonio Largo inventum eſſe videtur; qui quidem Scribonius id magno ſeſe pretio ab Africana muliere medica comparaſſe fatetur. Præterea Plinius ejuſdem mentionem facit, nec non Marcellus Empiricus, & Nicolaus Alexandrinus.

Si cervo cornua, dum tenera ſunt, abſcindantur, maximè circa coronam illam, quæ baſin cornuum vel radicē facit, ſanguis vivi fontis inſtar ea pertinacia prorumpit, ut animal inde frequenter moriatur. Et hic ſanguis, perinde ut quivis alius, ex venis & arteriis cervi prorumpens, coagulatur, & concreſcit: id quod (neſcio ob quam cauſam) negatum eſt ab Ariſtotele, & qui eum poſtea ſecutus eſt, Galeno, in libro, *quod mores animi reſpondeant temperamento corporis:*
&

& ab autore (quiſquis ille etiam ſit) libri, *de utilitate reſpirationis*, perperam Galeno attributi.

Joannes Crato, *epiſtola ſecunda, libri ſecundi*, ex relatione Adami Dietrichſtein refert, poſt paucas aliquot horas mortuum inventum eſſe cervum, cujus tenera cornua Imperator Rudolphus Secundus venenatâ ſagittâ percuſſerat. Sed poſtea ſubjungit: *Lacteum enim humorem iſtum germanum eſſe ſanguini Hippocrates nos docuit*; unde colligitur, Cratonem crediſſe, tenera cornua cervorum vaſis ſanguineis irrigata non eſſe, id quod ſecundum ſupradicta longè falſiſſimum eſt: quin plurimi ſunt canales ſanguinei, qui ramos ſuos per tenera cervorum cornua emittunt, eum in finem, ut ſufficiens nutrimentum adferant, cujus beneficio cornua debitè creſcant. Et hoc non parum facit pro opinione illorum eruditorum, qui diverſitatem ſubſtantiarum in ſanguine ſtatuunt, habilem nutriendis diverſis partibus corporis animalium. Præterea non parum mi-

litat pro ſententia doctiſſimi Hieronymi Barbati, qui rationibus & experimentis inductus, libro *de ſanguine & ejus ſero*, ſtatuit, partes ſpermaticas, mediante ſolo ductu vaſorum ſanguineorum nutrimentum ſuum accipere; idque nutrimentum non aliud eſſe, quam ſerum ſanguinis. Hæc vaſa ſanguinis, quæ per cornua cervorum diſcurrunt, pro modo incrementi & exiccationis cornuum ſenſim exiccantur & evaneſcunt.

Si cervus juvenis caſtretur, nondum emiſſis cornibus, cornua nunquam emittit: ſi caſtretur jam emiſſis cornibus, cornua nunquam mutat, ſed quæ dum caſtratur habet, caſtratus ſemper retinet. Et hac in re verior eſt Ariſtotelis, Plinii, & Solini, quam Oppiani ſententia, *libro ſecundo, de venatione, verſu* 194.

Sufficiant hæc de cervorum cornibus: interim, anteaquam ad alia progrediar, non poſſum non mirari credulam ſimplicitatem authorum, qui ſcribunt, cornua boum & ver-

vecum

vecum in vicinis Goæ locis, ſi in terram decidant, inſtar braſſicæ radices emittere, & in plantas animatas mutari, quæ non niſi cum maxima difficultate evellantur, & erutæ repullulando multiplicentur. *In Goa inſula*, inquit Pater Euſebius Nierembergius, *ſi cornua aliquando jacuerint, radices deorſum in terra defigunt, medulla ejus plurima quaſi filamenta diſſecta, & protuberante, hoc modo in ſolum ſubditum innitente. Radix ejus braſſicæ ſimilis eſt. Hujus cauſæ examen multos ſummos Naturæ myſtas miſere torſit; & licèt multi omni tempore fuerint, qui rem hanc ad ſtuporem uſque admirati fuerint, qui tamen cauſam veram & immotam ſcrutaretur, nemo, quod ſciam, uſque adhuc comparuit, nam & terra in omni illo confini valde ſaxoſa, & lapidoſa eſt, atque cum in cæteris locis omnibus cornua ad radicem uſque extirpari, & detruncari queant, apud Goanos nullo pacto id fieri poteſt; nam etſi illic ſemel quidem reſecentur, abjecta tamen adeo fœcunda ſunt, ut illico repullulare, & augeſcere incipiant.*

Fidem non adhibebam his ineptiis, eo tamen non obſtante quid ſubeſſet quærere ex Domino Antonio Morera, Canonico Eccleſiæ cathredralis Goæ, volui, atque is mihi reſpondit, non niſi fabulam eſſe, inventam, ad denotandum inſatiabilem libidinem fœminarum orientalium, quæ ubi ſemel maritorum capiti cornua impoſuerunt, eadem ibidem ſemel radicata jugiter conſervare norunt. Simile reſponſum Societati Regiæ apud Londinenſes datum eſt, ab Equite Philiberto Vernati, Reſidente in Javæ majoris urbe Batavia.

Q. *Quo fundamento nititur illa relatio, qua cornua circa Goam radices agere, & creſcere feruntur?* Reſp. *Dum in id inquiro, quidam amicorum meorum ridere cœpit, jocum eſſe dictitans, quo Luſitanis illudunt, cum mulieres Goanæ admodum luxurioſæ ſint.* Doctiſſimus tamen Petrus Borelli, *centuria quarta obſervationum ſuarum medico-naturalium*, affirmat, propriis ſuis oculis vidiſſe ſeſe in Euro-

Europa vervecum, boum, & bubalorum cornua, quæ radices in terram emiſerint: *Cornua*, inquit, *obſerv.* 52. *etiam vervecina, & bubula vidi, quæ radices in terra egerant, ut cornu plantabile Linſchotii.* Fides ſit penes ipſum, ego enim is non ſum, qui id facile credam, ideoque ad alia tranſgrediar.

Antiquis in uſu medico fuiſſe nidos avium quarundam, notiſſimum eſt, ejuſque rei mentionem faciunt Hierax Cappadox, nec non Andromachus, & Aſclepiades apud Galenum: at verò, ut cibi loco inſervierint hi nidi, id verò non memini me unquam legiſſe, vel audiviſſe: atque adeo exiſtimo, ingenioſam hanc inventionem, ſoli poſtremorum ſæculorum gulæ deberi, quæ novitatis ſemper avida, tantò cuncta magis æſtimat, quanto locus, ex quo ad nos deferuntur, magis diſtat. Dantur aviculæ, hirundinibus non multum abſimiles, quæ in ſcopulis, mari Coccincinæ imminentibus, nidos ſtruunt, exiguos, coloris ſubalbi, ex materia,

ichthyocollæ non abſimili. Hi nidi, à rupibus illis avulſi, magno veneunt ad convivia pretio, viliora futura, niſi hoc novo genere ferculi condirentur, illecebroſi ſane ſaporis, ſi à perito coquo ex præſcripto artis præparetur. Modus præparandi hic eſt: Nidos in jus vituli vel capi probè decoctum mittunt, uſque dum macerati emolliantur, inde in hoc jure illos decoquunt, & poſtea butyro, caſeo, & vario genere aromatum condiunt: & hactenus quidem nihil quod dicam habeo. At verò ubi hunc cibum efficaciſſimè & tutò prodeſſe volunt, illis qui cum Petroniano Polieno *neque puero neque puellæ bona ſua vendere poſſunt, lorumque in aqua, non inguina habent*; Verùm hæc ſunt aniles fabulæ.

Nimis profectò ſibi blandiuntur, qui in hoc medicamento ſpes ſuas ponunt: quod ſi mihi non credunt, periculum ejus rei faciant, ut jam antea in ſimili occaſione fecerunt nonnulli.

Ex Indiis occiden alibus certum genus

Nidi hirundinum Coccincinæ, naturali magnitudine.

genus aromatis adfertur, ab Hiſpanis *Pimienta de Chapa*, à Provincia Chapa, in cujus montibus naſcitur ita dictum, quæ una eſt ex octo illis Provinciis, conventui juridico Guatimalæ in nova Hiſpania addictis. Nonnulli Amomum Dioſcoridis id eſſe crediderunt: at verò Carolus Cluſius mihi non ſine magna ratione ab illis ſecedere videtur, qui loci, unde ad nos devehitur ignarus, diſquirit, ſitne caryophyllum Plinii. Cluſio adhæret Joannes Parchinſonus, in ſuo Theatro Botanico, Anglica lingua conſcripto. Fere eſt ut credam, imò omnino exiſtimo, fructum eſſe arboris, à Franciſco Ernandez, *lib. ſecundo hiſtoriæ Mexicanæ*, ſub nomine Xocoxochitl deſcripti, vel piperis Tavaſci, Provinciæ in finibus Chiapæ: idque eo magis credo, quod Doctor Joannes de Barrios, in libro ſuo Hiſpanico, *de Chocolate*, Mexici, anno 1609, impreſſo.

Tertium inquit *ſimplex quod Chocolatam ingreditur, utut in exigua quantitate, Mexicani & Hiſpani*

Pimienta, *vel* piper Chiapæ *vel* Tavaſci *vocant*.

Quicquid ſit, fructus eſt arboris, qui racemulos baccarum producit, quæ à tenuibus, nec admodum longis caudis dependent, & inæqualiter rotundæ, ac in faſtigio coronatæ ſunt, coloris, ubi ſiccantur, ſpadicei, cortice minus lævi, ſed qui facile dentibus teritur. Magnitudo baccarum variat: aliæ enim nigro piperi, aliæ baccis hederæ, rurſus aliæ baccis juniperi majoribus ſimiles ſunt: Pulpam intus nullam habent, ſed duorum, trium, vel quatuor granorum ſeminis, nigrorum nec non duriuſculorum plenæ ſunt; quæ grana, nullo munita cortice, vacuæ matricis ſuæ ſpatia occupant, & ſuis concluſa capſulis, tenuiſſimâ quadam membranâ alia ab aliis ſecernuntur. Hæc ſemina, eorumque matrix, aromaticum quid ſapiunt, ſed ex diverſis ſaporibus compoſitum: etenim ubi dentibus conteruntur, notabiliter ſeſe prodit ſapor baccarum juniperi, & poſtea caryophyllorum: minus ſenſibilis eſt

Piper Chiapæ.

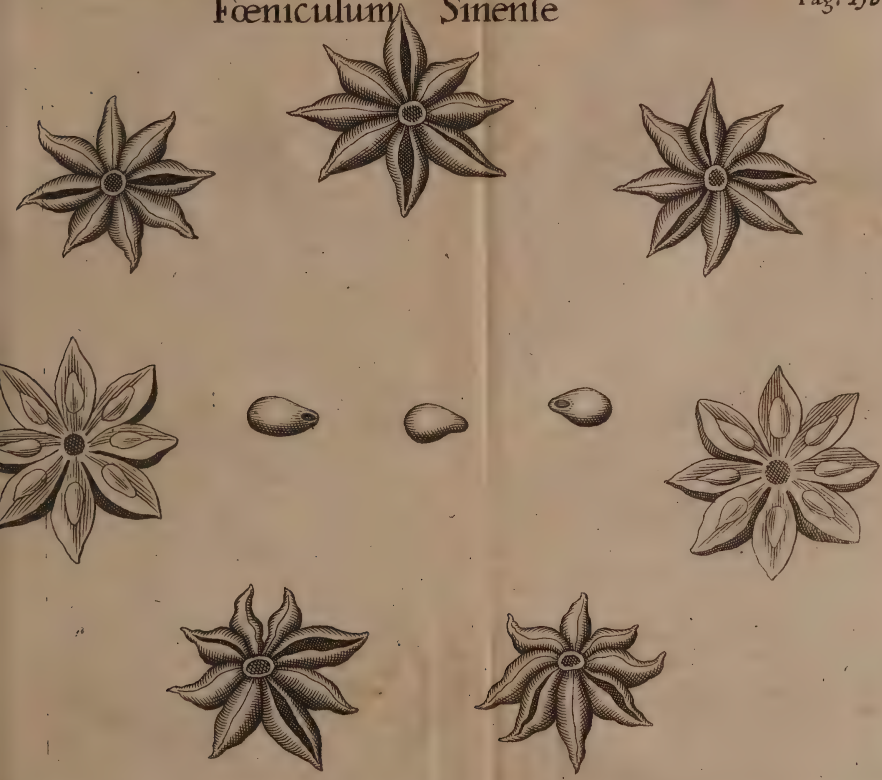

piperis nigri, & hoc minor cinnamomi ſapor. Eſt tamen penes me alia etiam hujus fructus ſpecies, baccis minoribus, in quibus juniperi ſapor planè nullus deprehenditur, ſed primo loco caryophyllorum ſapor ſeſe offert: & hanc ſecundam ſpeciem mihi dono dedit D. Doctor Joannes Pagni, Medicinæ Profeſſor in Academia Piſana: eandemque poſtea vidi apud D. Doctorem Petrum Nati, diligentiſſimum inveſtigatorem naturæ plantarum, earumque facultatum. At verò primam illam ſpeciem, quæ baccas juniperi ſapit, in hanc aulam detulit D. Franciſcus Uria, ex Nova Hiſpania redux, in qua diu habitavit. Ergo in Nova Hiſpania hoc piper Chiapæ numerant inter ingredientia in Chocolatam: & quod plus eſt, idem piper commendant, ceu ſpeciale remedium contra epilepſiam, nec non illam cæcitatem, quæ Græcis ἀμαύρωσις, Latinis recentioribus *Gutta ſerena* vocatur. Hoc piper omnium juniperi, caryophyllorum, piperis, & cinnamomi proprietatum particeps

ceps eſſe poſſe, libenter equidem largior: at verò ut ſpeciale remedium ſit contra epilepſiam, & guttam ſerenam, id affirmare non auſim, cum diu in diverſis ſubjectis ejus rei periculum fecerim, ſed nullo cum fructu. Nec tamen obeſſe ejuſdem uſum in his talibus morbis crediderim: ſed in ea ſum ſententia, ut putem, idem non parum juvare caput & ſtomachum, ſi in loco & tempore moderatè adhibeatur.

Ex Sina ſemen adferunt, *fœniculum Sinenſe* dictum, idque contra multas infirmitates prodeſſe prædicant. Ego verò illud fœniculum noſtras, nec non aniſum, daucum & cuminum virtute parum ſuperare deprehendo. Et quia nuper admodum in has regiones delatum eſt, nec tu ullum ejus in tua *Sina illuſtrata* mentionem feciſti, hinc eſt, quod figuram ejuſdem in hac tabula deſignatam tibi tranſmitto, quæ, ut videre poteris, ſtellam refert octo radiorum. Coloris eſt ſpadicei, & quiſque radius ſemen continet, læve, ſplendidum,

Fœniculum Sinenſe

dum, & coloris ſpadicei, in quo ſemine parvus nucleus reperitur, qui perinde ut folliculus ſeminis nullum inſignem ſaporem habet. Sed radii ſtellæ, quibus ſemen continetur, non multum à fœniculi noſtri dulcis ſapore abeunt, ſed ita, ut minus acutus ille ſapor ſit, & quandam aniſi miſturam referat. Qualis illa planta ſit, quæ hunc fructum producit, hactenus reperire non potui.

Olaus Wormius, *libro ſecundo* Muſei ſui, *capite decimo octavo*, Franciſci Ximenis opinionem ſecutus, narrat, lignum Saſſafras, ſi per octiduum in aqua marina maceretur, eandem dulcem & potui aptam reddere. *Aquam marinam dulcem reddere*, inquit Wormius, *obſervavit Franciſcus Ximenes. Aſſulas ex hac arbore per octiduum macerarunt in aqua ſalſa, tum dulcem & potui aptam reddiderunt.* Cum hoc prima vice legerem, ætate major eram, quam ut illud crederem: cæterum, ut mihi tutò illud non credere liceret, ejus rei periculum facere volui, & in

libram

libram unam aquæ marinæ per octiduum miſi drachmas quatuor ligni Saſſafras, tenuiter inciſi, ſed hæc aqua ne hilum quidem ſalſedini ſuæ decedere paſſa eſt, utut infuſionem poſtea in diem vigeſimum continuarem, & repetitis experimentis ligni quantitatem adduplicarem. Fortè Oceani aquæ tempore Ximenis ab hoc ligno dulcedinem contraxerunt: ſed hæ Mediterranei maris aquæ, quibus ego hæc experimenta peregi, hodie dulcedinem aſſumere nolunt, non magis quam famoſæ aquæ ſalſæ *Tettuccii* vel *Bagnuoli*.

Johannes Lopez Pigneiro Luſitanus, in loco *Campomajor in Alenteco* vulgo dicto natus, dum in Provincia Zanguebar, ejuſque regionibus Mongalo & Angos morabatur, quas flumen Cuama alluit, in ripa illius fluminis radicem invenit, poſtea ab inventoris nomine *Raiz de Juan Lopez Pineiro* dictam. Mihi relatum eſt, eſſe radicem arbuſculæ, quæ folia producit, colore & figurâ foliis mali cydoneæ ſimillima, ſed paulò majo-

adix *Joan.* Lopez Pigneiro

Radix della Manique.

majora; floribus albis, in quorum medio aliquot fila, nonnihil rubentia, prominent, haud ſecus atque in croco. Ex flore gemmula naſcitur, ciceris magnitudine, quæ ubi calore maturuit, tandem ſiccatur, & rumpitur, emiſſis multis minutiſſimis ſeminibus. Radix coloris citrini, & guſtu perquam amara eſt. Hanc, aquâ ſuper lapide tritam, & unius dimidiæ drachmæ pondere aſſumtam, nec non morſibus vel punctuis animalium venenoſorum applicatam, certò à veneno liberare volunt. Præterea credunt, eandem vino tritam, & in prædicta quantitate, accedente febri tertiana vel quartana epotam, omnem febrium ignem exſtinguere, & prohibere, ne unquam denuo accendatur. Etiam hoc dicunt, eandem applicatam omne genus vulnerum viginti quatuor horarum ſpatio conſolidare, ipſumque ſimplicem & minutiſſimum ejus pulverem, inveteratis vulneribus impoſitum, eadem magna facilitate ſanare. Eandem virtutem, atque adeo multò magis efficacem, alteri

alteri cuidam *radici della Manique* dictæ tribuunt, quæ in Africa & regione Chetevi, Maniquen inter & Sofalam colligitur. Radix eſt flava, & ſubamara, fruticis cujuſdam, qui nec flores nec fructus producit, ſed longis, anguſtis, & tenuibus foliis radices mittit, & hederæ in morem per arbores & muros ſurſum repit: nec radices modo, ſed ipſi etiam in uſu ſunt ramuſculi. Agnoſco adverſam meam ſortem: etenim hæ duæ famoſæ radices, poſt tot & toties repetita experimenta, mihi nunquam exhibuerunt, vel minimum effectum, hujus ſuæ, uſque adeo celebratæ proprietatis. Quare magni facio hominem prudentem & cautum, Patrem Sebaſtianum de Almeida, qui cum harum radicum nonnullas Reverentiæ tuæ dediſſet, prout refertur in libro tuo *de triplici in natura rerum magnete*, eaſdem non niſi ad vulnera commendat, in quo me adſtipulatorem habet; ſi tamen vulnera ſimplicia & minima ſint: nam majora viginti quatuor horarum ſpatio ab iiſdem

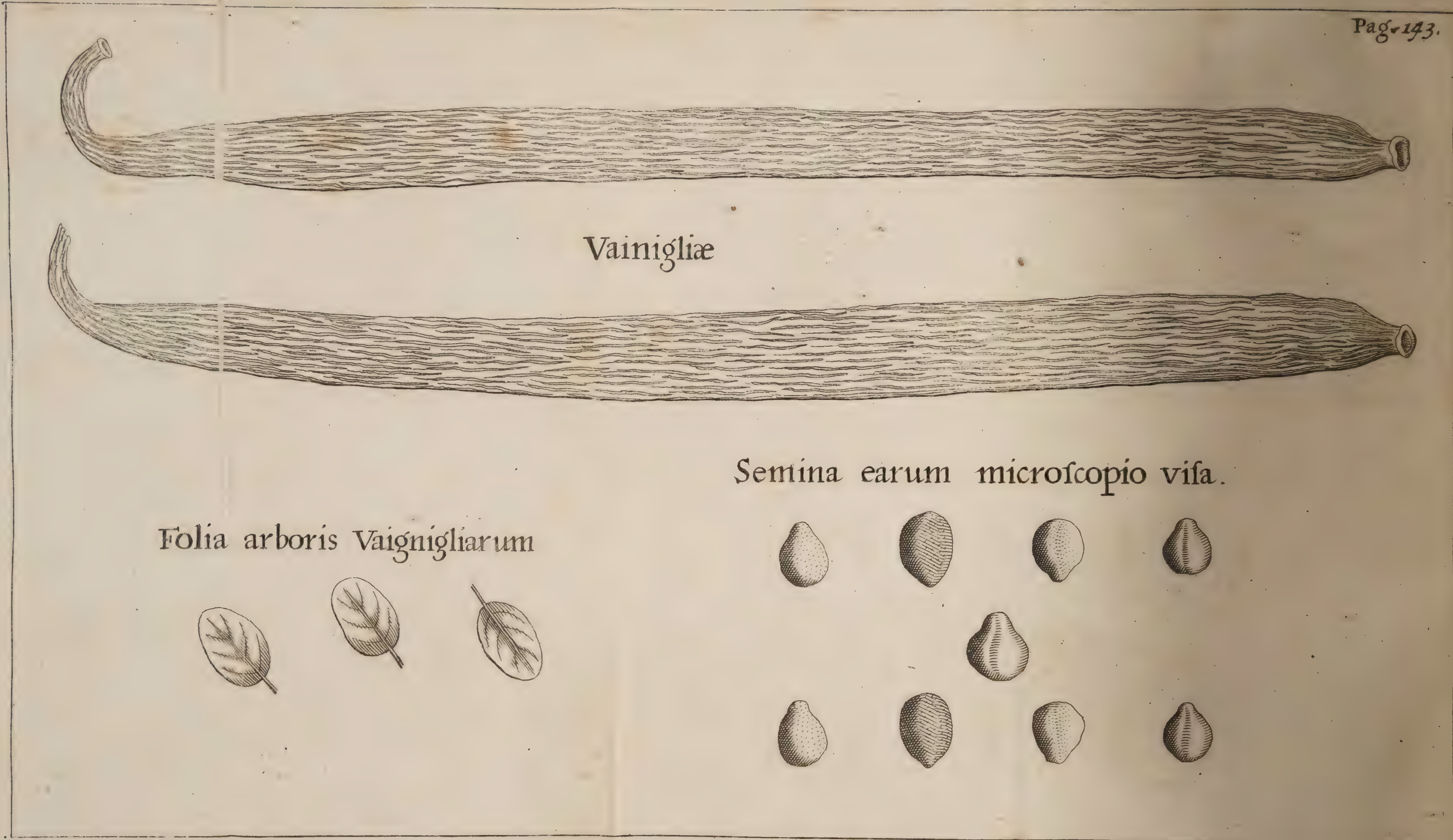
dem conſolidari, & perfectè cicatricem ducere, id verò ego nunquam deprehendi.

Radix *Queijo*, vel *Keggio*, radix eſt alba, lignoſa, & ſine ullo odore, quæ deguſtata linguam ferit & mordicat; ſic dicta, quod à Diego Keggio, Luſitani cujuſdam & Indicæ mulieris filio inventa eſſet; paulò ante quam Luſitani Malaccam perdidiſſent. Naſcitur in regno Cambajæ, circa civitatem Baſſain, diſtantem à Goa, Septentrionem verſus, leucis circiter ſeptuaginta. Folia producit longiora, & latiora quam Eſula magna, eaque viridia in parte ſuperiore, ſed alba & piloſa ab illo latere, quod terram reſpicit. Florem producit rubrum; atque id genus radicis optimum cenſetur: nam quæ florem facit album, in pretio non eſt. Pro certo affirmant, non omnia capillamenta hujus fruticis in uſu eſſe, ſed ea tantum, quæ in Septentrionem vergunt: nam quæ meridiem reſpiciunt, venenoſa ſunt & mortifera. Quæ bona ſunt, mirabili

pro-

proprietate gaudent: etenim dorſo geſtata, vel cum aqua vel vino ad pondus dimidiæ drachmæ aſſumta, ſecurum præſtant hominem à feris venenoſis, eorumque morſibus: & qui lethargo vel gravi apoplexia laborant, & in vicinia mortis verſantur, derepente loquelam & ſanitatem recuperant, ſi in oculos immittatur nonnihil aquæ, in qua pulvis hujus radicis maceratus ſit. Res profectò bellæ, novæ, & raræ, ſed quæ prorſus falſæ deprehenduntur, ſi ad experimenta deveniatur, id quod mihi ſæpius, imo verò ſemper accidit. Potuit tamen fieri, ut erraverim: ideoque Reverentiam tuam ex animo precor, ut in commune omnium emolumentum iterare experimenta dignetur; cùm hæc radix illa ipſa ſit, cujus mentionem feciſti in libro *de triplici in natura rerum magnete*, vocando eam *Radicem caſei, eo quod odorem caſei referat*, vel ut alii, *à nomine inventoris*.

Præterea novis experimentis opus eſt circa radicem *Calumbæ*, maximi alexi-

Vainigliæ
Semina earum microſcopio viſa.
Folia arboris Vaignigliarum

Folium arboris cujus cortex *China China* vocatur.

lexipharmaci loco habitam; nec non
irca *Vainiglias*, & lignum *Laor* &
olor : quæ cum admodum amara
int, non ſine ratione omnem illam
ingularem prærogativam obtinere
videbuntur, quam ſcriptores illis at-
ribuunt, ſed quæ tam evidenter mihi
non apparet, quàm effectum miracu-
oſi illius corticis, arboris Peruviani,
n monte Guajachil; quo cortice, vul-
go *China, China*, & ab Hiſpanis *Ca-
ſcarilla de la oja* dicto, utimur, ad in-
terrumpendos & debellandos pa-
raxyſmos febris quartanæ, nec non
tertianæ ſimplicis, duplicis, & conti-
nuæ. Et hoc quidem nomine univer-
ſus noſter orbis maximas gratias de-
bet Patribus venerabiliſſimæ veſtræ
ſocietatis, ut qui primi omnium eun-
dem cum tanta ſua gloria detulerunt
in Europam.

Et utinam non major authorum
Sinenſium gloriatio eſſet, qui in gran-
di illo Sinenſi imperio inveniri ajunt
duas illas raras & pretioſiſſimas her-
bas, quarum una *Puſu* vocata vitam
hominum reddit immortalem: altera
Gin-

Ginſeng dicta, utut eam facultatem non habeat, qua homines reddat immortales, illis tamen viribus pollet, ut ejus ope omne tempus vitæ ſalubriter, jucundè, & citra metum morborum tranſigere liceat. Fortè hujuſmodi herbarum plenus erat magnus ille cacabus, quo Medea novam juventatem ſocero conciliavit; & fortè has ipſas morſu appetiit fabuloſus ille antiquorum Glaucus, quando ex paupere piſcatore, qualis erat, Ovidio teſte, ex improviſo factus eſt Deus, ex eorum numero, qui fundum maris inhabitant.

Pleni ſunt Sinenſium libri hujusmodi jactantiarum: nec ſatis capio, quod Pater Martinus Martinius in ſuo Atlante non dubitavit affirmare, ſe illos experiendo quaſi ſemper inveniſſe veridicos. *Si res ita ſeſe habeat, neque enim ipſe coram vidi, adeoque fides ſit penes hoſce Sinicos auctores, quos in iis, quæ comperi, rarò inveni fallaces.* Ita ille, poſtquam narraverat, in provincia Xanſi eſſe fontes igneos, quorum ope citra impenſam coque-

coquere liceat omne genus cibariorum. & quod majoris momenti eſt, nunc benedictum ignem nec ardere, nec ligna conſumere, & feliciter in quaſcunque longinquas regiones tranſferri poſſe, modò occluſus teneatur in aliquo tubulo. O beatas Anglorum, Batavorum, & Luſitanorum claſſes, ſi hoc tali mercimonio onerarentur! etenim præter inæſtimabile illud commodum, quod hinc in longiſſimis navigationibus ad eos redundaret, deportato hoc igne in Europam, nemo non quam maximam ejus copiam ſibi paraturus eſſet, illis præſertim in locis, ubi domus prorſus ligneæ ſunt, nullo lapidum ſubſidio, ad effugiendum ſcilicet incendii periculum.

Non minus mendacium eſt ſcribere, in Provincia Onan, flumen eſſe, in quo piſces capiantur rubri, quorum ſanguine ſi quis inungatur aut plantas pedum perlinat, eum ſecurè, citra periculum ſubmerſionis aquis inambulare poſſe. Tutius eſt Angli cujuſdam recens inventum, qui ma-

chinâ ligneâ, inſtar anchoræ, vel ferri quatuor marris inſtructi, quo naves actuariæ utuntur, adjectis æquilibrii cauſa quatuor cadis, aëre plenis, & machinam ſuſtentantibus, ita ut in ſuperficie aquæ hærentes viſum tamen effugiant, animi gratia exiguum illum Lacum Iſlingtoni, duobus à Londino milliaribus diſtantem, pedibus pertranſit, & jocando jactitare ſolet, ſe tranquillo mari auſurum pedetentim Dovero Caletum uſque progredi, modo navicula ſibi detur ſubſidiaria, ſi quo caſu mare ex improviſo tempeſtatibus agitari contingeret.

Præterea autores Sinici ſcribunt, in provincia Xenſi eſſe duo flumina, unum dictum *Chiemo*, alterum *Io*, quorum aquæ uſque adeo puræ & leves ſint, ut ne minimam quidem paleæ feſtucam ferant. Bone Deus! & quis unquam crederet, pulſato in ripa lacus *Taipe* tympano, confeſtim horribilem tempeſtatem impetuoſorum fluctuum exorituram, non ſine tonitru & fulmine. Ego illud

Wil-

Wilhelmo Britoni credendum relinquo, qui libro *ſexto Philippidum*, facta mentione cujuſdam fontis dixit:

Eſſe patens vobis phyſica qui dicitis arte
Quis concurſus agat, vel quæ complexio rerum
Breciliacenſis monſtrum admirabile fontis,
Cujus aqua lapidem, qui proximus accubat illi,
Si quacunque levi quivis aſpergine ſpargat,
Protinus in nimios commixta grandine nimbos
Solvitur, & ſubitus mugire tonitribus æther
Cogitur, & cæcis ſe condenſare tenebris,
Quique adſunt, teſteſque rei prius eſſe petebant
Jam mallent, quod eos res illa lateret ut ante,
Tantus corda ſtupor, tanta occupat extaſis artus.

Mira quidem res, vera tamen, multiſque probata.

Franciſco etiam de Rues credendum darem, qui in deliciis ſuis Gallicis, deſcribendo montem *Dor*, hac habet:

Prope, montem oppidum eſt Beſſe, *à quo dimidii milliaris ſpacio abeſt lacus, latè porrectus, & ferè in apice montis alicujus, cujus fundus inveniri non poteſt: & mirabilis admodum viſu & magis horrendus eſt: etenim ſi lapis aliquis injiciatur, certò expectari poſſunt fulmina tonitrua, pluviæ, & grando. Non procul hinc abeſt antrum, vel abyſſus, nomine* Soucis, *oſtio rotundo, citra fundum, qui quidem inveniri potuerit, præcedenti non multum abſimilis.*

Nec multum hinc abit fabula, quam ſupra dicti autores Sinici narrant, de quodam lacu Provinciæ Peking, in quem ſi lapillus aliquis injiciatur, omnis illius aqua ſanguineum

colo-

colorem aſſumit : & ſi in lacum illum incidant folia arborum, in circuitu viridantium, in totidem hirundines abeunt, animatas & volantes; eadem prorſus ratione, qua naves Æneæ in nymphas marinas, & frondes, ab Aſtolpho in mare Africanum ſparſæ, in navigia bellica abierunt, ut fabulatur Arioſtus.

Non aveo, imo nolim eſſe ex numero illorum, qui veram credunt hanc foliorum metamorphoſin in hirundines. Nec quiſquam mihi dicat, fortè id naturaliter poſſe fieri, exemplo anſerum vel anatum, quas *Bernacles* vel *Brantes* vocant, & quas conſentientibus infinitis Scriptoribus ex arboribus, vel earundem fructibus, vel truncis, vel conchis, in Inſulis Scotiæ & Hiberniæ adjacentibus, naſci vulgus credidit. Etenim hæc talis fabula abunde refutata eſt, primò à Carolo Cluſio, aliiſque plurimis, & poſtea à doctiſſimo Deuſingio, in tractatulo *de Anſeribus* Scoticis. Et Jacobus Waræus *in libro antiquitatum Hiberniæ* cùm nonnul-

lorum de generatione harum avium ſententiam retuliſſet, prudenter concludit: *In re, quæ plenius ſcrutinium mereri videtur, nihil definio.* Unde nunquam uſque adeò ſtolidus ero, ut credam, in mari Sinico inveniri piſces ſquamoſos, crocei coloris, qui per totam hyemem in aquis habitent, ſed accedente vere, poſitis ſquamis plumas induant & pennas, & explicatis alis in montes avolent, ubi per totam æſtatem, & per autumni tempora morentur, quibus exactis, aſſumta veteri figura in aquas denuo prolabantur. Et quanquam tu, doctiſſime Pater, in libro Sinæ tuæ *illuſtratæ*, non obſcurè innuas, te id credere; in ea tamen ſum opinione, te ex animo huic rei fidem non habere, ſed illud tantum agere, ut nobile ſpecimen exhibeas excelſi ingenii tui, & profundæ eruditionis, inveſtigando & proferendo rationes hujus reciprocæ tranſmutationis, ſi vera, nec à conſuete naturæ legibus aliena eſſet.

Scribendo longius provectus ſum, quam ab initio mihi propoſueram:

ſed

ſed cupido communicandi cogitationes meas cum hominibus doctiſſimis, qualis tu es, Pater Athanaſi, ſenſim effecit, ut limites epiſtolæ tranſcenderem. Quare ſolitam tuam benignitatem rogo, ne id ægrè feras, quin potius me corrigas, in illis, de quibus minus vere locutus ſum; interim ſcito, me in inquiſitione veri, majorem non experiri voluptatem quàm cùm aliquid diſco.

F I N I S.

FRANCISCI REDI,

Nobilis Aretini,

OBSERVATIONES

DE

VIPERIS.

SCRIPTÆ LITERIS

AD

Generoſiſſimum Dominum

LAUTENTIUM MAGALOTTI,

MAGNI DUCIS HETRURIÆ

CAMERARIUM.

Ex Italica in Latinam translata.

VIR ILLUSTRISSIME.

INdies magis magiſque confirmor in meo propoſito, nulli circa res naturales experimento credendi, præterquam iis, quæ meis viderim oculis, & per iteratam & rurſus repetitam experientiam confirmata fuerint; ideo quod ſubinde magis animadverto quàm difficile ſit, indagare veritatem cujus ſpeciem ſæpe mendacium præfert, & quam multi Scriptores tam antiqui quam hodierni imitentur oviculas quæ ſeſe invicem ſequuntur, euntque non quò eundum eſt ſed quò itur.

Simili prorſus ratione, ſi quiſquam veterum ſapientum, retulit in ſua volumina aliquid quaſi verum ac comprobatum, à maxima parte poſterorum cæcâ admiſſum eſt credulitate, & rurſus ex fide ejus, qui primus ſcripſerat, ſcriptum eſt, & ſic, pſittacorum more quotidie proferuntur, & ſcribuntur & leguntur, & creduntur

tur à nimium credulo & inexperto vulgo turpiſſima literatorum mendacia, quæ nauſeam ingenio vigentibus excitant. Ego ſemper laudabo, &, dum ſpiritum ducam, celebrabo gloriam FERDINANDI II. Magni Ducis Hetruriæ, *Domini* mei unici, qui ſi quando per horulam depoſitis graviſſimis Gubernationis curis, exſpatiatur in amœnitates philoſophicarum meditationum, id haud facit vanæ & otioſæ recreationis cauſa, ſed inveniendæ rerum meræ, nudæ, puræ ac ſimplicis veritatis; & ob id Regia & indefeſſa magnificentia pluribus Viris præſtantibus omnia illa adminicula, quæ ad conſequendum finem uſque adeo laudabilem neceſſaria ſunt, ſuppeditat. Cùm antiqua fama olim tantopere liberalem deſcripſerit Alexandrum in promovendis ſui Ariſtotelis ſtudiis, Princeps meus, ut in munificentia illi magno Monarchæ non cedit, ita quoad cognitionem rerum, & quoad prudentiam longiſſimo intervallo illum poſt ſe relinquit. Et licet noſtro

ſeculo,

ſeculo non vivant Ariſtoteles, Hetruſca tamen Aula ſemper fovit Præſtantiſſimos Viros; atque in hodiernum uſque diem in tanto à nobis ſpatio diſſitâ Angliâ, multiſque aliis remotiſſimis mundi partibus, provenerunt Viri Celeberrimi, qui cum ſtupore, etiam doctiſſimorum, quotidie magis oſtendunt ſe totam Philoſophiam in animum altè admiſiſſe.

Hinc factum, Illuſtriſſ. *Laurenti*, ut non poſſim unquam enumerare experimenta in hac Aula, poſtquam diſceſſiſti, facta, nec mendacia quibus eorum ope larva detracta eſt. Ut ſalivam *Tibi* moveam, teque ad feſtinum reditum impellam, hîc breviter verbis ſimplicibus & abſque artificio recenſebo *Tibi*, ordine, quem memoria ſuggeſſerit, obſervationes nonnullas quæ ſeptimanis ſuperioribus circa *Viperas* annotatæ ſunt. Et cum de viperis diſſerendum eſt, pro excuſando temerario meo auſu, ſuſcipiente materiam, ad quam tot tantique Viri præſentis & præteritorum ſeculorum impegerunt, perappoſitè

utar verbis Juvenis Alcibiadis in Convivio: *Pariter*, (inquit ille) *me habeo cum illis quos vipera momordit. Negantur velle id quod patiuntur propalare, niſi apud eos, quos idem animal momordit; ſiquidem dolores ita ſunt acerbi, & convulſiones ita acutæ, quas vulnus maligni dentis excitat, ut, exceptis iis qui experimento id didicerunt, omnibus aliis incredibiles ſint; & graves angores & miſeri clamores pro nimium teneris & puerilibus querelis reputentur. Unde ego, quem acutior morſus vulneravit, ſcilicet Amor Philoſophiæ, qui nihilo ſecius quam vipera miſerè pungit, imprimis quando juveniles penetrat animos, aut eorum qui penitus ratione privati, aut omnibus ſenſibus deſtituti non ſunt, animadvertens me ſolum tibi ſoli adeſſe, non erubeſcam palam tibi facere furorem meum, & quàm cupiam balſamo veritatis perſanari; optimè ſciens quàm profundè, & non minus me, tu quoque compunctus ſis.* Ineunte Junio afferebantur Neapoli Viperæ ad conficiendam theriacam in officinam pharmaceuti-

ceuticam Sereniſſimi Principis; in cujus & omnium cæterorum Principum præſentia cum ſermo haberetur de hiſce animalibus & præcipue loco quem obtinent in compoſitione admirabilis hujus antidoti, devenit ſermo *ad eorum venenum*, & *quale id eſset*, & *qua corporis parte ejus veluti fodina lateret.*

Quidam dixerunt non habere viperas aliud venenum præter ſuos *dentes*, quos tali figura fabricatos eſſe aſſerebant, ut acumine aut acie dentium inviſibilium in ſuis faucibus, (fortaſſe excavatis, aut aliis ignotis ductibus inſtructis) ſauciarent tenellas fibras & ſubtiliſſimos nervos, è quibus in majores ramos acerbiſſimi ictus ſerperent & lethales convulſiones derivarentur. *Alii* acriter impugnata hac opinione affirmarunt, non eſſe dentem ſive per ſe ſive ratione figuræ venenoſum, verum vulnus viam aperire veneno, latente in quibuſdam vaginis, quibus viperæ dentes conteguntur, quæ vocant Græci τῶν ὀδόντων χιτῶνας; & in haſce vaginas

ginas tranſmiſſum eſſe illud ex *veſicâ felleâ* per quoſdam ſubtiliſſimos canaliculos, ex hac in gingivas diſtributos, ſubjungentes, *fel viperinum potu hauſtum eſſe toxicum, omnium quæ reperiri poßunt, lethaliſſimum.*

Alii accuſarunt *viperæ ſalivam* ſive ſputum, quam prolicit quando veluti rabioſa, & tota turgens bile morſum minatur.

Quidam jocando ſuggeſſerunt fortè, ſecundùm opinionem multorum antiquorum, & juxta triviale proverbium, venenum non alibi *quam in cauda* aut extremo ejus cuſpide quærendum. Riſerunt nonnulli Nobilium audientes hanc ultimam opinionem, & unus eorum ſubjunxit, è tanta diverſitate opinionum evidenter apparere, illum antiquum Philoſophum fuiſſe nimium temerarium, qui ſe omnia ſcire ſibi perſuaſerat, & alterum illum nimis modeſtum, qui de omnibus dubitaverat; quorum prior Hippias fuit, alter Arceſilaus.

Sic conjecturis finis imponebatur, quan-

quando S. C. Ser. juſſit, ut ad indagandam hujus rei veritatem omne experimentum adhiberetur, quodcunque unicuique pro comprobanda ſua ſententia facere placeret. Et cùm major pars videretur adhæſiſſe (in eo) ut crederent *fel nidum eſſe veneni lethalis*, decretum fuit à felle faciendum initium, & tanto magis, quia vir doctus quidam & in lectione Autorum tam antiquorum quàm recentiorum multùm verſatus, omnia ſua oppigneraſſet, niſi quælibet minima guttula fellis viperini epota, hominem ex robuſtiſſimis, & quamcunque beſtiam ex ferociſſimis necaret, addens rem amplius in dubium non revocari; eam Galenum medicos docuiſſe; eam Plinium diſertè dixiſſe; Avicennam credidiſſe, parum medicamenta juvaſſe illos, qui fel viperæ biberant; Rhaſem exiſtimaſſe, nullum valuiſſe ingenium, nec medicum præſidium, ſed DEI fuiſſe neceſſarium auxilium; Haly Abbatem affirmaſſe ferè nullum opponi poſſe remedium infernali huic veneno; idem

etiam

etiam Albucaſi viſum. Albucaſi & cæteris omnibus ſupra citatis Authoribus additi recentiores varii, Guilielmus de Placentiis, Sanctus Arduinus, Cardinalis de S. Pancratio, Bertruccius Bononienſis, Cæſalpinus, Baldus Angelus Abbatius, Cardanus, Julius Cæſar Claudinus, & tot tantique alii, quorum celeberrima eſt tum apud Medicos tum apud Philoſophos fama.

Et licet *Joh. Baptiſta Odierna* in curioſiſſimis literis ad doctiſſimum M. A. Severinum ſcripſerit, ſe dediſſe feli buccellam panis felle viperino intinctam, nec ullum ſe vidiſſe effectum veneni, neque tamen hæc ſola experientia ſufficiebat evertendæ opinioni tot eruditorum ac præcipuorum Doctorum. Præterea ſpectaculum quotidianum eſt, feles cum lacertis, omnis generis, & cum ſerpentibus ludere, & quod illos deglutiant, etiamſi Albertus Magnus Magiſtorum ſolitò falſu neget; unde fortaſſe perſuaderi quis poſſet, felem non fuiſſe animal conveniens ſumen-

do-

do huic experimento, uti nec pullum gallinaceum, cui ſupradictus Severinus deglutiendum dedit fel (viperæ,) quoniam ſæpiſſimè lacertas, ſerpentes, araneas, & alia animalia venenoſa devorant.

Interea audiendi gratiâ ſtabat in angulo quodam *Jacobus Sozzi* viperarum captor, homo comparandus antiquis Marſis & antiquis Pſyllis, qui riſum vix tenens, ſubridendo prehendit fel viperæ, miſtumque dimidio cyatho frigidæ, illud hauſit vultu intrepido, ac conſpiciendum dedit, quam fuerint deluſi ſupradicti Autores, ſeque obtulit, ad ebibendum omnem eam quantitatem fellis, quam maximam poſcerent. Veruntamen cùm quidam crederent, eum ſe præmuniſſe quanquam negaſſet, aut Mithridatio, aut Theriaca, aut alio Alexipharmaco, viſum fuit facere alia experimenta, & ob id duobus pipionibus grandioribus ad deglutiendum datum eſt, utrique ſine nocumento, & quod majus eſt, & fere incredibile, canis cui dimidia uncia fellis

fellis per vim infundebatur, ne minimum ſymptoma exinde paſſus eſt, & ſanus & alacer adhuc hodie vivit, & niſi aliâ ratione pereat porrò vivet. Pullis quoque gallinaceis fel copiosè datum; & ipſemet fella bina intruſi gutturi pavonis & galli Indici, & quatuor viſcera integra, non removendo fel, feli devoranda dedi, qui, quod affirmare poſſum, delicatulè ſibi labia lingebat.

In aliis animalibus ſæpiſſimè idem expertus ſum, attamen ſemper in diverſa ſpecie, quoniam, uti optimè noſti, multa aliis animalibus pro cibo ſunt, aliis veneno, aut gravi ſaltem incommodo.

Et ut nihil dicam de cicuta devorata à Sturnis, & de Helleboro à Coturnicibus & Capris, referam *Tibi* me à paucis diebus obſervaſſe, medium granum hoſtiæ illitæ oleo Ricini Simiolo concitaſſe vomitus, dejectiones alvi, & hypercatharſes maximas; & tamen ſex guttæ ejuſdem olei infuſæ utturi galli, ipſum non tantum non necarunt, ſed nec minimum faſti-

faſtidium ipſi aut nauſeam aut alvi dejectionem excitarunt. Hiſce obſervationibus ſæpius iteratis cum manifeſtò deprehenſum eſſet, fel viperæ ore aſſumtum neutiquam necare; digreſſum eſt ad conſiderandum, an inſtillatum vulneribus, ipſa veneno inficeret, & poſt multa experimenta in pluribus pullis gallinaceis & columbinis, & privatim à me in cuniculo, agnello & lepore, animadverſum eſt, nulli illorum potuiſſe nocere; uti nec vim habere ullam ſalutiferam, nec juvare morſu viperæ impoſitum, quicquid in contrarium dicat *Baldus Angelus Abbatius Cap. 5. & 7. Schröderus in ſua Pharmacopœia.*

Cæterum in fundo duarum illarum vaginarum (ſeu cavitatum) intra quas repoſitos viperæ habent dentes, humor quidam ſtagnat colore & ſapore ſimillimus olei amygdalorum dulcium, & hunc crediderunt, uti ſupra ſcripſi, tranſmitti per certos quoſdam canales ex veſica fellea. A me certè multoties obſervatum,

quan-

quando vipera evaginat dentes & morſum minatur, neceſſario effundere in vulnus liquorem illum flavum, non ideò, quod vaginæ rumpantur, quemadmodum ſtatuunt Mercurialis, Grevinus & alii, qui invenerunt quaſdam veſicas ſub lingua nunquam viſas, ſed quia ſemetipſas vaginæ ſe comprimunt, & contrahunt, non aliter ac follis flatum emittens aut canis ringens ſive dentibus hirriens, quando morſum minatur.

Quæſitum eſt an liquor iſte ore aſſumtus queat necare? & à quibuſdam conſtanter affirmatum eſt, ſed ab aliis eadem conſtantiâ negatum, & idem ſupradictus Jacobus Viperarius obtulit ſe ad ebibendum ejus cochleare plenum, & dictum factum, viſus eſt illud delicatiſſimè & per vices deguſtare ſive elambere.

Viperam ex maximis, & ferociſſimis & iratiſſimis prehendit, & curavit ut in dimidium vini cyathum non ſolum omnis liquor quem in vaginulis habebat, proflueret, ſed inſuper omnis

omnis ſpuma omniſque ſaliva, quam ſerpentulus hic exagitatus, percuſſus, compreſſus, iratus rejicere potuit, & ſic bibit hoc vinum, ac ſi eſſet liquor gratiſſimus, & ſequenti die cum tribus viperis contortis inter ſe, denuo eundem luſum exhibuit, ſine ullo metu.

Ob id ego quatuor capita viperæ ſemiviva, & ſanguinem ſtillantia & ſqualida, immerſi in ſcyphum aquæ plenum, & cum gladiolo (*lancetta*) reſecui omne pulpamentum palati & maxillarum, & curavi, ut omnis humiditas quæ ibi continebatur inde ſcaturiret, donec aqua redderetur ſpumoſa, turbida & ingrata, poſtea ferè totam una cum intrito infudi in ſtomachum hœdi, & reſiduum, quod ſupererat, anati fiebat juſculum commodum, ſed nec hæc nec ille ullum veneni accepti ſignum dederunt.

Abſque ergo temeritate deluſi dicentur Albertus Magnus, eruditiſſimus Mercurialis, ſubtiliſſimus Capivaccius, & celeberrimus Zacutus, quan-

quando dicunt, vinum in quo ſuffocata ſit vipera, eſſe ſemper peſſimum venenum & lethale, & qui his prior fuit Aëtium, & Aëtio priorem Dioſcoridem, qui idem dixerunt non ſolùm de vino illo, in quo mortuæ ſint viperæ, ſed de eo etiam in quod hæ beſtiolæ caput, bibendi cauſa, immerſerint. Sed non vidi (has beſtiolas) adeo cupidas hujus pretioſiſſimi liquoris, uti Ariſtoteles & Dioſcorides ipſas faciunt, nec novi quomodo urceoli vino intra ſepes abſconditi ad capiendas illas decipulæ ſint accommodatiſſimæ; quàndoquidem aſſervans nonnullos cyathos (vino) plenos, in ciſtis ubi viperæ degebant, non ſolùm nunquam laſſus fui in obſervando, an viderem ipſas unicam guttulam lambere, verùm nihilo ſecius diligentiſſimè obſervavi, an ſi me abſente, inde bibiſſent; nec tractu temporis vidi plus conſumi quàm quod calidiſſimus aër ambiens potuiſſet exhaurire. Atque hoc facit ut ægrè credam veram eſſe hiſtoriam à Galeno recenſitam *lib. II.*
de

le ſimpl. Medic. Fac. quod, cum
aliquando ampulla vini meſſoribus
quibuſdam delata, & in campum,
(loco non longè ab illis diſtante) col-
locata fuiſſet, ubi illi ex ea infundere
in ſcyphum voluiſſent ut biberent,
vidiſſent viperam irrepſiſſe & ſuffo-
catam fuiſſe. Propterea dico, ſi vipera
potuiſſet intrare in illam ampullam,
neceſſe fuiſſet, ut fuiſſet aperta; & ſi
aperta fuiſſet, eadem facilitate, quâ
intraverat, iterum regredi potuiſſet;
eadem planè ratione, quâ ſæpius vidi
viperas ex lagenis longiſſimi colli
tam vino plenis quàm ſemiplenis, in
quas incluſeram, evadere.

Concedatur tamen, accidiſſe hunc
caſum, quod illa vipera non potuerit
viam reperire qua exiret, non ob id
ſequitur, neceſſe fuiſſe, illam ſubitò
ſuffocari; etenim viperæ per aliquod
tempus natant in omnibus liquori-
bus, beneficio cujuſdam veſiculæ aë-
ris plenæ, quam in corpore habent,
non valdè diſſimilem veſicæ aliorum
piſcium. Nec refert, quod objiciatur
odorem vini vaporoſum potuiſſe illi-

co viperam inebriare & ſuffocare, quoniam ipſemet viperas immiſi in vaſa vitrea vino generoſiſſimo Alicantino, & aliis ſpirituoſiſſimis Neapolitanis & Siculis, & ſemper obſervavi, vixiſſe eas natando, ſpatio circiter ſex horarum & quando violenter detinui, omnimode ipſas in vinum demergendo, vixerunt pariter horam unam cum dimidia; & cum tandem eſſent mortuæ & plures dies eas ſervaſſem optimè clauſo orificio anguſto vitri, me docuerunt non eſſe verum illud, quod *Paulus Æmilius Ferrallus* refert, quod talis modi vaſa rumpantur ob nimium calorem carnium viperinarum in iis maceratarum: Et per conſequens parum firmum eſſe fundamentum illud (quantumvis à Severino conſideratione dignum reputatur) ad judicandum quam calidi temperamenti ſint hi ſerpentuli. Quos tamen fatebor diutius vivere in aqua, quàm in vino, cùm plurimi in aqua tertium diem attigerint, & ulterius detenti ſub aqua plurimi duodecim circiter horas ſupervixe-

vixerint; quo tempore exacto cùm
morerentur & ipſorum cadavera
aperirentur, & cor inſpiceretur, ſem-
per inveni auriculam utramque mul-
to majorem ipſo corde factam eſſe,
licet in ſtatu naturali ſint minimæ,
uſque adeo, ut quidem minus acutos
adhibentes oculos pro vero dixerint,
Cor viperinum habere unicam auri-
culam. Sed prætermiſſa hac digreſ-
ſione, redeo ad deſcriptionem *liquo-
ris illius flavi*, qui intra vaginas den-
tes contegentes invenitur; cum ore
aſſumtus neque hominibus neque
brutis lethalis ſit, pergam inquirere
an fortaſſis vulneri inſtillatus occi-
dat? Et verum eſt, ſpatio trium vel
quatuor horarum mortuos eſſe om-
nes gallinaceos omneſque columbi-
nos pullos, quorum vulnera eo infe-
cta fuerunt, tamque necare liquorem
viperarum vivarum quam deſum-
tum è palato & vaginis viperarum
mortuarum, etiam ſi mortuæ ſint
ante 2 vel 3 dies. Ejus rei experi-
menta plus quam centum in diverſis
animalibus facta, omnia me confir-

marunt, ut credam Cleopatram tunc, cum mori conſtituiſſet nullatenus ab Aſpide ſe morderi paſſam eſſe, u quidam Hiſtorici referunt, ſed potius, quod facilius erat, certius, atque arcanius, poſtquam ipſa ſe vulneraſſet aut ſuum admordiſſet brachium inſtillaſſe vulneri (uti narrat Auto Libri de Theriaca ad Piſonem) venenum, quod ex Aſpide expreſſum ir pyxidula, in talem eventum parata conſervabat: vel quemadmodun refert Dio, illam vulneraſſe brachiun acu, quam crinibus ornamenti cauſ infigere conſueverat, tinctâ veneno & cujus quidem hæc fuit natur ut nemini noceret, niſi quand acus pungendo ſanguinem attin geret.

Et confirmor in hac opinione quoniam licet dicant Aſpidem mult venenoſiorem eſſe Viperâ, quod i præſenti concedam, nullatenus ta men Aſpis eſt ex hac proſapia ſerpen tum, qui (juxta mentem Nicandri Æliani & aliorum) habent dente caninos opertos vaginis, in quibu

vene

venenum aſſervant, unde illud venenum profluit totum ſi non primo, ſalem ſecundo morſu, ſic ut tertius (ſæpius hoc compertum eſt) non venenoſus ſit; & ob hanc cauſam circumforanei & agyrtæ ſine periculo ſe morderi à viperis patiuntur. Proinde Cleopatra una ſola Aſpide mortem inferre Naëræ & Carmionæ ſuis famulis, & demum ſe ipſam enecare non potuit, idque eò minus quò ſæpiùs tali animalculo primo morſu dentes evelluntur. Adde quòd mortua Cleopatra in illo cubiculo ſerpens homicida non inventus fuerit, & nemo non naturalem horrorem novit quo fœminæ omnes adſpectum, nedum contrectationem ſerpentum abominantur. Nec ullius ponderis eſt, quod in Auguſti Triumpho viderint Romani Cleopatræ imaginem, tenentis manu Aſpidem, jam jam vulneraturam brachium, ſic enim luſit Sculptor ſive Pictor; qui clariùs ob oculos ponere populo non poterat modum mortis, quem Regina ſibi elegerat ad effugiendam ſervitutem

Victoris Auguſti. Non diſparem licentiam ſatis crebro ſibi hodierni Pictores ſumunt, atque inter alias ejuſdem argumenti Petrus Victorius hanc vituperat, quod Cleopatram pingant ab Aſpide mammas demorſam, Plutarcho, Propertio, Paulo Oroſio, & Paulo Diacono referentibus, quod non pectus, ſed brachium admorderi paſſa ſit.

Et hac licentia pictoria non ſolum hodierni ſed & antiqui uſi ſunt, quandoquidem apud Gorlæum gemma invenitur, cui inſculpta viſitur Cleopatra vulnerata ab Aſpide in mamma. Et licet Petri Victorii cenſura reprehendatur à Baldo Angelo Abbatio, affirmante veriſimilius eſſe, eam permiſiſſe ſibi pectus commorderi, tanquam partem cordi viciniorem, nihilominus perdoctè Victorius defenſus eſt à *Caſparo Hofmanno* Philologo & Medico noſtri temporis eruditiſſimo *lib.* I. *var. lect.* Sed ut ad noſtrum propoſitum redeam, valdè miror quod doctiſſimus & optimus ſenex Marcus Aurelius Severi-

nus,

nus, in cognitione viperarum verſatiſſimus & experientiſſimus, indubitanter dicat, liquorem illum flavum vulneribus illitum ea veneno non inficere; perſuaſus ſolis duobus experimentis, uno in criſta galli, altero in manu vulnerata cujuſdam ſui famuli: etenim in tentandi experimentis ea aliquando contingunt quæ veras cauſas latentes dubias reddunt.

Et ſæpius accidit, veras cauſas, propter quædam impedimenta ignota, aut non obſervata, non edere ſuos effectus. Poſſum quoque affirmare *Tibi*, me uſu didiciſſe, oves, canes, pullos gallinaceos me curante rabioſè demorſos à viperis, paucos ante dies in campis ſole ardentiſſimo captis, non eſſe mortuos; & e contra, demorſus à Vipera, mortuus eſt pullus gallinaceus, cui plagam dentibus inflictam, exſecueram, & diligenter curaveram, ut ille malignus liquor, qui in vaginis abſconditur, excerneretur. Ex omnibus pullis gallinaceis columbiniſque, quarum vulneribus venenum fuit infuſum, evaſit ali-

quando unicus, & evaſit fortè, quia, quando punctura ſubtiliſſima novaculæ eum ſauciavi, incidi venam majuſculam, ex qua abundanter proſiliente ſanguine, potuit forte fieri, ut venenum ad interiora non penetraret, quin potius cum regurgitante ſanguine, per horæ aut bihorii ſpatium, toxicum ex corpore fuerit propulſum.

Hinc colligo, quantum poſſit juvare illos, qui à Viperis ſunt demorſi, ſcarificatio juxta præceptum antiquorum, loci commorſi, ad evocandum ſanguinem, aut applicatio cucurbitulæ, aut admotio unius atque alterius hirudinis benè purgatæ, aut etiam ſi exſugendum præbeatur homini vulnus. Obſerves etiam *Illuſtriſs. Laurenti*, Avicennam cautionem hanc præſcribere, ne ille, qui exſugit ejuſmodi vulnera, habeat dentes corruptos & carioſos; Et ante Auicennam ſummo cum judicio Cornelius Celſus & Aëtius admonuerunt (etiamſi Severinus malè judicet hanc cautionem eſſe frivolam)

ne

ne ulcera aut vulnera in ore habeat, quoniam venenum exſuctum mortem creare poſſet, quod aliàs, etſi in ſtomachum deſcenderet, neque ſanitati neque vitæ officeret. Et hæc nullatenus nova eſt doctrina, ſed ſatis antiqua, & à modò nominato *Celſo* nobis ſuppeditata dicente: *Nam venenum Serpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè utuntur, non guſtu ſed in vulnere nocent.* Poſt Celſum idem etiam animadverterunt *Galenus lib.* 3. *de Temperam. & Autor. de Theriaca ad Piſonem cap.* 10. Sed inter omnes belliſſimè *Lucanus* tunc, ubi deſcribit Catonem deducentem Romanum exercitum per Libyæ arenoſa deſerta:

——— Jam ſpiſſior ignis,
Et plaga, quam nullam ſuperi mortalibus ultra
A medio fecere die, calcatur; & unda
Rarior: inventus mediis fons unus arenis

Largus aquæ; ſed quem ſerpentum turba tenebat
Vix capiente loco, ſtabant in margine ſiccæ
Aſpides, in mediis ſitiebant dipſades undis.
Ductor ut aſpexit perituros fonte relicto,
Alloquitur: Vana ſpecie conterrite lethi
Ne dubita miles tutos haurire liquores:
Noxia ſerpentum eſt admixto ſanguine peſtis,
Morſu virus habent, & fatum dente minantur.
Pocula morte carent: dixit, dubiumque venenum
Hauſit. — —

Ad confirmationem hujus veritatis; ſi tibi non ſufficerent omnes ſupra allegatæ probationes & autoritates, ſcito plures coxiſſe & comediſſe hilariter omnes univerſos illos bonos pullos gallinaceos & columbinos, & omnia reliqua animalia, quæ Viperæ mo-

momorderant, quicquid dicat Matthiolus non poſſe id fieri ſine manifeſto veneni periculo; utque omne tollatur dubium omniſque ſcrupulus, de crudis etiam & jam jam occiſis viperis, ipſas devorandas objeci cani, civettæ ſeu hyænæ odoriferæ, & cuidam ex avibus rapacibus, Tinnunculo, quem Itali *Gheppo* vocant. Pariter expertum eſt illa, lethales ſagittas Bantamenſium per brevi tempore mortem conciliares ſed epoto vino aut alio liquore, in quibus plures dies immerſæ fuerant, ne minimam alterationem ſanitati induxiſſe.

Leguntur in ſupra citato *libro de Theriaca ad Piſonem*, Dalmatæ & Sacæ venenata reddidiſſe jacula, fricando ea ſuper Helenium, & illis leviter vulnerantes, dummodo ſanguinem attigiſſent, occidiſſe, cum tamen Helenium fuerit ipſorum cibus ſaluberrimus, & cervos & reliquas feras iiſdem telis occiſas, ſecurè comederint. Quomodo igitur, ſi venenum Viperarum deguſtatum non ſolum non eſt lethale, ſed nec ullo modò

noxium, quomodo, inquam, poterit eſſe vera hiſtoria Matthioli, aut illa altera Amati Luſitani, duos juvenes vulneratos à vipera mortuos eſſe, quod ipſi ſibi exſuxiſſent plagam morſu inflictam? Meo judicio probabile videtur dictu, eos eſſe mortuos, non quia ſua ſibi vulnera exſuxerint, ſed utique quia à Vipera erant morſi, aut ſugendo non omnem extraxerant venenoſitatem, aut quia habebant aliquod in ore vulnus cui eam communicarunt, aut denique quia ipſis non præſto erant alia neceſſaria medicamenta interna, quemadmodum tempore, quo Pompejus Rufus Ædilis fuit, Romæ accidit circumforaneo cuidam, ut in medio foro Aſpis brachium ei commorderet; qui, licet ſibi morſum exſugeret, nihilominus duorum interſtitio dierum vita privatus eſt: Quod ipſi evenit, Æliano teſte, quod ejus æmuli abſtuliſſent aut effudiſſent aquam quandam medicatam, quam ſibi pridem præparaverat in potum, non ad oris elutionem; quandoquidem hac

defi-

deficiente, poterat flagitante neceſſitate lavare ſe aut vino aut aqua ex proximo fonte hauſta. Atque etiamſi dicat Ælianus, quod huic ipſi, priusquam exſpiraſſet, computruerint, & gingivæ & facies; nihilominus hoc non eſt argumentum ſufficiens ad probandum, fuiſſe (putredinem) effectum ſuctionis, quoniam Dioſcorides, Actuarius & Cæſalpinus docent, quod illis qui à Vipera ſunt vulnerati, præter alia accidentia, etiam gingivarum morbus ſuperveniat, & exhaletur, quemadmodum Aldrovandus loquitur, flatus gravis & fœtidus ex ipſorum ore; & juxta Avicennam, inflentur ipſorum labia, id quod non accidit, ut millies expertus ſum, illis qui abſorbent aut deglutiunt venenum ex Viperis. Immo canis, cui affricari juſſi morſum in extremo naſo, uſque adeo illum lingua deterſit, ut mortem evaſerit, nec tamen linguæ nec gingivis aliquid mali accidit. Etiam antiquitus homines erant qui pretio conducti artem exſugendi morſus venenatos profitebantur. Et

 in

in hoc argumento ſuccurrit mihi exemplum miſericordiæ ſimulatæ Auguſti, qui (quemadmodum legitur apud Suetonium & Paulum Oroſium) Cleopatrâ defunctâ, juſſit ut à Marſis & Pſyllis ejus ſugeretur vulnus, & hanc fictam pietatem ſæpe illis temporibus uſitatam invenio, circa initia Magnorum Imperiorum; & paucis ante annis Julius Cæſar fictis lachrymis in Alexandrino litore excepit oblatum ſibi caput Pompeii.

Cato etiam in Africa, auctore Plutarcho, ſuſtentabat in ſuo exercitu multos Pſyllos, ut medicarentur vulneribus ſerpentinis, exſugendo ex illis venenum. Ne verò perſuadeas *Tibi*, Pſyllos, Marſos & Ophiogenas illorum temporum magis peculiari & propria virtute præditos fuiſſe quam quilibet hodierno die. Quamvis Plinius pluribus in locis, & Aulus Gellius ajant fuiſſe donum providæ naturæ, ſolis illis populis conceſſum, quibus etiam in more erat poſitum probandi pudicitiam ſuarum Uxorum,

rum, exponendo tenellos filiolos inter venenoſiſſimos ſerpentes, nihilominus haud adducor, ut hoc credam; verum multò magis fidem adhibeo Cornelio Celſo, qui multis annis ante Plinium & Gellium nobis ſcriptum reliquit. *Neque herculè ſcientiam præcipuam habent hi, qui Pſylli nominantur, ſed audaciam uſu ipſo confirmatam.*

Et mox: *Ergo quiſquis exemplum Pſylli ſecutus id vulnus exſuxerit, & ipſe tutus erit, & tutum hominem præſtabit.* Et ipſi Pſylli non minus quam alii homines mordebantur à ſerpentibus, & prò ſanatione opus habebant alexipharmacis, quod colligo ex illo libro, quem Dàmocrates Medicus & Poëta Græcus ſcripſit de Antidotis, inter quæ unum legitur, quo affirmat, uti Pſyllos à viperis morſos.

Σφόδρα ἀγαθὴ δύναμις, ἣ καὶ χρωμέ-
νους
Πίνοντας αὐτοὺς οἶδα, δηχθέντας κακῶς
Τοῖς ἀρλιθήροις ἔχεσι τοὺς καλουμένους
Ψυλλίους.

Illius

Illius eſt vis optima, quâ uti ipſos bibentes novi, cum malè ſe habebant, a viperis læſi, qui vocantur Pſylli.

Et an ille Ophiogenes, Æſagon vocatus, evaſerit ſanus & ſalvus ex do io pleno ſerpentibus, in quo, ut ſuæ virtutis experimentum daret, juſſu Romanorum Conſulum incluſus erat, ſit fides penes Plinium, qui hoc refert. Adhuc hodie confiderem me quolibet adhibito homine, aut alio animali facturum ſimile experimentum, dummodo mihi concederetur electio ſerpentum; & prætermiſſis multis aliis, recorderis illorum ſerpentum, qui in anguſta ſpelunca prope Braccianum circumvolvunt ſe circa nuda corpora illorum, qui ſe eò deferri patiuntur, convaleſcendi cauſa à quibuſdam morbis contumacibus & chronicis, ſæpeque ſuam intentionem conſequuntur, neſcio an propter ſerpentes implicatos adhærentes, aut, quod mihi credibilius videtur propter ſudorem quem copioſiſſimum calor

calor ſpecus provocat, ſaltem interea me ſubmitto prudentiſſimo judicio illorum Autorum, qui de hac ſpelunca ſerpentifera accuratiſſimè ſcripſerunt, & ſpeciatim Doctiſſimi & nunquam ſatis laudati Thomæ Bartholini, & curioſiſſimi Athanaſii Kircheri. Fuit ſemper magna copia illorum Marſorum & Pſyllorum non quaſi eſſent ex proſapia illorum, qui gloriabantur de fabuloſa origine ex Filio Circes, & ex Rege Pſyllo; verumtamen quia, quod obſervat celebris *Thomas Reineſius in Var. lect.* illis temporibus idem nomen ſibi arrogabant omnes illi, qui profitebantur artem exſugendi venenata vulnera, & capiendarum viperarum.

Et Galenus mentionem facit cujuſdam ex his, qui primus in Aſia inſtituerit artem hujus venationis; & Romæ in Aula Imperatoria erant ſervi huic ſoli officio deſtinati; referente ſupra nominato Galeno, ſe medicatum eſſe uni, qui demorſus à Vipera Ictericus evaſerat. Erant itaque omnes vilis & abjectæ conditionis. hinc

hinc eſt quod *Martialis* ad retundendum faſtum ſuperbi Cæcilii, ipſum ita alloquatur.

Urbanus tibi, Cæcili, videris.
Non es, crede mihi: quid ergo? Verna es.
Hoc quod Tranſtiberinus ambulator,
Qui pallentia ſulfurata fractis
Permutat vitreis: quod otioſæ
Vendit qui madidum cicer coronæ:
Quod cuſtos, dominuſque viperarum:
Quod viles pueri ſalariorum: &c.

Ex iis quæ attuli hactenus & oſtenderim ſine periculo poſſe morſus viperinos exſugi, colligere potes, quæ fides adhiberi queat omnibus illis quæ recenſentur in infra ſcriptis Epigrammatibus, quorum Autores videntur ſcripſiſſe, id quod ipſis viſum eſt fore ut contingeret, ſi tales caſus darentur. Atque quemadmodum homines ejuſdem ſemper indolis fuere, ita etiam credibile eſt ſicut videmus ho-

hodierno die cum multis Verſificatoribus aliquid in mentem venit, quod aliquid inſoliti aut acuminis ipſorum palato fovere videatur, ſubito id carmine includere eo quod *Sonnettum* vocant, unde obſervamus ſæpiſſimè primos quaternos & quandoque primos tres verſus eſſe texturam, haud illi ſimilem quâ Petrarcha & alii Poëtæ meliores utuntur, ſed contextam conceptibus & nobilioribus ſententiis, & tandem plenam verbis non rebus, ſolummodo ut orationem ſuſtineant uſque ad ultimos illos tres Verſus, qui fuerunt occaſio & materia Carminis; ſic fortaſſe potuit contigiſſe iis temporibus, ut cum illi Autores audiviſſent morſum à Vipera inflictum uberi Cervæ & Capræ ſilveſtris, atque eas à catulis lac ſugentibus ſervatas, ſed mortuos catulos, inde occaſionem ſumſerint faciendorum verſuum. Epigrammata ſunt ſequentia:

ΠΟΛΥΑΙΝΟΥ

Δορκάδος ἀρτιλόχοιο πιθηνητήριον οὖθαρ
Ἔμπλεον εἰδοῦσα πικρὸς ἔτυψεν ἔχις.

Ne-

Νεβρὸς δ᾽ ἰομιγῆ θηλὴν σπάσε, καὶ τὸ δυσαλθὲς
Τραύματος ἐξ ὅλου πικρὸν ἔβρωξε γάλα,
Ἅδην δ᾽ ἠλλάξαντο, καὶ αὐτίκα νήλεϊ μοίρη,
Ἣν ἔπορεν γαστὴρ, μαστὸς ἀφεῖλε χάριν.

Id eſt:

Grande recens fœtæ cum cerneret uber alumnum
Forte fero capreæ vipera dente ferit.
Hinnulus hinc mammæ trahit immedicabile vulnus,
Et lac de diro vulnere triſte bibit.
Sic illi mortem crudelia fata dedere;
Quodque alvus dederat ſuſtulit uber ei.

ΤΙΒΕΡΙΟΥ ΙΛΛΟΥ.

Κεμμάδος ἀρτιτόκου μαζοῖς βρίθουσι γάλακτος
Ἡ φονίη δακετῶν ἰὸν ἐνῆκεν ἔχις.

Φαρ-

Φαρμαχθὲν δ' ἰῷ μητρὸς γάλα νεβρὸς ἀμέλξας
Χείλεσι, τὸν κείνης ἐξέπιεν θάνατον.

Id eſt:

Cervæ forte recens fœtæ turgentia lacte
Ubera lethifero vipera dente ferit.
Hinnulus at ſubitò ſugit lac triſte labellis
Interitum matris ſemianimiſque bibit.

Præter ſuctionem vulnerum, utiliſſimum etiam exiſtimo eſſe ex conſilio Galeni: ſi fiat ſtricta ligatura, non procul à vulnere, in parte ſuperiore, videlicet ne per ſanguinis circulationem venenum ad cor feratur, totaque ſanguinea maſſa inficiatur. Nec refert quicquam an ligamentum ſit ex lana aut lino, aut ſerico, aut corio: fuit etenim error hominis ſimplicis, vel potius nimium ſuperſtitioſi, quando Gilbertus Anglicus ſcripſit, plus juvare liga-

ligaturam factum corrigiâ ex pelle cervina. Proinde laudabile erit, fidem non dare ejuſmodi nugis, quales invenire eſt apud Plinium, Aëtium, & Quintum Serenum Sammonicum, quod caput recenti viperæ avulſum, ſicque calidum & cruentum morſicaturæ impoſitum antidotum ſit mirabile ejuſdem veneni. Nec dubitabis talia ridere quandoquidem auſim dicere eſſe puerilem ſimplicitatem, ſiquidem multa & repetita experimenta cum ratione conjuncta, mihi non impoſuerunt. Deceptus ſanè eſſet, qui proſpiciens ſibi remedio pro morſu venenato, ſolummodo conſideret mirabili efficaciæ quam Scriptotes Citreo pomo tribuerunt, unde legitur apud Athenæum, duos criminum reos, condemnatos ut ab Aſpidibus icti morerentur, & ab his ſæpius rabiosè demorſos, nihilominus vim veneni non ſenſiſſe, ea de cauſa, quod paulò ante, quam infelices illi acceſſiſſent ad patibulum, quædam muliercula miſericors, ipſis comedendum exhibuiſſet malum citreum. Infeliciores

ciores illis fuerunt duo gallinacei pulli, qui à me quatuor diebus continuè nutriebantur hordeo infuſo in decocto Citreo, ultimo eorum gutture impleto fruſtulis citreorum & citrato, quos elapſis duabus horis curavi à Viperis duabus morderi & unxi inſuper Vulnus unius cum quinta eſſentia corticum Citri, qui intra tres horas morientes ambo anſam mihi colligendi dederunt, hanc medicinam eſſe fruſtraneam,& hiſtoriam Athenæi fabuloſam. Fabuloſum etiam nihilo ſecius eſt, quod de aſtrali (ſicuti vocant) & magica virtute ſignaturarum in plantis ſomniaverunt quidam Authores, & imprimis præſtans, Chymicus Oſwaldus Crollius. Si Philoſophus temporis noſtri celeberrimus, & quem magni quidem facio, ejus rei prius aliquod experimentum ſumſiſſet, nunquam pennâ excidere permiſiſſet, quia Spinæ Capparum ſignaturam habent dentium viperinorum, ea de cauſa Cappares eſſe ſummum & præſentiſſimum remedium ad ſanandos Vipera-

perarum morſus. Ego feci experimentum, non ideo quod ſperarem vel crederem verum eſſe effectum, ſed ut poſſem vere ſcribere, me comperiſſe; & æquè verè profiteor me diligenter ad examen revocaſſe aliquot alias celebres herbas à Dioſcoride & Plinio deſcriptas, ſemperque deluſum fuiſſe; nec unquam mihi contigiſſe videre magna ea miracula, quæ illis herbis attribuunt: Unde credidi nunquam iis præditas fuiſſe facultatibus, niſi forte temporibus illis quibus loquebantur belluæ, & cœlum benignius plura in humanum genus effundebat bona.

Fortè illis temporibus felicibus verum erat, caput viperæ jugulatæ filo ſerico carmeſino, & collo appenſum, ſanitatem reſtituere anginâ laborantibus, & præcavere, ne unquam hoc diro, & præcipiti morbo infeſtarentur, ſicuti ſcribit cum multis autoribus Abimeron Abinzoar, vulgo dictus Avenzoar, & ſicut ſibi vulgus perſuadet. Equidem novi virum in civitate non procul à Florentia diſſita,

diſſita, qui pro quovis pretioſiſſimo theſauro, non deponeret à collo Viperæ caput, quod perpetuò appenſum gerit, quanquam ſingulis annis, circa principium Aprilis ſemper hoc morbo vexetur, & niſi Medicus ipſius, citra moram ſuccurreret largis venæ ſectionibus & aliis efficacibus remediis, ſuffocatus, verum redditurus eſſet, ex parte, pronunciatum Avenzoar. Fortaſſe in illa antiqua ætate non erat mendacium, ſicut hodie eſt, quod recenſet M A Severinus, quod capi demorſi & interemti à Viperis, & comeſti à quartana laborantibus, ſint præſens medicamentum ad exſtinguendum ignem febrilem, qui ſpatio plurium annorum contumaciter aliàs ſolet vigere in humanis corporibus, in contemtum omnium illorum remediorum, quæ à Medicis fuerunt ſubminiſtrata.

Ut jam redeat eo, unde digreſſa erat mea Epiſtola, videtur inveſtigatione dignum, An revera venenifer ille liquor, ſcaturiens ex vaginis dentium, tranſmittatur ad illos (ſicuti

cum multis aliis credit Baldus Angelus Abbatius, & inter recentiores eruditiſſimus Samuel Bochartus in ſua doctiſſima Geographia Sacra) ex theſauro fellis, mediantibus quibusdam minutiſſimis ductibus ad caput derivatis: & licet ad videndos illos ſæpius atque ſæpius accuratè intendiſſem oculos; nihilominus tamen illos cernere non fuit poſſibile. Proinde certiſſime opinor, non habere viperam ejuſmodi ductus ex felle in caput, niſi quos pia meditatione quidam Scriptores ſibi imaginati ſunt. Hoc vero mihi perſuadet color fellis, tinctus ex viridi ſatis florido, qui ſanè debebat viſum adjuvare: mihi perſuadet etiam conſideratio, quod fel, eſt vellicantis & aſperi amaroris: ubi ille alter liquor, qui effunditur è Vaginis dentium inſipide dulcis eſt; &, quemadmodum ſupra dixi, ſatis convenit cum oleo amygdalorum dulcium. Inſuper, ſiquidem canaliculus quidam ibi ſit, qui ex jecore in fel procedit, is factus ad deferendum humorem bilioſum ex jecore in veſi-

cam

:am ipſius fellis, non verò in partes
ſuperiores è veſica ; & quò omni-
noda certitudo afferri queat, prema-
ur veſica fellea, & ſentietur eſſe im-
poſſibile, ut humor bilioſus poſſit ver-
ſum ſuperiora currere: contra verò, ſi
prematur verſus inferiora, paulatim
videtur omnis exſtillare ad inteſtina.

Niſi puderet quidquid in mentem venit, nullo facto experimento ſcribere, dicerem fortaſſe citra reprehenſionem, iſtum liquorem flavum non alia via mitti ad caput (in ſupradictas vaginas dentium) quam per illos ductus ſalivales, noviſſime inventos à celeberrimo Thoma Warthono, & in hac Aula à Laurentio Bellini, juvene doctiſſimo & maximæ exſpectationis; & monſtratos in aliis animalibus, excepto homine, & ſpeciatim in Cervis & Picis; præter quos inferius ad fundum illarum vaginarum binæ exſtant glandulæ, à me in omnibus Viperis inventæ. Noli ergo criminis arguere hanc meam opinionem, quaſi vana eſſet; uti vanam credo eſſe opinionem illo-

rum, qui dixerunt, illum liquorem in faucibus Viperæ reddi venenatum, poſito, quod refert Ariſtoteles, Pauſanias, & Autor libri *de Theriaca ad Piſonem*, Viperam veſci herbis lethiferis, Scorpionibus, Cantharidibus, Bruchis & aliis vermiculis & inſectis venenoſis. Vanam, inquam, credo eſſe: quoniam citra repetitionem ſufficiat dicere, Viperam, quicquid aliàs edat, vivere in pyxidibus, octo, novem, & plures menſes ſine cibo, & tamen poſt adeo diuturnum jejunium mordendo interficere. Imo Galenus in illo tractatu, quem ſcripſit ad Pamphilianum *de uſu Theriacæ*, vult ipſam eſſe magis venenoſam ita famelicam, quam tunc, quando recens capta eſt: & Autor libri de *Theriaca ad Piſonem* credit, quod minus turgeat veneno poſtquam devoraverit illas cantharidas.

Inſuper ipſa experientia id confirmat. Accipe Viperam ex illis, quæ diutius in pyxidibus fuerunt aſſervatæ; fac mordeat bis terve pullum gallinaceum, uſque dum mordendo

omnem

omnem liquorem contentum intra vaginas excreverit: ſi ut ab eadem vipera alius pullus mordeatur curaveris, hic ſecundus non morietur. Repone poſt Viperam in ſuam pyxidem, reſpice poſt quatuor aut quinque pluresve dies, & deprehendes fundum vaginarum plenum ſolito liquore; Sique tunc Vipera denuo momorderit, inferet mortem, & tamen dictis iſtis diebus jejuna permanſit, nec voravit inſecta venenoſa, ex quibus potuiſſet generari in faucibus venenum.

Sed quid *Tibi* dicam de dentibus? Quam plurimi parvi videntur in faucibus Viperæ dentes, tam in maxilla ſuperiore, quam in inferiore, ſed de his impræſentiarum nil dicam, ſolummodo diſſeram de illis majoribus, qui canini vocantur. Quot eorum vipera habeat ex libris diſcere nequeo. Nicander vetus Poëta, qui floruit tempore Ptolemæi VII. & Attali, ultimi Regis Pergami, ſcripſit maſculum habere duos dentes, & fœminam habere plures

quam duos, ſed numerum non declarat:

Τοῦ μὲν ὑπὲρ κυνόδοντε δύο χροῒ τεκμαίρονται
Ἰὸν ἐρεύγόμενοι, πλέονες δέ τοι αἰὲν ἐχίδνης.

Huic gemini apparent dentes in carne venenum
Fundentes dirum, ſed fœmina pluribus atrox.

Nicandro penitus aſſentitur editus ejus ſcholiaſtes Græcus, Autor *libri de Theriaca ad Piſonem*, Rhaſes, Avicenna, Actuarius, Johanneus Gorræus *in Notis ad Nicandrum.* His adhæret pariter magnam partem Autor illius Græci tractatuli qui inſcribitur.

ΔΙΟΣΚΟΡΙΔΟΥΣ ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΦΑΡΜΑΚΩΝ.

Hoc opuſculum nondum typis excuſum proſtat, ſed conſervatur Floren-

rentiæ in celeberrima Bibliotheca Medicea ad S. Laurentium, in pulpito LXXXVI. in illo Codice in quo ſcripta exſtant Commentaria Michaëlis Epheſii de Partibus animalium. Si liceret meum dare judicium de hoc ſcripto, dicerem, illud falsò ab amanuenſibus attributum fuiſſe Dioſcoridi, & multò potius eſſe opus Eutechnii Sophiſtæ Græci, qui compilavit Paraphraſes ex Nicandri libris, nondum in lucem datas & conſervatas in jam dicta Bibliotheca, in ſupra citato Codice Michaëlis Epheſii. Nec puto me falli cùm dico me in eo opuſculo deprehendere ſtylum Eutechnii, aut quiſquis ſit Autor illius Paraphraſis, & quandam ipſi conſuetam, & interruptam continuationem ordinis à Nicandro obſervati. Cæterùm, opus non re ipſa hoc præſtat, quod titulus promittit.

Aëtius determinavit numerum binarium in maſculis, & quaternarium in fœmellis, eandemque cum ipſo Aëtio ſententiam foverunt Iſaacus, Franciſcus Caballus Brixienſis, Za-

cutus, Mercurialis, Amatus Luſitanus, Franciſcus Sanches, Caſparus Hofmannus, & alii minoris famæ. Paulus Ægineta, Haly Abbas, tam maſculo quam fœmellæ tantum *binos* adſcribunt, Vincentius Belluacenſis numerat *tres*, Baldus Angelus Abbatius & Veſlingius *quatuor*: & Albertus Magnus affirmat, Viperam marem habere *duos dentes* in ſuperiore maxilla, & *duos* in inferiore, ſibi invicem ex adverſo oppoſitos. Johannes Odierna in Epiſtola ſua diligenti & curioſa de Dente viperino, poſtquam dixiſſet, quod minorum dentium numerentur quadraginta octo, deveniens ad numerationem majorum, illorum numerum ſilentio tranſit. Marcus Aurelius Severinus aſſerit in unaquaque maxillarum ſuperiorum ſe vidiſſe ad minimum *tres*, *quatuor*, atque etiam *quinque*, fortaſſe quoque *ſex*. Cuinam jam credere debemus? Dicam *Tibi* quod vidi plusquam in trecentis Viperis. Viperæ unius æque atque alterius ſexus habent tantummodo *duos dentes* caninos,

nos, quibus mordent, firmos, & ſolidos, emicantes ex oſſe maxillæ ſuperioris, ſingulos pro latere, & operiuntur ab illis vaginis de quibus ſupra dixi, modo non multum diſſimili illi, quo ipſemet ego hoc anno vidi Leones & Feles abdere ac contrahere ſuos ungues.

Verum itaque eſt; quod intra has vaginas ad radices ſupra nominatorum duorum dentium, enaſcuntur plures alii minores. numeravi hos usque ad ſeptem per totam vaginam; & omnes juncti invicem in uno quaſi faſciculo (veluti in pratis nonnulli fungi minores ad radicem fungi majoris) naſcuntur, idque inæquali magnitudine, alius alio in ordine minor; nec ſunt adeo duri & radicibus adhærentes maxillæ, ſicut dens major, quin imo perparum adhærent, & illiſi, facilimè excidunt, cum dens major non ſine violentia evellatur. Et ſi quandoque, quod tamen rarò contigit, invenitur aliquis majori æqualis, putandum unum de duobus vacillare, moveri, & caſui proximum eſſe;

Proximum caſui dico, quoniam dantur Autores, qui doctè affirmant, quod quovis tempore Viperæ dentes excidant & renaſcantur. Dicti dentes interius ſunt cavi & perforati (canalium inſtar) uſque ad extremum apicem, quod viderunt ope Microſcopii hodierni Scriptores; cerni poſſunt etiam ſine Microſcopio, quando ſicci ſunt: ob id leviter contuſi finduntur per longitudinem radicis, uſque ad acumen, in tres aut quatuor feſtucas, in quibus clarè cernitur interna cavitas, quam etiam antiqui obſervarunt & præcipuè Plinius, & Autor *de Theriaca ad Piſonem* quando ſcripſit: *καὶ δὴ καὶ μάζας τινὰς ἐπιδιδόντες ἐμφερεστέρας τῶν ὀδόντων τὰ θρύμματα, καὶ οὕτω τούτων ἀσθενῆ γίνεται τὰ δήγματα.* Proinde non credo verum eſſe, quia interius cavi ſunt, illos dentes eſſe receptaculum Veneni, nec id per arctiſſimum foramen inciſionum in vulneribus, quas mordendo Vipera facit, currere, quoniam apprehenſa vipera & ore ipſius vi divulſo, etiamſi contegantur den-

dentes, incipit flavus ille & peſtilens liquor ſupra dentem diſcurrere, non intra cavitatem, ſed evidenter forinſecus à radicibus ad acumen: atque hoc ſæpiùs pleniſſimè oculis deprehendi. Enimvero ſicut dentes non ſunt receptaculum aut vaſculum venenoſitatis, ſic neque ex ſe venenati; quandoquidem ab hominibus ſunt deglutiti, & ego profundæ gulæ intruſi ſex (dentes) capo, qui non ſolum non mortuus eſt, ſed nec indicium ullum futuræ mortis præbuit. Præterea viperæ mortuæ & viperæ vivæ evulſi dentes, iiſque pupugi collum, pectus & femora quorundam gallinaceorum pullorum, qui, licet dentes infixi in vulnere manſerint non tamen mortui ſunt; & nepos ſupra nominati Jacobi Viperarii, multoties his dentibus quolibet tempore evulſis & calidis manus ſuas compunxit, pungendoque inde ſanguinem prolexit; nec aliud malum ſupervenit, quam accidere ſolet puncturæ ab aciculis aut ſpinis. Unde jam clareſcit Baldum Angelum Ab-

batium & Schröderum ex proprio cerebello, non vero ab experientia edoctos, ſcripſiſſe, quod dentes viperæ mortuæ interficiant; itaque vulgus certus eſſe poterit, eſſe illud inventum fabuloſum, quod quotidie narratur de morte Pharmacopœi, qui contrectando caput ſæpiſſime Viperæ, ante annum interfectæ, improvidè ſe punxerat. Fabula tamen quod referam non eſt, & ego teſtari poſſum me vidiſſe, nimirum caput Viperæ dimidia parte horæ poſt detruncationem, dum adhuc quidam motus ſupereſt, &, ità loquendo, quædam ſcintillula vitæ, ſi mordet, occidere, non aliter ac ſi corpori adhæreret: nec contulerit ad ſanationem univerſa muſica famoſi Attii Melani, Equitis Ceſti, aut argentea vox Ciccolini, cum omnibus inſtrumentis muſicis quæ antiquæ & recentiores Scholæ invenerunt.

Ne rideas *Illuſtriſſ. Laurenti*, nec videar *tibi* quicquam inconcinnum dixiſſe. Recordare quoſdam Philoſophos, & imprimis Pythagoricos fuiſſe

tam

tam faciles & proclives ad credendum, ut dixerint Muſicam eſſe efficax remedium quorundam morborum corporis :. & Theophraſtus, quemadmodum in *Noctibus Atticis Auli Gellii* legitur, affirmarit, excellentes Muſicos ad exemplum cujuscunque celeberrimi Medici, poſſe ſanitatem illis reſtituere, qui à Viperis demorſi ſunt, & M. A. Severinus vir Doctiſſimus & diligentiſſimus *in Vipera Pythia*, idem repererit & pro vero habuerit; Et Zacutus lib. 5. *Hiſtoriæ Medic. Princip.* pariter id confirmat, & anxiè meditando atque diſputando longum & futilem nectit diſcurſum, ut cauſas naturales reddat; nec recordatur quod Euridice juvencula uxor omnium nobiliſſimi Muſici, compuncta à Vipera vitæ dies finiverit, non juvante canoro marito, aut minimum afferente commodum. Sanè idem accidere Medicis hodierno die, ſi mederi tentarent per ſonum cytharæ morſiunculis malignæ illius beſtiolæ. Niſi timerem, ne nimium ab argumento

meo aberrarem, commemorarem *Tibi* rem lepidam quæ accidit juveni cuidam Medico, qui cum legiſſet Iſmeniam Thebanum ſanaſſe acerbiſſimos dolores Iſchiacos non alio remedio quam quibuſdam cantiunculis, & ipſe flocci faciens remedia præſentina, hoc ſolum Muſicum adhibere voluit. Sed de hoc aliàs. Nunc ſat erit, ut ad finem properem, *Tibi* narrare, Viperam non habere in cauda aculeum aut ſpinam aptam qua pungat, ſed eam ejus partem ſecurè poſſe comedi; & licet, quando Viperæ ad conficiendam Theriacam interficiuntur cum capite etiam cauda abſcindatur, id fit non quia partes hæ venenoſæ, ſed quòd oſſeæ ſunt, & carnibus deſtituuntur: accedit certa quædam ſuperſtitio, quæ unde originem traxerit, ignoro, eodem prorſus modo, quo referente Severino *in Vipera Pythia*, vulgus averſatur eſum capitum & caudarum Anguillarum.

Si quis verò nihilominus crederet caudas viperinas eſſe venenatas, &

per-

pertinaciter defenderet, ſodalitio tot cum Antiquorum tùm modernorum ſtipatum ſenem Andromachum non potuiſſe mentiri, quando in *ſecunda parte ſui Poëmatis cecinit*,

> Οὖλα γὰρ ἀμφοτέρω φορίειν ἐπὶ τύμ-
> μασιν ἄχθη,
> Λυγρὸν ὑπ᾽ οὐραίην ἰὸν ἔχων φο-
> λίδα.

> *Amborum morſus longi tormenta*
> *doloris*
> *Fert, quia ſub caudâ craßa vene-*
> *na gerunt:*

Dicito huic meo nomine, quicunque talem amplexi ſunt opinionem, non vidiſſe, quemadmodum ego vidi, homines & alia animalia comedere non ſolum capita ſed & caudas viperarum coctas & crudas; Quin, quod majus eſt, dum Viperæ vivunt, ut excandeſcant & irritentur ad mordendum, vidi ab hominibus caudas ore prehendi, & acerrimè admorderi ac lacerari.

Ut

Ut itaque omnia paucis comprehendam, *dico Tibi, Viperam humorem, excrementum, aut partem ullam non habere quæ hauſta aut dentibus attrita interficere valeat; in cauda nihil habere quo pungat; Dentes caninos tam maſculorum quam fœmellarum non plures eſſe duobus, eoſque cavos à radice ad apicem; nec* licet feriant, *eſſe venenoſos*, ſed tantummodo aperire viam veneno viperino, *quod tunc demum revera tale eſt ſi ſanguinem attingat: Venenum aliud non dari niſi illum liquorem qui palatum humectat, & in vaginis, dentes operientibus, reſtagnat, non ex Veſica fella eò tranſmiſſum, ſed generatum in univerſo capite, & derivatum fortaſſe ad vaginas per quoſdam ductus ſalivales, quos fortè caput illis communicat.* Sed in hoc magis *Tibi* ſatiſfieri poterit, quando legeris litteras, quas occepi ſcribere ad Doctiſſimum Virum *Carolum Datium*, continentes *deſcriptionem anatomicam omnium partium internarum & externarum Viperæ, & aliorum ſerpen-*

pen-

pentum, qui non venenoſi ſunt, & cognoſcere poteris quam falſo Autores nonnulli antiqui ſcripſerint, his ſerpentibus & viperis deficere quaſdam partes, quas tamen, ſi benè vident, habent, & ſpeciatim ductus urinarios, qui, poſtquam per totam longitudinem à Renibus ſeparati ſunt, dehiſcunt, non, quemadmodum videtur oculatiſſimo Joh. Veſlingio, in inteſtinum rectum, ſed in parvam & elatam fiſſuram, ſitam in fœmellis inter utrumque orificium uteri. Atque inter hos canales inveni quandoque quendam parvum calculum, qualem etiam inveni in carne ipſorum Renum. Videbis quoque, viperam non habere cerebrum coloris nigri, quod Baldus Angelus Abbatius credidit; ſed quemadmodum album eſt, ita non eſſe tam parvæ molis, tamque leve, uti dictus Autor vult, qui ait id vix æquare quatuor grana milii: cum ego obſervaverim, ut plurimum uſque ad duodecim circiter aut tredecim grana ejuſdem milii pen-

pendere. Verum in mirabili & ſubtiliſſimâ Oculi fabrica nanciſceris egregiam occaſionem philoſophandi circa originem Nervorum, Tunicarum & Humorum, inter quos cryſtallinus perfectè ſphæricæ eſt figuræ, ut plerorumque animalium in aquis viventium.

Videris jam expectare à me doctam, ſubtilem, & acuratam diſquiſitionem rationis qua Viperarum venenum mortem infert; *utrum* hoc effectum edat agendi vi occulta, & humano intellectui non penetranda, *an* verò tantummodo ad cor delatum, excuſſis atomis calefacientibus, prorſus refrigeret, & glaciet; *an* vice verſa multiplicando & commovendo eaſdem atomos cor nimium calefaciat, ſiccet, adeoque reſolvat & deſtruat Spiritus; *an* verò tollat illius ſenſum; *an* dolorificâ puncturâ irritando faciat, ut ſanguis nimium interruptè ad cor rediens ipſum ſuffocet; *an* impediat motum cordis, congelato ſanguine in uno aut altero ſuo ventriculo, ita, ut amplius non poſſit

ſe

ſe vel conſtringere vel dilatare; *aut* ſolum id præſtet, ut Sanguis non tantum coaguletur in ventriculis cordis, ſed & in univerſum omnibus venis detineatur. Si hoc à me expectas, falleris; Hoc iis annumero quæ nec ſcio, nec ſcire ſpero: quoniam poſt tot captatas experientias, hoc ſolo fine in Canibus, Felibus, Ovibus, Capris, Pavonibus, Columbis & aliis animalibus, attamen hucusque non inveni certi aliquid, quod pleniſſime mihi ſatisfaceret, quodque pro vero ſcribere poſſem. Et licet in quibuſdam animalibus necatis à Vipera inveniatur tale coagulum ſanguinis in ventriculis cordis, id tamen non ſemper in omnibus reperi; imò è contrario idem coagulum ſæpius vidi multis in animalibus aliter mortuis. Vidi id in corde hominum mortuorum morbo naturali, & poſtremo in cane occiſo ſagitta *Bantamienſi*. Et liceat mihi *Tibi* dicere, breviter iſtum Canem poſt dimidiam horæ partem ex quo erat percuſſus, frequenter vomuiſſe, tandemque cum ulu-

ululatibus & convulſionibus horrendis mortuum. In univerſis viſceribus ejus nulla omnino reperiebatur læſio, & ille ipſe locus in femore, quem ſagitta læſerat, ne minimâ ſui parte colorem mutaverat; & præterea *Tibi* dicam, diligentiſſimum & excellentiſſimum Anatomicum Tilemannum, dum hunc canem ſecaret, diuque & exquiſitiſſimè omnia interiora manibus verſaret, non ſenſiſſe faſtidium aut morbum; & tamen aliquando mihi narraſti, Virum Egregium *Tibi* narraſſe, quendam juvenem, qui Canem ſimili ſagittâ interemtum diſſecuerat, graviter ægrotaſſe. Potuit contingere ipſum ea de cauſa ægrotaſſe; verùm ego ſolum refero viſa. nec commovet me quod alius ſcripſit; nam amor veritatis iis vetat me credere qui audita non conſpecta referunt.

Præſentes fuerunt huic operationi illi duo doctiſſimi & celeberrimi Angli, celebris Mathematicus Joh. Alphonſus Borellus, & ingenioſiſſimus Antoninus Uliva, & ſi potuiſſent inveniri

niri iſti autores qui docuerunt, eos, qui corpora veneno infectorum demortuorum tractent, ſe exponere manifeſto vitæ periculo, credo ipſos confeſſuros fuiſſe, ſuſpicionem vanam eſſe; etſi Capivaccius fovet eandem opinionem, dicendo, apud veteres condemnatos ad bibendum venenum, morem habuiſſe, antequam venenatam potionem haurirent, ſe lavare, ea de cauſa, ne illi qui mortuos laviſſent poſt mortem, & ad quos hoc officium ſpectabat, inficerentur; & in rei confirmationem quædam verba adduxit ex divino Philoſopho in Phædone à Socrate prolata. Excuſatum me habeat Capivaccius, quod non conſentiam hic cum ipſo, ſcriptore alias magni nominis & famæ: nam cum autumat Socratem crediſſe ex corpore ſuo veneno infecto poſſe exire aliquem lethalem halitum, noxium illis quibus incumberet ut ipſum lavarent, injuriam facit magnam ſapientiſſimo huic Viro, qui (quod perſpicuè declarant verba à Phædone

done relicta) non eam ob cauſam lotionem inſtituit, quaſi crederet has nugas, nec aiunt hoc ab eo creditum prudentes iſti viri ipſi adſtantes: ſed ſe lavabat tum ut eximeret quædam dubia mulierculis, quæ debebant ipſum mortuum lavare, quæ præ ſuperſtitione & lucri cupidine, valde querebantur de fœtore cadaveris, quando fortè lavare eorum cadavera qui veneno fuerant ſublati jubebantur: tum, quod mihi perquam veriſimile apparet, Socrates lavare ſe volebat, ut dum ſeipſum vivum lavaret, faſtidioſum laborem aliis ac præſertim iſtis fœminis præriperet. Et ut videre poſſis, à veritate me non eſſe alienum; verba ipſiſſima Socratis adſcribam, ut in lingua Græca fuerunt conſignata: καὶ σχεδόν τί μοι ὥρα τραπέσθαι πρὸς τὸ λουτρόν. δοκεῖ γὰρ ἤδη βελτίον εἶναι λουσάμενον πίνειν τὸ φάρμακον, καὶ μὴ πράγματα ταῖς γυναιξὶ παρέχειν νεκρὸν λούειν. *Nunc tempus eſt ut eam ad lotionem: namque mihi convenientius videtur bibere venenum poſt-*

poſtquam fuero lotus, quàm ut negotium relinquam mulieribus mortui lavandi. Nollem quenquam in eam devenire ſententiam, ut putaret me in animo habere, Capivaccio, & reliquis nominatis Authoribus imminuere illam maximam exiſtimationem, quam ſuo merito conſequuti ſunt: eo animo non ſum, nec poſſem ſi maxime villem, & fateor, ſi comparer cum illorum quopiam, ſum in iſtis rebus ſtupidus. Sed in omnibus ferè Scriptoribus ſimiles parvi momenti nævi facilè inveniantur, & ſpeciatim in iis, qui multa ſcripſerunt.

Omnes ſumus homines, ac proinde obnoxii erroribus, ſolus Deus ſapiens eſt: quod optimè cognovit Pythagoras, quando reſpuit nomen *Sapientis* & aſſumſit aliud, nempe *Amatoris ſapientiæ*. Laudo omnes ſectas Philoſophorum, & in omnibus invenio plurimas res, quæ ubi denudatæ, monſtrant veritatem; ſed etiam in iis invenio multa, quæ cum veritate parvum vel nullum habent conſenſum. Amo Thaletem, amo

Anaxagoram, Platonem, Ariſtotelem, Democritum, Epicurum, omnes illos Principes ſectarum philoſophicarum; nec velim tamen ſerviliter jurare in illorum verba, & pro veritate habere omnia illa quæ dixerunt, aut ſcripſerunt: ſicut quotidie fieri ſolet à viliſſima plebe petulantiſſimorum ſectariorum, qui præ nimio, aut, ut ita dicam, rabioſo amore, erga Principem ſuæ ſcholæ, nolunt audire illi contrarias opiniones: & ſi cogantur audire, & evidentibus rationibus convincantur, cum non alium exitum reperiunt aut ſubterfugium, ad cavillationes, ſcommata, ſophiſmata, & denique ad clamores deveniunt: ac ſi quis ipſis cupit experimentum exhibere, manibus oculos contegunt. Et certè novi egregium Magiſtrum in ſcriptis Peripateticorum, & Virum venerandum, ne cogeretur confiteri veras eſſe antea non viſas ſtellas, & alias curioſas novitates in cœlo à Galileo repertas, noluiſſe unquam Teleſcopium oculo admovere. & alius cui dixeram,

par-

parvos iſtos bufones, qui æſtate quando pluvia incipit decidere, ſaltant in publicis pulverulentis viis, non naſci in ipſo momento quo incorporatur pluvia cum pulvere, ſed jam ab aliquot diebus natos; & promitterem, me ipſi daturum experimentum verum hujus rei, ut poſſet videre & tangere manibus, quod omnes illi quos videret & putaret hoc ipſo momento natos, habere ſtomachum herbis repletum, & inteſtina ſimiliter excrementis; non tamen potui eum eò inducere, ut concederet aperire unum quem ipſe illico elegiſſet. Melior mos fuit Potamonis Alexandrini, qui Autor fuit Sectæ Electivæ dictæ. Hujus prudentis Philoſophi, modò addiſceret Veritatem, nihil intererat an ipſam inveniret in Schola Ionica ex ore Anaximandri, aut in Italica ex cathedra Pythagoræ: ſic ex omnibus Sectis indifferenter decerpebat pulcherrimos flores veritatis, aut minimum opiniones probabiliores. Eodem modo procedendo ipſum imitor: quamvis pro-

bè ſciam mihi meam objici poſſe imperitiam, nihilominus cum abhorream à mendaciis, vivam ipſe mecum contentus mea natura, quæ laborioſa indagatione Veri delectatur.

Jam mecum conſtitueram finire Epiſtolam, ſed obſtitit nova ſeries rerum curioſarum, quæ non ſunt indignæ quæ innoteſcant. Ex his eſt, quod quidam referunt, quod *in Viperarum fœmellarum inteſtinis*, quamvis ſint vivæ, *non innaſcantur lumbrici* aut vermes; ſed Experientia docuit me contrarium, & præteritis diebus inveni plus quam triginta vivos in ſtomacho, in inteſtinis, etiam in ipſa Aſpera Arteria in una eademque vipera fœmella: quorum minores lumbrici longitudine & craſſitie erant inſtar fuſorum exiguorum, quos fœminæ adhibent colis; at majores erant longi quatuor digitos tranſverſos, & craſſi inſtar chordarum quæ adhibentur Inſtrumentis Muſicis quæ Baſſas vocamus. Primi erant coloris albi, alteri ſubrubentes, & poſtquam ex ventre viperæ fue-

runt

unt exemti, vixerunt adhuc per tres
horæ quadrantes: & de his vermi-
bus non intelligendus eſt meo judicio
locus Senecæ *lib.* 11. *Natur. quæſt.*
quando dicit: *In venenatis corporibus
vermis non naſcitur. Fulmine icta in-
tra paucos dies verminant.* Etenim
manifeſtè videtur Seneca loqui de
vermibus naſcentibus ex carne putre-
factorum corporum mortuorum,
dum mentionem facit corporum ful-
mine percuſſorum, & per conſequens
de interemtis, quæ poſt paucorum
dierum ſpatium poſſunt vermibus
ſcatere intelligendus. Et ſi fallar in
explicatione loci hujus Senecæ, au-
diendi erunt Mercurialis & Severi-
nus, qui ſtatuunt Senecam intellige-
re illos vermes, qui naſcuntur in cor-
poribus animalium venenatorum vi-
ventium. Sed quicquid ſit, negari
non poterit, Senecam, ſive hoc ſive
altero modo intelligatur, non mul-
tum abeſſe à vero: nam, ſicuti dixi,
ſæpè in viperis vivis tam maſculis
quam fœmellis inveniuntur iſti ver-
mes; & cadavera demortuorum ver-

mibus ſcatent, licet fulmine non ſint tacta: nec ſolum verminoſa fiunt illa cadavera quando putreſcunt, ſed & proceſſu temporis, aridi pulveres viperini verminationem experiuntur, licet, inquam, ſicci, Elixir vitæ ſpirituoſo quaſi conditi fuerint.

Jam autem non alienum erit ab argumento noſtro, ſi inquiratur, an corpora Viperarum, aut loca ubi ſe abſcondunt, aut Ciſtæ in quibus conſervantur, verè exſpirent odorem fœtidum, & abominabilem, uti Aldrovandus ſtatuit, cum plurimis Recentiorum, & olim quoque Martialis;

Quod vulpis fuga, Viperæ cubile,
Mallem, quam quod oles, olere
Baſſe.

Quibus reſpondeo, neque viperas, neque excrementa ipſarum fœtere, neque exinde exhalari malum odorem in locis iis ubi habitant, neque in ciſtis in quibus conſervantur, modo non ſint in illis mortuæ, aut

ciſtu-

iſtulæ nimis anguſtæ & ſine debitis ſpiraculis, unquam illum ſenſiſſe teterrimum fœtorem cujus meminit Aldrovandus. Hoc quidem affirmo, ſi viperis maſculis, ſicut & aliis ſerpentibus, comprimuntur duo membra genitalia, & fœminis viperis duæ ſtæ veſiculæ ſeminales, quæ pendent ad geminum naturæ foramen, exilire exinde aquam ſubtiliſſimam odoris feri, fœtidi, deteſtandi, & proprie ſerpentini: & exinde errorem ſuum hauſit Geſnerus, qui non potuit diſtinguere, num fœtor iſte veniret ex excrementis inteſtinorum, an ab iſta aqua: quod melius obſervarat *Ælian.* lib. 9. *Hiſtor. Anim.* μινύμενοι δὲ ἀλλήλοις οἱ ὄφεις βαρυτάτην ὀσμὴν ἀφίασι. Unde ad defendendum Martialem poſſet forſitan dici, explicare illum malum odorem, quem habebat Baſſus in iis partibus, de quibus melius eſt ſilere; quam dicere; & odori Baſſi hunc quem exſpirant Viperæ è locis generationi deſtinatis prætuliſſe; quod vox *Cubile* à *Martiale* adhibita non ſolum ſignificet

 locum

locum ubi dormit & requieſcit Vipera, ſed proprie magis accipienda eſt in illa ſignificatione, quâ multi Latini utuntur, & præſertim Cicero plurimis in locis; & de filia Regis Niſi apud Ovid. lib. 8. Metam.

Nam pereant potius ſperata Cubilia, quam ſim
Proditione potens.

Et Atalanta *lib.* x.

- - - *Quod ſi felicior eſſem*
Nec mihi conjugium fata importuna negarent,
Unus eras, cum quo ſociare cubilia vellem.

Ea ipſa ſignificatione legit Vulgata verſio in Geneſi: *quia aſcendiſti Cubile patris tui, & maculaſti ſtratum ejus.* Et verbum *cubitare* in Plaut. *Curcul. in Pſeudol. in Sticho*, necnon verbum *cubare* in *Amphitr.* eandem habent ſignificationem: & ut relinquam Græcos, ne nimis à re

digre-

digredi videar, noſtri Florentini quoque adhibuerunt τὸ *giacere* in eodem ſenſu. Exempla ſunt apud Boccat. in Relat. 29. tit. *Giletta giacque con lui, & hebbene due figlivoli,* & Relat. 63. 67. 72. item in Magiſtro Aldobrandino: *E cio prova per iſperienza, che egli dice che chi tagliaſſe due vene, le quali ſono dirieto agli orecchi, che colui a cui foſſero tagliate e aperte non havrebbe podere di giacere con femmina:* & ex manuſcripto antiquiſſimo de Vita S. Antonii. *Tu hai giaciuto, ô malvagia femmina col drudo tuo e non hai temenza d'accoſtarti al ſanto altare.* Itaque ex ſolis partibus genitalibus viperæ provenit malus odor, non ex toto corpore, nec ex halitu, nec ab excrementis inteſtinorum, quæ ut non habent fœtorem, ſic nec odorem ullum, quod curioſus quilibet inveſtigare poterit. Unde neſcio ex qua cauſa delicatæ fragrantiæ ſtercoris viperini Lucius Meinerus argumentum deſumſerit, quod temperamentum Viperarum ſit ſiccum; & doctiſſimus Petrus

Caſtellus in *libro de Hyæna odorifera*, quando ſcribit, *ſtercus quorundam ſerpentum odorem Moſchi habere.* Certè ſi loquendo de Serpentibus ſimul Viperas includat, credo falſum fuiſſe: idem dico de eruditiſſimo Joh. Rhodio, *qui in Obſervat. medic.* affirmat certiſſimò ſe deprehendiſſe odorem iſtum ſtercoris ſerpentini in itinere quodam, quod tunc faciebat in monte Baldo, quem obſervaverit abundaſſe maximè Viperis.

Si huc illuc curſitem & ſine ordine ac confusè agam, quæſo ne ſupercilium corruges & tædio afficiare; ſed recordere, me initio ſtatim præfatum, ſcripturum quicquid hîc memoria ſuppeditaret Memini itaque Galenum & doctiſſimos Viros è recentioribus docere, eſum Carnium Viperinarum inexſtinguibilem & ardentiſſimam ſitim inducere. Hæc doctrina paſſa eſt exceptionem in optimo & nobiliſſimo Viro, cui corporis habitus gracilior, idque vernante ætate, qui hac ipſa æſtate per quatuor ſeptimanas continuas ſingulis

ma-

matutinis horis bibere ſolitus drachmam unam pulveris viperini infuſi in juſculo facto è Viperâ captâ in Collibus Neapolitanis; circa prandium verò aſſumpſit offam panis imbuti juſculo viperino, & loco ſalis conditam pulvere viperino, refectam corde, hepate, & carnibus conciſis hujus Viperæ, ex qua juſculum factum fuerat Bibebat. Vinum in quo ſuffocatæ erant Viperæ: circa merendam ſumpſit emulſionem præparatam cum carnis viperinæ decocto, & ſub cœnam juſculum ſimile priori in prandio ſumpto; & tamen teſtatus eſt ſe nunquam toto illo tempore ſitiviſſe, ne dum vellet perpetuò bibere, nec plus bibiſſe, quam quod ipſi videbatur neceſſarium valetudini. Sic ſeptuagenarius quidam nulla ſiti infeſtabatur, qui tamen intra ſeſquimenſem abſumpſit plus quam nonaginta viperas æſtate captas, & toſtas eo modo quo ſolent coqui præparare anguillas. Idem accidit Fœminæ annos natæ 25. Et ipſe curavi, ut torrerentur curioſitatis causâ

aliquot Viperæ, nec unquam odoratus ſum illam ſuaviſſimam fragrantiam, quam quidam viri fide digni Severino dixerunt exſpiratam fuiſſe ex toſtis Viperis, uſque adeò ut omnis vicinia accurrerit propter inſolitum & delicatiſſimum hunc odorem.

Num porro comeſtio carnium Viperarum producat in juvenibus fœminis, ut quidam Authores ſtatuunt, illam partium convenientem proportionem & colores, quam pulchritudinem vocant, & an illam cum ſenio perditam, reſtituat, id hactenus mihi non innotuit: imaginari tamen poſſum, quandoquidem proportione & agilitate partium, Vipera non inferior ſit Lepore, de quo Martialis jocando ita loquitur:

Si quando Leporem mittis mihi, Gellia, dicis
Formoſus ſeptem, Marce, diebus eris.
Si non derides, ſi verum, lux mea, narras,

Edi-

Ediſti nunquam, Gellia, Tu Leporem.

Multi viri docti, ac periti pro certo affirmant, in præparatione trochiſcorum viperinorum *pro uſu Theriacæ, rejiciendas*, tanquam inutiles & noxias, omnes viperas *quæ gerunt in corpore ova*; fundamento innitentes Galeni ſcribentis: non debere in compoſitionem Theriacæ ingredi carnes viperarum gravidarum. Ego, cum bona eorum venia, contrariæ opinionis ſum, & credo, ſi noſtri diligentes Pharmacopœi vellent componere Trochiſcos ex viperis ſine ovis, oportere, ut ſumerent tantum maſculos, & non fœmellas; cùm omnibus fœminis ova inſint, & præcipuè, ſi captæ ſint in pratis, illo ipſo tempore quod opportunum judicat Damocrates, Crito, & Galenus. Animadverterunt hoc doctiſſimi illi Medici, qui Anno 1597 delegati fuerant ad correctionem Antidotarii Florentini; idemque cognovit Aldrovandus, qui ſcribit viperas faſti-

dium non ciere ſi ova habeant, modo non ſint à maſculis compreſſæ: & quo id animadvertatur, hoc pro ſigno genuino notat, ſi ova non ſint grandiora quam ſemen papaveris aut grana milii; adjungendo, quod ſi fœminæ nunquam fuerint conjunctæ cum maſculis, ova nunquam excedere dictam magnitudinem: & ſimilis ſententiæ fuiſſe quoque Correctores jam memoratos Antidotarii apparet, quando rejiciunt ſolum viperas quæ habent ova grandia & ſanguineis lineis inſcripta. Sed ut iterum fatear, meis experimentis non convenit dictum Aldrovandi; ſiquidem in fine menſis Ianuarii multas viperas aperui & in omnibus inveni ova grandiora fructibus olivæ, ſanguineque variegata; & tamen credibile, iſta ova nondum fuiſſe fœcundata, aut, ut ita dicam, pullis fœta, namque ſi talia fuiſſent, viperini iſti fœtus non demum menſe Auguſto nati fuiſſent. nec ſemper certiſſimum & indubitatum ſignum eſt fœcunditatis, ſtriata ſanguinis inſcriptio; cùm & in ovis

non

non editis, quæ inveniuntur in ovariis gallinarum caſtratarum, & aliarum gallinarum, quæ non admiſerunt gallum, deprehendatur illa ſtriatim variegata ſanguinis inſcriptio. Itaque poſtquam obſervavi, circa illa tempora quæ venationibus viperarum opportuna judicaverunt Damocrates, Crito & Galenus, aliique Græci & Arabes, qui ex priorum ſcriptis ſua tranſcripſerunt, ſemper inveniri in iſtis ſerpentulis ova majora & craſſa, crediderim Galenum, quando loquitur de viperis prægnantibus, intellexiſſe ſolùm illas, quæ in utero habent viperulas ovis adhærentes, eo modo, aut non ita multum differente, quo, ſi memoriâ adhuc tenes, anno præterito unà vidimus in piſce *Squadro* dicto, & in aliis piſcibus marinis. *adeoque exceptis his quæ viperulas habent in ventre, omnis vipera aßumi poterit ad Theriacam,* parva an grandior, etiamſi habeat ova; cùm haud verum ſit, illas quæ grandiora ova habent, macras eſſe, exhauſtas, & inefficaces: nam

tales inveni ſæpe craſſiſſimas & majores reliquis: atque ex occaſione craſſitiei illarum, digniſſimum eſt conſideratione, quod poſtquam tenuerim quaſdam viperas per novem menſes ſine cibo incluſas, tandem cum ipſas exenteraſſem invenerim multo pinguiores in eâ parte quæ *Rete*, à Medicis Omentum, dicitur.

In hiſce meis naturalibus obſervationibus, abſumſi maximum numerum viperarum, ac ſingulis diebus ſtragem in animam earum edidi, atque ut rem penitus perſpicerem, ſemper ſepoſui & conſervavi omnem earum carnem & oſſa: ex quibus in furno ſiccatis, & poſtea ad ardentem ignem longo & laborioſiſſimo opere exuſtis, & in cineres redactis, aquâ fontanâ ſal extraxi, illudque purificando reduxi quaſi in cryſtallos. Volui exinde experimenta facere de ipſius virtutibus; & inveni certò, idem illud præſtare quod omnia alia ſalia ex cineribus animalium & plantarum extracta, quæ indifferenter exhibita ad pondus duarum drach-

ma-

marum cum dimidia præter propter, corpus evacuare ſolent; non aliter ac ſi hauſtum fuiſſet unum de conſuetis & ordinariis medicamentis quæ Lenientia Medicis vocantur. Hæc ſalia ex cineribus parata in purgando habent omnia parem & æqualem inter ſe virtutem, quod vel centenis vicibus vidi, tam de rhabarbaro, ſena, turpetho, agarico, jalapa, mechoacanna & aliis ſimilibus, quam de plantagine, cypreſſo, lentiſco, ſubere, cortice mandragoræ, ſorbis & cornis; nec unquam aliam differentiam potui invenire niſi in figura, quæ nihilominus (quantum curiosâ diligentiâ potui obſervare) nec auget nec minuit ipſorum facultatem & vim ſolvendi. Inde non ſine ratione rideo illos Authores Chymicos, qui habuerunt oculos adeo lynceos, ut potuerint invenire tot & diverſas & non rarò ſibi invicem contrarias facultates, ac in uno ſale quidem plures quam in alio; & rideo exiguam experientiam tam celebris Baſilii Valentini, qui in ſuâ *Haliographiâ* præ-

ter

ter infinitam congeriem vanarum imaginationum ſcribit, ſex ſolummodo grana ſalis rhabarbari, aut ſennæ, aut eſulæ ſufficere ad medicam evacuationem. Sed de hac materiâ ſatis ſuperque loquutus ſum in Diſſertatione quam præterito anno emiſi, De natura ſalium & illorum figuris.

Poſtquam legeram in hiſtoria animalium Ariſtotelis, ut plurimum beſtiis venenatis noxiam eſſe ſalivam humanam, deſiderium me inceſſit experiendi an hoc eſſet verum, & præſertim in viperis, hocque eo magis quod & Nicander idem affirmaret, & plurimis non modò Galeni locis, ſed & à Plinio, Paulo Ægineta, Serapione, Avicenna & Lucretio probaretur, qui poſtremus philoſophando ita cantat:

Eſt itaque ut ſerpens hominis quæ tacta ſalivis
Diſperit, ac ſeſe mandendo conficit ipſa.

Et iſtis antiquis Philoſophis, ſubſidio

dio ventum à plurimis recentioribus, & potiſſimum à Cardinale Ponzetto, à Bertruccio Bononienſi, à Geſneto, à Zacuto, à Thom. Campanella, à Marco Antonio Alaimo, à Lælio Biſciola, & à doctiſſimo celebratiſſimoque Ulyſſe Aldrovando, qui non ſolùm certiſſimum eſſe perſuaſum habet, hominis ſalivâ interfici ſerpentes, ſed de hoc quoque operosè differens, & rationes dare conatur, reducendo id tandem ad vanum & chimæricum nomen tam decantatæ antipathiæ. Sed Petrus Joh. Faber & Marcus Aurelius Severinus, miſſâ antipathiâ, adducunt pro efficaciſſima cauſa Sal ammoniacum, quo pleniſſimam eſſe ſtatuunt omnem ſalivam, præ reliquis verò omnibus ſalivam humanam. Incluſi itaque ſex viperas electas grandiori pyxidi, quibus per quindecim dies, horis matutinis, ordine atque ſigillatim omnibus feci aperiri gulam, & curavi, ut aliquot homines jejuni illam implerent ſputo, ac poſtea recluſo per vim ore, ipſas adegi ut deglutirent illud,

omnes

omnes verò ſupervixerunt, & adhuc vivunt, nec ullo morbo unquam fuerunt correpti; ſed per dulcedinem novi & inuſitati alimenti apparuerunt mihi quaſi pulcriores, alacriores, & præter morem fugaces. Et quia Aldrovandus ad hæc ſcribit, circumforaneos, ſtatim quando comprehenderunt ſerpentes, ipſos ſaliva adſpergere, cujus virtute manſueſcant, & malignitatem veneni perdant: hujus quoque rei veritatem experturus certò didici parum vel nihil ſolidi hic ſubeſſe: nam moriebantur omnia animalia, quæ admorſa erant à viperis ſimili modo præparatis; & viperæ, per humectationem cum ſaliva, ne micam quidem virtutis perdebant, ſed per contemtum quaſi ſuperbiores factæ, vibrabant acutum & bipartitum fulgur linguæ.

Verum hoc non magnam mihi affert admirationem, quod tantis ſcriptoribus veritas hujus rei fuerit incognita: namque accommodantes ſe erroribus vulgi nullum ſumſerunt experimentum, idque tanto minus,

quod

quod irritare ora viperarum non ſit ludus puerilis : nam ſiquis ab his mordeatur , læſioni concinit ludibrium , juxta illud Eccleſiaſtæ : *Quis miſerebitur incantatori à ſerpente percuſſo , & omnibus qui approximant beſtiis ?* Obſtupeſco ad *Galeni* verba quando lib. x. *de ſimpl. med. facult.* ubi dixit , ſputo hominis jejuni ſcorpiones occidi , ſubjungit , propriis oculis ſe vidiſſe , & hanc experientiam pluribus vicibus ſibi comprobatam. Si homines & ſcorpiones qui illa ætate Romæ & Pergami naſcebantur , ſimiles erant hominibus & ſcorpionibus nunc in Hetruria naſcentibus , licitum mihi ſit dicere , bona cum venia Galeni (viri qui alias in Medicina poſt Hippocratem non habuit parem) non poſſe me credere hoc niti experientia , & ſi hoc tentaverit , forte una vice factum fuiſſe , qua per caſum fortuitum & non propter ſalivam , ſcorpio mortuus fuerit , namque pluribus vicibus curavi per 6 dies continuos ſputari à jejunis hominibus & ſitibundis in ſcorpiones ,

&

& ſcorpiones non ſunt mortui. Moriuntur equidem certè ſpatio quadrantis horæ, ſi ſingulis illorum ſupra dorſum tres aut quatuor guttæ olei olivarum infundantur.

Unde ſi mirari ſubit Galenum, multò magis ſtupori mihi eſt Albertus Magnus, qui libro de Animal. recenſet, quod immerſerit aliquando in lagenam olei ſcorpionem, qui ibi vixerit ultra 21 diem ſe movendo, & in gyrum volvendo in fundo hujus olei. In ſimili vaſe, ferè pleno, ipſe incluſi viperam, quæ ibi ſupernatabat per 60 horas viva, ſed tandem victa propter laſſitudinem, paulatim ſeſe demittebat ad fundum vaſis, & antequam moreretur, conabatur magna vi, quantum ipſi natura concedebat, ut poſſet ad minimum extremam capitis partem extra hunc liquorem proferre, & quando hoc ipſi contingebat, ut poſſet caput exſerere, aperiebat quantum poterat os, ad hauriendum iſtum aërem, qui ſub oleo ipſi fuerat denegatus. Oleo olivarum violentius operabatur in

alia

alia vipera oleum Tabaci, nam poſt-eaquam celebris ille Anatomicus Tilemannus vulneraſſet in pelle & per medium dorſi transfodiſſet eam acu in conum deſinente cui filum inductum, quod filum erat intinctum in hoc oleum, & trajiciendo filum per vulnus, ſpatio minori octavæ partis horæ, poſt aliquot extraordinarios motus, mortua eſt, & primùm quidē rigida erat quaſi fuiſſet ahenea, ſed ſtatim poſtea fiebat flaccida & flexibilis, quaſi ante duos ſaltem dies fuiſſet interfecta. Per omnia ſimili morte occubuit vipera alia, cui per gulam erant inſtillatæ, guttulæ 4 aut 5 prædicti olei tabaci, ſed quamvis moriebatur iſta vipera, non moriebantur quoque quædam anguillæ, quibus idem experimentum applicabam, & in eo ipſo momento conjiciebam; & tamen prius erant mortuæ antequam ſubitò aquæ injicerentur multæ anguillæ ſupra dorſum vulneratæ illa ipsâ acu cujus crena habebat filum intinctum oleo Tabacino, & fuit obſervatum, quod tunc, quando mo-
reren-

rerentur anguillæ, fierent coloris ſubalbicantis, quæ vivæ acceſſerant ad colorem ſubnigricantem.

Sed mitto anguillas, & redeo ad viperas, & alios ſerpentes, circa quorum naturam innumeræ fabulæ & riſu excipiendæ à variis ſunt literis mandatæ, & imprimis à Plinio, quem admiranda ſimplicitate ſubſequuntur Mercurialis, Matthiolus & Caſtor Durantes, dicentes experientiâ conſtare ſerpentes publicam & privatam exercere inimicitiam cum fraxino, & cum ejus umbrâ, & quidem tali ſigno, ut ſi circulus factus fuerit fraxino, & in eum immittatur ſerpens, cum acervo carbonum accenſorum, illa beſtia lubentius igni ſe ſit immiſſura, quam frondibus arboris ſibi inimicæ & exoſæ. Idem Plinius, & Caſtor Durantes exſcribendo ex Plinio, ſimul cum Scaligero narrant, ſi in circulum factum ex foliis betonicæ immittatur ſerpens, rabioſè ſe contorſurum, & caudâ ſeſe flagellando ſe interemturum. Credit Andreas Lacuna, ſi vipera tan-

angatur ramo fagi arboris, remanere attonitam & immobilem, quaſi audiviſſet horrendos, & ut mihi credibile videtur, inutiles & mendaces ſuſurros incantatorum Marſorum. Conſtantinus in libr. de Agricult. affirmat, mori ſerpentes ſupra quos ſint injecta folia quercus; & Aërius & Autor *medic ſimpl.* ad Paternianum, cum magna turba modernorum aliorum dicunt, Conyzam graveolenti ſuo odore in fugam conjicere Viperas & reliquos ſerpentes, & tamen per factam experientiam inveni pluribus vicibus, quod non ſolum folia fraxini, betonicæ, fagi, quercus, conyzæ, dictamni, calamenthæ & aliarum gravi & fœtido odere præditarum herbarum à Nicandro recenſitarum, non vitaverint viperæ, ſed quod intra illas frondes tam ſiccas, quàm virides, non ſolùm libenter confugiant, ſed & lubentiſſimè commorentur.

Sed dum hæremus in fabulis revocabo Tibi in memoriam illam, quæ agit de amoribus viperæ cum Murænâ,

nâ, & narrat aſtutias & teneras illecebras amore concitati ſerpentuli cum natante ſuâ amaſiâ, eo tempore, quando à fervidis ſolaribus radiis pulchrior factus, & ornatu nitidus, exſpatiatur in littore maris, & ſibilis amatoriis rogat, ut ſe iniri patiatur; & dum illa caput ex undis elevat, & ad litus accedit muræna, ſerpens prudenter evomit ſupra ſaxum, & quaſi in depoſito relinquit illum venenatum liquorem, quem concluſum in ore geſtavit, ne amaritudine ulla inficiat deſideratas nuptias; quæ ubi conſummatæ fuerint, & redierit ad locum ubi depoſuerit venenum, ſi per infortunium illud non invenerit, tantopere affligitur, ut brevi temporis ſpatio deſperatus moriatur. Audi quomodo Græcus Verſificator dictus Manuel Phile in quibuſdam verſibus, quorum numeros pro arbitrio cogit, dedicatis Michaëli Imperatori Conſtantinopolitano ſub titulo: *De Proprietate animalium*, omnia deſcripſerit & tam libero & ſecuro ſtilo, ut non aliter loqueretur ſi vera narraret:

Εχε

Ἔχις δὲ καὶ μύραινα συνδιαζέτην.
Ὁ μὲν πρὸς αὐτὴν τῆς ὀπῆς ἐξερπύσας,
Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐκ ῥοῆς ἀνηγμένη·
Καὶ πρὶν δὲ Βασιλεῦ συνδεσμεῖν εἰς τὸν γάμον,
Ἐμεῖ τὸν ἰὸν ὡς γλυκὺς ὁ νυμφίος,
Καὶ τῷ συριγμῷ ταῖς ἴυγξιν αὐτίκα
Παρακαλεῖ πρός γε λέκτρα τὴν ἐρωμένην·
Καὶ τοῦ παρ' ἀμφοῖν συντελεσθέντος γάμου,
Ὁ μὲν τὸν ἰὸν αὖθις ἀνιμήσατο,
Ἡ δὲ κατὰ τῆς γῆς θᾶττον ἑρπύσας ἔδυ,
Ἡ δὲ πρὸς ὑγρὰς ἀπενήξατο τρίβους.

Muræna ſerpenti incola nubit æquoris,
Ad littus udoque ſaliebat à ſalo
Amans latebram deperibatque abditam
Serpens, priuſque quàm coiret lividum
Ponebat omne virus, ô invicte Rex,
Stridentibuſque vocabat amantem ſibilis,
Confecto ab ambobuſque matrimonio,
Serpens repetebat virus atque antrum ſuum,

L *Mu-*

Muræna vero ad mare redibat humidum.

Diffuſius adhuc & elegantius, Oppianus in illis libris, quos de piſcatione Imp. Anton. Caracallæ inſcripſit, quamvis appareat, quod non ſolum ad viperas ſe alliget, ſed loquatur in genere de omnibus ſerpentibus:

Ἀμφὶ δὲ μυραίνης φάτις ἔρχεται οὐκ ἀΐδηλος,
Ὡς μὲν ὄφις γαμέει τε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔρχεται ἐς αὐτὴν
Πρόφρων, ἱμείρουσα παρ' ἱμείροντι γάμοιο.
Ἤτοι ὁ μὲν φλογέῃ τεθοωμένος ἔνδοθι λύσσῃ
Μαίνεται εἰς φιλότητα, καὶ ἐγγύθι σύρεται ἀκτῆς·
Πικρὸς ὄφις· τάχα δὲ γλαφυρὴν ἐσκέψατο πέτρην.
Τῇ δ' ἔνι λοίγιον ἰὸν ἀπήμεσε, πάντα δ' ὀδόντων
Ἔκλυσε πευκεδανὸν ζαμενῆ χόλον, ὄλβον ὀλέθρου,
Ὄφρα γάμῳ πρηῢς τε καὶ εὔδιος ἀντήσειε.
Στὰς δ' ἄρ' ἐπὶ ῥηγμῖνος ἑὸν νόμον ἐρροίζησε

Κικλήσκων φιλότητα. θοῶς δ' ἐσάκουσε κελαινὴ
Ἰυγὴν μύραινα, καὶ ἔσσυτο θᾶσσον ὀϊστοῦ.
Ἡ μὲν ἄρ' ἐκ πόντοιο περαίνεται· αὐτὰρ ὁ πόντου
Ἐκ γαίης πολιοῖσιν ἐπεμβαίνει ῥοθίοισιν.
Ἄμφω δ' ἀλλήλοισιν ὁμιλῆσαι μεμαῶτε
Συμπεσέτην· ἔχιος δὲ κάρη κατέδεκτο χανοῦσα
Νύμφη φυσιόωσα· γάμου δ' ἐπιγηθήσαντε,
Ἡ μὲν ἁλὸς πάλιν εἶσι μετ' ἤθεα· ὁ δὲ περὶ χέρσον
Ὁλκὸς ἄγει· κρυερὸν δὲ πάλιν μεταχεύεται ἰὸν
Λάπτων ὃν πάρος ἧκε, καὶ ἐξήφυσσεν ὀδόντων.
Ἢν δ' ἄρα μή τι κίχῃ κεῖνον χόλον, ὅνπερ ὀδίσης
Ἀτρεκέως ἐπιδών μιν, ἀπέκλυσεν ὕδατι λάβρῳ.
Αὐτὰρ ὅγ' ἀσχαλόων ῥίπτει δέμας, εἰσόκε μοῖραν
Ἀδυγαλέοιο λάβῃσιν ἀνωΐστου θανάτοιο,
Αἰδόμενος ὅτ' ἄναλκις ὅπλων γένεθ', οἷς ἐπεποίθει
Ἔμμεν' ὄφις· πέτρῃ δὲ συνώλεσε καὶ δέμας ἰῷ.

De muræna vero fama fertur non obſcura,

Quòd cum ea ſerpens copuletur, &
ex mari prodeat ipſa
Prompta, appetens prope cupientem
concubitus.
Ibi ipſe quidem flammea exaſperatus
intus rabie
Furit in amorem, & prope litus ad-
volvitur
Acerbus ſerpens: mox autem cavum
ſpeculatur ſaxum:
In quo exitiale virus evomit, om-
nemque è dentibus
Expuit funeſtam ac vehementem
bilem, theſaurum interitus
Dum conjugio manſuetus & ſere-
nus occurrit.
Stans autem ad litus, ſuum modum
perſtrepit
Vocans concubitum: Statim autem
inaudit nigra
Vocem muræna, & ruit ocyus ja-
culo.
Illa quidem ex mari proſilit: at ipſe
maris
Ex terra cana ſupergreditur fluenta,
Ambo autem inter ſe congredi cu-
pientes

Con-

Concurrunt; ſerpentis autem caput recipit hians
Sponſa ſpirans, nuptiis autem gaviſi,
Illa quidem maris iterum tendit ad conſuetudinem, hunc autem ad terram
Tractus fert, horridum autem reſorbet virus,
Deglutiens quod prius ejecerat & expuerat dentibus.
Si verò non deprehendat illam bilem, quam viator,
Certo intuitus eam, abluit forte aqua rapida:
Tum ipſe indignabundus jactat corpus, donec fatum
Funeſtæ accipiat & improviſæ irremeabilis mortis,
Pudore ſuffuſus, quod imparatus jam ſit armis, quibus confidebat,
Eſſe ſerpens: ad ſaxum autem unà perdit & corpus cum veneno.

Prætermitto ſtudio alias fabulas circa coitum & partum viperarum, quod illæ jam ſint eruditè refutatæ à mul-

multis Authoribus & potiſſimum à M. A. Severino, & ante ipſum à Franciſco Ferdinando de Corduba *in cap.* 12. *Didaſcaliæ*. Sed non poſſum tacere narratiunculam Portæ, quod ſonus chordarum factarum ex inteſtinis harum beſtiolarum cauſa ſit, quod gravidæ abortiant, & fœtus pereant: nec illam quam recenſet Ariſtoteles: quod ſi ſerpenti ſit cauda detruncata, rurſus regerminet & renaſcatur, & quod ipſis oculi exemti repullulent.

Rhaſis, qui inter Arabes Medicus eſt magni nominis, narrat, ad ſolum intuitum eximii ſmaragdi oculos ſerpentum liquefieri, & proſilire ex fronte.

Bone DEUS! & invenias ſcriptores celebres in omni facultate, qui undique contendunt, has nugas eſſe veras, propter verendam authoritatem Veterum, & eandem fidem adhibent, quæ adhiberi ſolet manifeſtiſſimæ veritati: & crederent omne hoc quod de regione Bengodi, & de lapide Heliotropio aliquando fabula-

batur

batur Maſus Saggius cum ſimplice & credulo Calandrino, & ſi invenirent typis impreſſum, pro certo tenerent, turres campanarias, tanquam novos Dædalos noſtræ ætatis, per aërem volare poſſe. Sed ſui ſimiles ſemper fuere homines, & uſque à temporibus Pythagoræ magna fuit credulorum & bonorum Virorum annona, quorum animæ, ſicut ſub finem *Timæi* ſcribit Plato, poſt mortem ex corpore transferentur, ut hoſpitentur in avibus, unde non eſt mirum, ſi tales homines adhuc hodie in Hetruriâ per riſum appellentur (uccellacci) *Grandes volucres.*

Sed miſſos faciam eos, lubens enim abrumpo fabulas, quia optimè ſcio, quàm *Tibi* infenſæ ſint, *Illuſtriß. Laurenti*, & norunt etiam omnes quam ſapienter ſis providus, ut non ſtatim omnia credas, quæ in libris Philoſophorum ſcripta ſunt; & niſi conveniant cum Geometricis demonſtrationibus, cum validorum argumentorum robore, & repetitis ſæpius experimentis, non perſuadere;

unde ſpero hiſtoriam de naturalibus experimentis, quæ per plurimos annos, honeſtiſſimâ recreatione in Academia Philoſophica aulæ Florentinæ facta ſunt, cujus compilatio *Tibi* demandata eſt, omnem plauſum experturam eorum, qui ſeriò veritatem amant. Atque hîc ſit finis tam longæ tamque tædioſæ Epiſtolæ, nolo enim hiſce meis nugis tibi tædium creare, aut tempus meliùs collocandum, & doctiſſimis quibuſque pretioſiſſimum ſurripere.

F I N I S.

FRANCISCI REDI,

Nobilis Aretini,

EPISTOLA

DE

Quibuſdam Objectionibus contra ſuas

DE VIPERIS OBSERVATIONES.

Scripta ad Eruditiſſ. Viros

ALEXANDRUM MORUM,

&

ABBATEM BOURDELOT.

CLARISSIMI VIRI.

Comitate veſtrâ ad manus meas pervenit liber, cui titulus: *Nova Experimenta circa Viperas*, eruditè congeſtus à congregatione virorum nobilitate & virtute præcellentium, qui in Ædibus Dn. DE CHARAS ad hunc finem paucis abhinc menſibus convenerant. Legi ipſum ſæpiuſculè cum ſumma voluptate, quod iidem eruditi Viri dignati fuerint laboribus ſuis confirmare veritatem illarum obſervationum, quas egomet quoque circa viperas uſque ad annum 1664 tentaveram. Et certè debitorem me agnoſco tantæ Urbanitatis & lubentiſſimè fateor, quicquid famæ conſequutus eſt incultus liber à me editus, id nactum eſſe ex teſtimoniis honorificis, quibus Gallia

ipſum decoravit, ubi florent, & florebunt ſemper optimæ Scientiæ & Artes ingenuæ, cum eorum admiratione, qui eaſdem in aliis Europæ partibus profitentur. Rogo itaque vos Clariſſ. Viri ut indicetis quanti eum librum quem ad me miſiſti faciam, cujus authoritas apud me tanta eſt, ut poſtquam obſervaverim pauca quædam, quæ directè contraria eſſent meis experimentis, ſæpius de me ipſo dubitaverim, & crediderim ferè me ſomniaſſe, aut dormitaſſe, quando ea vel tentaverim, vel ſcripſerim. Etiamſi autem litterati aliquot viri, amici mei, qui ſæpius meis laboribus & experimentis interfuerunt, irriſerint hanc meam opinionem, & ridentes me certiorem fecerint has experientias haud in ſomno obtigiſſe: nihilominus ſæpius volui eaſdem iterare, cum tanta quidem & tam accurata diligentia, ut mihi & ipſi Veritati maximam inferrem injuriam, ſi jam non liberrimè profiterer vobis, Viri Clariſſ. ſingulas Obſervationes quater vel quinquies, quæ iiſ-

dem

dem Eruditis in Gallia non veræ comparuerunt, mihi in Italia veriſſimas compertas eſſe & infallibiles: & contra veritati contrarias, quæ in Gallia tentatæ fuerunt, & meis contrariæ. Et quia vos, Clariſſ. Viri fortè curioſitate ducti ſcire deſideratis, quænam illæ ſint, brevem hîc earum faciam enarrationem; quod certus ſim, non futurum hoc ingratum veritatis cultoribus, & præſertim *Authoribus* libri *Novor. Experimentorum*, qui non alium ſcribendi ſibi præfixerunt ſcopum, quam deſiderium aut confirmandi, aut inveniendi veritatem in materia hac curioſiſſima, & de qua tot Viri Docti egerant.

In Epiſtola mea, continente *Obſervationes circa Viperas*, inſcripta Nobiliſſ. Dn. Laurentio Magalotti, dum loquerer de veneno ſerpentulorum horum, quale illud ſit, & in qua corporis parte inveniatur, affirmabam (quod & adhuc affirmo) venenum illud viperinum non eſſe aliud, quam quendam liquorem flaveſcentem, qui ſtagnat in iſtis vaginis conte-

gentibus dentes viperæ majores; & illum liquorem non ſolum venenoſum, quando è vipera viva ejaculatur, dum mordet, ſed etiam quando colligitur ex vipera mortua, & per aliquot dies etiam mortua, modo in ipſa vulnera penetret, ibique remaneat. Addebam præterea illum ipſum liquorem hauſtum, & in ſtomachum demiſſum, nec mortem, nec damnum inferre. Et hæc erat mea opinio, quam confirmarunt mihi innumera experimentia à me ſuſceptà, cum tanta diligentia, quantam mihi concedebat ingenii tenuitas.

Sed Authores Libri *Novorum Experiment.* liberrime ſcribunt, iſtum flaveſcentem liquorem à me ſuprà memoratum non eſſe venenoſum, ſed puram putam & innoxiam ſalivam. Inde pro indubitata, veriſſima & experimentis comprobata re affirmant, viperam nec toto ſuo corpore, nec membro aliquo poſſidere humorem aliquem, qui diſpoſitus ſit, ut veneno inficiat: ſed venenum conſiſtere in ſola imaginatione viperæ irri-

irritatæ & in iram accenſæ, per ideam vindictæ, quam ſibi in capite figuravit, cujus ope commoti ſpiritus, motu violento exploduntur per nervos & fibras verſus cavitates dentium: per quas cavitates, ubi deportati ſunt iſti ſpiritus, inficiunt ſanguinem animalis per apertionem vulneris factam ex morſu per ipſarum dentes. Summatim concludunt, ſi vipera non ſit irata, & non habeat iſtam imaginationem vindicatricem, ejus morſus non inficere, ſed innocuos eſſe, nec ullum incommodum inferre illis, qui vulnerati ſunt. Hæc namque ipſorum verba ſunt:

Conſiderationes iſtæ pag. 33. *innixæ pluribus aliis experimentis, quæ nos tentavimus, & quæ poſtea ſubjiciam, me commoverunt, ut iſtis glandulis nomen dederim ſalivalium, & attribuerim ſcaturiginem ſucci illius flavi, contra quem adeò debacchatum eſt, cujus nemini natura perſpecta, quique nihil aliud eſt, quàm pura & maximè innoxia ſaliva. Spero eos qui operam inſumere velint, ut poſt*

mea

mea tentamina examinent curioſè glandulas iſtas, & ſuccum hunc gingivarum, calculum ſuum mihi ſint collaturi.

Et pag. 92. *Et ne ulterius inhæreamus principiis iſtis, tam infirmo talo ſtantibus, nobis patrocinatur ingens numerus experimentorum, quorum fundamentis innitimur & pronuntiamus: hunc ſuccum flavum nihil aliud eſſe, quàm puram & ſimplicem ſalivam, cujus uſum jam denotavimus; nec quicquam contribuere ad venenum morſûs; ſiquidem guſtu exploratus & deglutitus, quod pluribus vicibus à nobis tentatum fuit, nec homini, nec animalibus ullum infert damnum, immò quòd inſtillatus inciſionibus in carnem factis, iiſque affrictus optimè adeoque ſanguini immiſtus, nullam tamen noxam exhibet. Nec obſtat judicium Viri cujuſdam Clariſſimi & Experientiſſimi, ut in omnibus rebus, ſic potiſſimùm in iis, quæ viperæ naturam concernunt; qui affirmat, feciſſe plurima ſe experimenta noſtris directè oppoſita; unde concepta opinio maxima de*

in-

ingenii capacitate & candore hujus celebris viri, nos impulit, ut majorem curam tentaminibus adhibuerimus, ut confirmemur per infinitum ferè numerum experientiarum, quæ ſemper fuerunt conformes veritati, quam hic defendendam ſuſcepimus, & cujus teſtimonia evidentiſſima & infallibilia afferemus.

Et pag. 96. *Concludimus denique, imaginationem viperæ poſtquam irritata fuerit ab idea vindictæ, quam ſibi formavit, motum concitare ſpiritibus qui non poteſt exprimi, & eos pellere violenter per nervos & fibras verſus cavitatem dentium, tanquam in infundibulum, qui deinde importantur ſanguini animalium, per aperturam vulneris à dentibus factam, ut producant illos effectus, quorum rationem conamur reddere.*

Et pag. 97. *Quicquid ſit, oportet ut in eo conſentiamus, quod iſta irritatio, in imaginatione aut ſpiritibus viperæ hærens, ſit principalis cauſa activitatis & penetrationis veneni, & abſque illa non editos iri effectus*

tam

tam vehementes, quam ſunt illi, de quibus varia adduximus exempla.

Et pag. 122. *Hæc experimenta, inquam, probabunt ex una parte, flavum illum ſuccum nihil contribuere ad producendum venenum; ab altera verò parte, ſpiritus irritatos, beneficio vulnerum, à dentibus grandioribus inflictorum, eſſe unicam & veram veneni cauſam.*

Hæ ipſorum opiniones confirmantur ab ipſis per quædam experimenta, quæ maximè in eo conſiſtunt, quod inſtillaverint aliquantulum de liquore iſto flavo vulneri pulli columbini, canis, & aliquot pullorum gallinaceorum, qui exinde non mortui; & quod curaverint, ut morderetur columba junior à vipera, non irritata, quæ ne minimum exinde ſenſerit damnum.

Fecimus experimentum, inquiunt, (pag. 102) *in Columba; huic vulnus infliximus ſub alis, & ſub femore, eodem inſtanti, utrique vulneri inſtillavimus gutulas flavi liquoris extracti ex gingivis duarum irritatarum viperarum,*

rarum, tandem cutim conſuimus rurſus, ut liquor benè includeretur, & ligavimus utraque vulnera, ut impediretur liquoris egreſſus. Affirmare poſſumus, columbam exinde ne minimum expertam incommodum, & invenimus, ſupra vulnus femori inflictum, guttulam hæſiſſe ſucci iſtius coagulati in forma rotunda, ejuſdem coloris, qualis antea fuerat & circumcirca ſanguinem circa vulneris labia ſiccum reperimus, & ſtatim poſtea unum alterumque vulnus ſiccatum ſua ſponte coaluiſſe.

Fecimus aliud exemplum hoc liquore in fele vulnerata eam ob cauſam in femore, ſed nec illa noxam ſenſit: idem experti ſumus ſæpius in pullis, & aliis columbis, ſed ſemper ſimili cum eventu, & abſque ullo animalium incommodo. Eadem experientia tribus vicibus diverſo tempore repetita fuit, idemque bis in uno die in cane, quem in hunc finem vulneravimus circa fundum auris, unde non poterat vulnus lambere, nihilominus nullum ſenſit malum.

Poſ-

Poſſumus adhuc addere hic experimentum aliud, quo demonſtratur effe- ctus mortalis ſpirituum excandeſcentium, ſine ulla communicatione liquoris iſtius flavi. Curavimus ut una eademque vipera aliquoties morderet fruſtum panis, comprimendo ipſi maxillas ſingulis vicibus verſus fruſtum illud, & hoc toties à nobis repetitum, ut non ſolum liquor ille totus exhauriretur, ſed etiam ut ſanguis ex gingivis ſuccederet: eodem tempore viperam irritavimus, inde eandem mordere coëgimus columbam in partem corporis maximè pulpoſam; obſervavimus quidem, quod venenum morſus non tam promtè ſuccederet, quandoquidem columba non moriebatur, niſi poſt ſeſqui horam: ſed cognovimus pariter, dentes viperæ fuiſſe quaſi obſtructos mica panis ex ejus commorſione, quod impediverat, quo minùs profundius ſeſe inſinuaſſent, & ne ore ſemiobſtructo per poros dentis magna pars ſpirituum irritatorum potuerit tranſire, unde ex hac cauſa mors columbæ non tam citò ſupervenit, ſed nihilominus mors ſucceſſit abs-

que

que ulla participatione liquoris flavi, quandoquidem ille penitus fuerat exhauſtus.

Et pag. 122. *Morſus factus à vipera non irritata, cui maxillæ tenebantur, & cujus dentes imprimebantur compreſſione ſupra corpus columbæ, cui aderat quoque liquor flavus, nullum tamen ſucceſſit malum accidens.*

Huic experimento non poſſum opponere aliud, niſi plurima illa, quæ Anno 1664 tentaveram, & recitaveram in ſupra citatis meis *Obſervationibus circa viperas*, & adhuc ſimiliter illas, quas poſtmodum adducam, à me hactenus tentatas, non eo deſiderio, ut primas ſaltem confirmarem, ſed potiùs, ut eas in lucem veritatis deducerem. Et ne opus ſit repetere ſæpius eaſdem res, adducam initio generales aliquas Obſervationes à me factas tum temporis, quando circa viperas occupatus fui.

Vipera occidit facilius columbam, pullum gallinaceum, gallum Indicum, ſciurum, glirem, & alias aves,

&

& animalia minora, quàm beſtias grandiores, ut ſunt vervex, dama, equus, taurus. imò majora iſta & pelle duriſſimâ inſtructa ſæpiſſimè non occidit.

Secundum magnitudinem animalis, & ſecundum locum, quem vipera feriit, ſequitur mors citius aut tardius, imprimis ſi locus vulneratus habeat rariorem aut denſiorem texturam venarum vel arteriarum; aut ſi ipſæ venæ & arteriæ ſint ſubtiles vel craſſiores. Quod ſi ex vulnere multum ſanguinis proſilit, accidit aliquando, ut ex eo animal non ſolum non moriatur, ſed nec grave patiatur incommodum.

Accidit quoque non rarò, ut animal à vipera commorſum patiatur ſæviſſima ſymptomata à veneno, quæ ipſum ferè ad mortem deducunt, nihilominus tamen non moriatur, ſed ſanetur ſine auxilio medicamentorum & ſola vi naturæ.

Moriuntur citius quædam animalia ab ipſa vipera vulnerata, quàm illa, in quorum vulnera per artem intru-

ſus

ſus fuit liquor ille flaveſcens, qualis eſt qui per artem exemtus fuit ex vaginis dentium ipſius viperæ.

Neceſſarium eſt, ut ars ſingularis adhibeatur in immittendo vulneri eodem liquore prædicto, nam ſi vulnus nimis eſt anguſtum, difficulter in illud penetrat, & ſi grandiuſculum, impoſſibile, ut non exeat ſanguis, & cum ſanguine regrediatur liquor, & foras educat ſimul venenum. Habebam itaque inſignem apparatum viperarum, quas ex Regno Neapolitano afferri curaveram, unde menſe Majo hujus præſentis Anni 1670, poſtquam feriiſſem decem pullos palumbinos in femore, veneno ipſos inficiebam hoc flavo liquore, eo ipſo momento ex ore viperæ vivæ extracto, & omnes iſtæ columbæ, quædam ſpatio unius horæ, aliæ intra mediam, aliæ intra duas horas moriebantur. Repetii experimentum in decem pullis gallinaceis vulneratis in femore, & accidit idem quod acciderat in palumbinis pullis.

Præcidebam caput duodecim vi-

peris,

peris, & poſtquam omnia capita erant præciſa, & penitus mortua, extraxi inde venenum, & curavi ut penetraret in vulnera octo turturum, qui ſpatio dimidiæ horæ omnes interibant.

Menſe Junio cum interfeciſſem multas alias viperas, & ex vaginis dentium, & ex palato exemiſſem omnem liquorem flavum & viſcoſum, qui inerat, ungebam ipſo & oblinebam aliquas virgulas ſcoparum, quas acuta cuſpide præparabam in modum minoris ſagittæ, & ſubitò ipſis pungebam decem pullos columbinos in parte magis carnoſa pectoris, relinquebam infixas & abſconditas in vulnere iſtas venenatas virgulas, & columbæ non vivebant ultra duas vel tres horas. Sed ne quis poſſet dubium movere, num mortuæ illæ fuerint ob ſimplex vulnus, exaſperatum per continuas puncturas iſtorum virgultorum, eundem ludum in aliis quatuor columbis repetebam, ſed non cum virgulis liquore iſto venenoſo intinctis, quæ non moriebantur,

tur, licet vulnera iſta ſanioſa & purulenta fierent.

Sumebam octo capita viperarum, quæ ſex horis ante detruncata fuerant, & poſtquam omnimodè deſiiſſent vivere, mordere curavi per plures vices octo turtures in femore, quorum ne unicus quidem evadebat.

Caput præſcindi curavi quindecim viperis, & repoſui hæc capita in vas vitreum benè coopertum, coacervata ſimul, ut humida manerent, & non ſiccarentur: poſt ſpatium quatuor dierum vulneravi iſtis capitibus quinque minores gallos & quinque pullos palumbinos in coxis, & omnes breviſſima mora moriebantur. Id ipſum quoque contingebat adhibitis aliis capitibus viperarum, quæ interfectæ ante ſex dies probabiliter depoſuiſſe debebant omnem iram, & omnes cogitationes vindictæ. Et ut penitus removeatur omnis objectio, quæ circa hoc poſſet proferri, narrabo vobis, Viri Clariſſimi, cùm circa principium Auguſti, dum ſponte, ex proprio morbo aut paſſione eſſent

mortuæ duæ viperæ, quæ ſolæ mihi remanſerant in pyxide, curaviſſe me ut ipſæ morderent duos turtures, qui & ipſi ſicut primi non integræ horæ ſpatio peribant.

Præterea collegeram in vitreo vaſe omnem omnino liquorem venenoſum, extractum ex capitibus 250 viperarum, eum in finem ut variè & commodo tempore poſſem eo experimenta facere; ſed multis occupationibus diſtractus neglexi, ut illa complerem: unde liquor iſte primum factus eſt inſtar glutinis, coloris ſuccini æmulus, poſtea 30 diebus exſiccatus fuit, & friabilis factus, ut facile potuerit pulveriſari. Poſtquam pulveriſatus fuit, volui experiri, num iſte pulvis vulneri immiſſus conſervaret eandem facultatem veneno inficiendi; & certè, moriebantur ſpatio breviſſimo omnes illi pulli gallinacei & palumbini, & turtures, in quorum vulnera aliquid de hoc pulvere immiſeram.

Hoc experimentum, ubi tentaſſem, dubitandi anſam præbuit, num illud

illud venenum ſagittarum Regis Macaſſar in Inſula Celebes, quæ vulgo vocantur *Saette di Bantam* in Java Majore, ſint venenum extractum ex ore viperæ, aut alterius ſerpentis ſpecie viperis non diſſimili, & adhuc naturæ malignioris ob diverſitatem climatis. Parum abeſt, quin hoc credam, & poſſem hoc confirmare, eo quod legi in Plinio Scythas ſuas ſagittas viperino infeciſſe veneno. *Scythæ*, inquit, *Sagittas tingunt viperina ſanie & humano ſanguine: irremediabile id ſcelus, mortem illico levi tactu affert*; & Plinius hoc extraxit fortè ex Ariſtotele, qui in libro cui tit. *Mirabil. Aſcultat.* deſcribit paulò poſt enchiriſin, quam non auderem veram affirmare, aut tantas cautiones & conditiones neceſſarias eſſe. Et quis penitus cognovit, quales fuerint ſagittæ Herculis, de quibus fabulantur, quod & ipſæ fuerint imprægnatæ ſanguine hydræ, annon & ipſæ fuerint intinctæ tali peſte viperina? Hoc credit Diodorus Siculus, quando ſcribit τῆς ἀκίδος τὴν ἐκ τῆς ἐχίδνης ἰὸν

ἀνειληφυίας. Et Ovidius lib. 9. Metamorph. Hydræ nomen imponit viperæ:

> *Pars quota Lernææ ſerpens eris unus Echidnæ?*

& poſteà:

> ——— *Capit inſcius heros:*
> *Induiturque humeris Lernææ virus Echidnæ.*

Cui adhuc adjungendum, quòd Philoctetes, hæres arcùs & ſagittarum Herculis, dum cum navibus Græcorum in bellum Trojanum proficiſceretur, & ſe unâ ex his ſagittis per imprudentiam in pede vulneraſſet, (ut narrat Servius Grammaticus *in L. 3. Æneid.*) propter immanitatem doloris, & fœtorem intolerabilem vulneris, in littore Inſulæ Stalimenes à Græcis derelictus fuerit. Inde Sophocles, alludendo fortè ad ſpeciem veneni, modo & phraſi Poëtica recenſet, Philoctetem in India derelictum, propterea quod à vipera eſſet vulneratus.

Ὦ τέκνον, ὦ παῖ πατρὸς ὁ 'ξ Ἀχιλλέως·
Ὁ δ' εἰμ' ἐγώ σοι κεῖνος, ὃν κλύεις ἴσως
Τῶν Ἡρακλείων ὄντα δεσπότην ὅπλων,
Ὁ τοῦ Ποίαντος παῖς Φιλοκτήτης. ὃν οἱ
Δισσοὶ στρατηγοὶ χ' ὁ Κεφαλλήνων ἄναξ
Ἔρριψαν αἰσχρῶς ὧδ' ἔρημον, ἀγρίᾳ
Νόσῳ καταφθίνοντα, τῆς δ' ἀνδροφθόρου
Πληγέντ' ἐχίδνης ἀγρίῳ χαράγματι.

Hoc eſt:

O fili, ô puer ex Patre Achille
Ille ego tibi ſum, quem audis forte
Herculeorum eſſe dominum telorum
Pæantis filius Philoctetes. Quem
Duo exercitus & Cephallenorum rex
Projecerunt turpiter hîc deſertum, fero
Morbo marceſcentem, homines occidentis
Percuſſum viperæ crudeli morſu.

& mox:

Θᾶσσον ἂν τὸ πλεῖστον, ἐχθίστης ἐμοὶ
Κλύοιμ' ἐχίδνης, ἥ μ' ἔθηκεν ὧδ' ἄπουν.

Hoc eſt:

Celerius ſane multò inimiciſſimam mihi
Audiam viperam, quæ me huc poſuit claudum.

Cicero ipſemet in *Lib. II. Tuſcul. & L. de Fato*, & multi alii ſcriptores ſequuntur hanc ſententiam, quod Philoctetes à vipera fuerit commorſus; & omnes fortè ante oculos habuerunt non ſolum hunc locum Sophoclis, ſed etiam quod antea dixerat Homerus *in* XVI. *lib. Iliad.*

Et quamvis contra hanc levem, futilem, & frivolam conjecturam poſſet mihi quis in memoriam revocare, venenum viperinum nihil eſſe præ eo, quod de ſagittis Herculis ſcriptum eſt in libris Poëtarum, in quibus leguntur, non ſolùm habuiſſe vim occidendi ſine ulla exceptione, qualecunque vulnus inflixiſſent, ſicuti accidit centauro Chironi, & Neſſo; ſed etiam ſanguinem illorum vulnerum tam peſtiferum evaſiſſe, ut quod-

quodcunque corpus vivum attigiſſet, veneno inficeret tam diro, ut carnes ab oſſibus diſcederent. Et hoc ipſe Hercules probavit maximo ſuo damno, ſumto induſio tincto in ſanguine Neſſi, unde ſupra commemoratus Ovidius:

Victa malis poſtquam eſt patientia, reppulit aras
Implevitque ſuis nemoroſam vocibus Oeten,
Nec mora, letiferam conatur ſcindere veſtem:
Qua trahitur, trahit illa cutim (fœdumque relatu)
Aut hæret membris fruſtra tentata revelli,
Aut laceros artus, & grandia detegit oſſa.

Et hæc eſt fabula Poëtica, & huic fabulæ credo innititur relatio de ſagittis Macaſſar, quæ narrantur perimere hominem illo ipſo momento, quo licet leviſſimam ſuſceperit puncturam, & ſimiliter ſpatio dimidiæ horæ

carnes demortui ſic corrumpi, ut ab oſſibus divellantur, & abeant in varias particulas, ſpirantes tam peſtilentem vaporem, ut ſi attingat vulnus ſimplex, & non venenatum, nihilominus mortaliter inficiat, & immedicabiliter. Poſſum Vobis affirmare, Viri Clariſſ. me multa experimenta feciſſe iſtis ſagittis Indorum, ſed non inveniſſe illas in Hetruria tam diræ naturæ, ſicuti dictum fuit. Canes, quos ipſis vulneraveram, exſpirarunt quidam intra ſex horas, alii ſeptem horis, alii duodecim horis, alii denique viginti quatuor. Carnes tamen ipſorum non putrefactæ fuerunt, nec in partes diſceſſerunt, neque ipſorum ſanguis, neque ex ipſis exhalans vapor, ullo modo mortem acceleravit aliis animalibus vulneratis: ſed ſæpius obſervavi, ſi quis velit interficere his ſagittis, non ſufficere, ut faciant ſimplicem inciſuram carnis, ſed opus eſſe quodam artificio, ut fixæ & abſconditæ per aliquod tempus hæreant in vulnere (quod etiam accidit cum pulvere liquoris flavi ex viperis:)

ris:) Unde illi barbari fabricant ex ligno cuſpides ſagittarum illarum, quas veneno imprægnant, & poſtea conjungunt haſtæ eâ ratione, ut poſtquam vulneraverint, remaneant nihilominus cuſpides in vulnere, aut rumpatur prius haſta, ut nullo modo à cujuſcunque manu poſſit extrahi, ſicut accidit in obſidione Hieroſolymitana Godofredo & Ruperto Heroibus Flandris, uti fabulatur Epicus Florentinus.

Neceſſarium eſt itaque, ut iſtæ ſagittæ per aliquod temporis ſpatium remaneant in carne, ſi quis cupiat eas perimere; unde non capio, quomodo vulgus poſſit credere veneno infici poſſe gladii laminam. Scio equidem, me flavo hoc liquore viperarum aliiſque rebus, quæ creduntur venenoſæ, aliquoties ſuperficialiter tantum inunxiſſe ſcalprum, punxiſſe & incidiſſe venam alicujus animalis, & tamen nunquam exinde mortem ſubſecutam eſſe. Caveant ſibi homines, qui ſuſpicionibus indulgent, à turundis & ſtuppis chirurgorum ma-

gis, cum venenatio ſcalprorum, & alterius ferri difficilior ſit, ut poſſit mortem inferre. Hinc fabulam ſapere auguror, quanquam caſus ſit diverſus, quod vetula Pariſatis Regina Perſarum, ſicuti ſcribunt, potuerit veneno inficere Nurum per aulæ Magiſtrum, vel per Præſciſſorem, qui ab una parte cultellum veneno infecerat, & cum ipſo diſſecans avem, Reginæ juveni comedendam obtulerat illam partem, quam cultellus venenatus infecerat, reliquam à veneno liberam partem verò ſibi ſervaverat. Venena quæ ſolo & momentaneo contactu aut ſaltem propter viciniam vitam eripiant, nunquam videre potui, etiamſi narrentur, ſæpe venenata fuiſſe ſubſequente effectu lethali, ſtapedes & ſellæ equorũm & ſcamna. Credat, qui volet, ego in hanc ſententiam non deſcendo. Et dum aliquis è recentioribus authoribus enarret pro re certiſſima prodigioſum accidens quorundam ſerpentum naſcentium in regionibus Orientalibus, penes ipſum maneat dictorum fides, ita

verò

verò ille: *Poſtquam feci mentionem ſerpentum, judico non ingratum fore, ſi adducam effectum ipſorum prodigioſum. Si fortè accidat, ut iſti ſerpentes tranſeant pannum aut induſium, in Sole ſiccatum, produci ſolet in renibus illorum, qui hoc panno utuntur, certa ſpecies ſerpentum, qui paulatim ſuccreſcentes totum ambiunt corpus, & quando cauda illorum attingit caput, ut circulus uniatur, tunc mors eſt inevitabilis, unde ad evitandum hoc damnum illos novaculis & ſcalpris interimunt, ne nimium creſcant.* Feci ſupra mentionem trium perſonarum, ſagittis Herculis vulneratarum, nempe Chironis, Neſſi & Philoctetis. Primi duo ſubitò moriebantur, tertius poſt morbum ſat longum mortem evadebat. Si hujus differentiæ rationes eſſent explicandæ, ſive hiſtoria ſit, ſive fabula, dicerem, Neſſum & Chironem mortuos, quia fuerant vulnerati tùm, quando Hercules adhuc vivebat, ſagittis recenter infectis: inſuper, quod Neſſus fuerit transfixus per pectus, ſicut ait Ovidius *Libro* IX. *Metamorphoſ.*

Jamque tenens ripam miſſos cum tolleret arcus,
Conjugis agnovit vocem: Neſſoque parante
Fallere depoſitum, quo te fiducia, clamat,
Vana pedum, violente, rapit? tibi, Neſſe biformis,
Dicimus. exaudi: nec res intercipe noſtras.
Si te nulla mei reverentia movit; at orbes
Concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina:
Vulnere, non pedibus te conſequar. ultima dicta
Reprobat, & miſſa fugientia terga ſagittâ
Trajicit, exſtabat ferrum de pectore aduncum:
Quod ſimul evulſum eſt, ſanguis per utrumque foramen
Emicuit, miſtus Lernæi tabe veneni.

Sed

Sed Philoctetes vulneratus fuit multo tempore poſt obitum Herculis; unde credibile eſt, iſtas ſagittas multum perdidiſſe de inſigni venenoſitate, non aliter ac virus deperdit pulvis flavi liquoris viperini; pariter vires longitudine temporis deficiunt ſagittis ex Macaſſar, quæ quamvis venenum inferant & interficiant, ſi quis ab ipſis vulneratus fuerit, attamen ne minimum damnum afferunt, ſi quis ipſorum toxicum deglutiverit, aut in ſtomachum aſſumſerit. Probavi experimentum in duobus canibus, quibus exhibui bina fruſta carnis, aſperſi pulvere raſuræ ex talibus ſagittis; & probavi hoc pariter in pluribus pullis gallinaceis, quibus aquam bibendam exhibui, cui per longum temporis ſpatium erat iſta raſura infuſa, & qua probe expolitæ & lavatæ erant eædem ſagittæ.

Sed omitto longam iſtam digreſſionem, & redeo ad principalem narrationem. Ex ſupra relatis probatis experimentis, & repetitione ſæpè ſæpiuſque comprobatis cognoſcere

poteritis, Viri Clariſſ. venenum viperæ Italicæ ſitum non eſſe in idea imaginaria iræ ad vindictam excitatæ, ſed potius in liquore iſto flavo, qui excernitur è vaginis dentium majorum: qui liquor ſi per accidens è vaginis diſpergatur, per os & palatum viperæ, venenatam poteſt reddere ſalivam, quæ humectat fauces ipſius viperæ. Quare utiliſſimum exiſtimarem, ut eruditiſſimi Authores libri *Novor. Experim. Gallic.* nova tentarent experimenta. Quod ſi illa invenirent conformia iis, quæ jam typis evulgarunt, & quod reipſa & verè meis ſint contraria, tunc unitis ſuffragiis fateri poſſemus, veritatem à nobis inventam fuiſſe, ad hanc uſque horam occultam, nimirum, venenum viperarum Gallicarum ſitum eſſe in idea imaginaria iræ ad vindictam excitatæ, & venenum viperæ Italicæ ſedem ſuam habere in iſto liquore flavo toties à me commemorato. Sed ſi contrario modo experientiæ in Gallia factæ non continuarent, ut veritas iis perpetuò aſſiſteret, tunc affirmandum

eſſet,

eſſet, viperas Gallicas non minus, quam Italicas eſſe unius naturæ, & unum idemque habere venenum.

Igitur ſi certò certius in Italia venenum viperinum conſiſtit in flavo iſto liquore, non mendacium erit, ſi id affirmem; quod ſi vipera inter mordendum perdiderit omnem illum liquorem in iſtis vaginis reſidentem, & illum adhuc, qui à vicinis partibus ſubminiſtrari poſſet, non eſſet mendacium, inquam, ſi affirmarem, ſubſequentes morſus non fore lethales, quod ego à plurimis annis affirmavi, & nunc conſtanter quoque confirmo, licet à ſupra citatis Authoribus ſit negatum, qui produnt, quod unica vipera irritata & bile turgens valeat occidere, quotquot animalia ab illa admorſa fuerint, innitentes uni Experimento, quo ex unius ſolius viperæ morſu quinque pullos Columbinos viderunt occubuiſſe: *Speramus* (pag. 122.) *quod inter alia experimenta, illa de quinque columbis, ex quibus una poſt alteram commorſa per unam eandemque viperam, ſingulis*

vicibus

vicibus irritatam, & ex quibus ultimò demorſa primò moriebatur, quando vipera maximè erat irritata, & quando maximè erat exhauſta liquore ſuo flavo, &c.

Equidem credo veritatem facti, verùm ad confirmationem illius, deſiderarem, ut illi viri porro curaſſent, ut commorſi fuiſſent plures alii pulli, & plura alia animalia, diverſa & diverſæ magnitudinis ab eadem ipſa vipera, quæ illos quinque pullos interemerat, ut vidiſſent, num ſanè illud cholericum & iratum venenum præditum foret infinitâ virtute, ſicut ego feci, ut in notitiam hujus rei pervenirem. Etenim ſub principium menſis Maji elegi viperam fœminam è maximis & robuſtiſſimis, eamque incitavi, ut morderet decem pullos gallinaceos, unum poſt alium, in coxa dextra, quorum primus, ſecundus & tertius velut in inſtante moriebantur; quartus videbatur ſolùm malè habere, quintus verò & reliqui omnes non ſolùm non moriebantur, ſed nec quicquam mali patiebantur:

Et

Et tamen ſingulis vicibus, quoties vipera mordebat, ipſam invitam vehementiſſimè incitavi ad iram & furorem.

Menſe Junio repetivi experimentum in quinque anatibus domeſticis, ab unica vipera demorſis, quæ eadem immediatè uno impulſu poſt mordebat tres pullos turturis: Anas prima vulnerata mortua eſt poſt tres horas; ſecunda poſt quinque horas; ſed reliquæ evaſerunt. Illud equidem certè verum, quod ſit mortuus primus pullus turturis, non verò pariter duo ultimi. Ex duodecim palumbis una vice moriebantur ſolum quatuor: ſed ſequente die ex duodecim aliis moriebantur ferè ſex. Ex quinque cuniculis mortui ſunt tres, & ex tribus agnis ultimi duo evaſerunt, mortuo primo poſt decem horas, quã fuerat morſus.

Nimium forem moleſtus *vobis*, *Viri Clariſſimi*, ſi reliqua omnia univerſa experimenta recenſere vellem; unde tranſeo ad ea, quæ in *meis Obſervationibus* commemoravi, ſcilicet illum liquorem flavum non ex veſi-

cula

cula fellis mitti ad veſicas dentium: proponebam ibidem conſiderandum, num fortè poſſit ille eructari eò per aliquos ductus ſalivales, qui illorum principio insererentur; quod tanto magis viſum eſt credibile, quoniam in omnibus viperis infra fundum illarum veſicularum ſemper inveni duas glandulas, quales à nemine, quantum ſcio, obſervatæ fuerunt aut deſcriptæ. Circa quod inventum Autores *novorum experimentorum* affirmant, tales glandulas à me nominatas ſe nunquam potuiſſe videre; verùm loco earum ſe inveniſſe duas alias, quas illi vocant ſalivales, de quibus ſequentibus verbis ſcribunt:

Pag. 29. *Credebam initio ad imitationem* Dn. Redi, *viperam poſſe habere veſiculas ſalivales, quales poſtea quoque inventæ fuerunt in homine & in aliis animalibus; ita quidem ut poſt plurimas inquiſitiones ſumma cum patientia & applicatione in capitibus viperinis factas, tandem denique conſpexi glandulas illas diſpoſitas, ad formandum & emittendum ſuccum illum ad gin-*

gingivas. Et poſtquam de his optimè perſuaſus fuiſſem, monſtravi eaſdem aliquot eruditiſſimis Medicis, qui nuperrimè anno præterito penes me congregati fuerant. Illi Medici ipſimet voluerunt certiores fieri, itaque examinantes probè illas particulas, quas ipſis monſtraveram, non ſolùm veritatem dictorum invenerunt, ſed etiam viderunt parva alia vaſa in frequentiori numero, quàm antè non apparuerant, ex quibus alia, quæ ſunt arteriæ & venæ, glandulas ſupergrediuntur, alia quæ ſunt vaſa lymphatica, infra deſcendunt. Unde judicarunt, audacter me & pro certo poſſe affirmare & deſcribere glandulas illas, quas ſalivales nominabam, & quas mecum conſpexerunt: quamvis Dominus Redi *non auſus ſit, de iis affirmativè loqui, quia ipſas non detexerat, & quod non fuiſſent deſcriptæ ab ullo Authore vel ipſis, vel mihi noto.*

Et pag. 32. *Quod attinet ad parvas glandulas, quas* Dn. Redi *obſervavit in fundo veſicularum, quæ ſuccum hunc continent, poſſum aſſerere, me in ipſas ſum-*

ſumma cum dexteritate inquiſiviſſe; & quidem inveniſſe in iis apparentiam glandularum, ſed poſtquam fuiſsent apertæ, nihil aliud ibidem vidiſse, quam parvos dentes iiſdem incluſos, & qui ſunt ex numero illorum, quos nominavi dentes expectationis (ſapientiæ aliàs dictos), *adeo ut nihil glanduloſi in iis invenerim, aut quod forma, ſubſtantia, aut qualitate ad glandulas accedat, quas jam deſcripſi, &c.*

Ego nullatenus miror, ſcriptores iſtos non reperiſſe glandulas à me nominatas; quando illas quæſiverunt intra vaginas dentium, & intra earum fundum: Ego enim nunquam pronunciavi illas glandulas reperiri interius, quamvis dixerim, illas ſitas eſſe infra fundum iſtarum vaginarum: in genuina enim Dialecto Hetruſca aliud ſignificat (*nel fondo*) in fundo, aliud (*ſotto'l fondo*) infra fundum hærere.

Quamobrem quando quæſiverunt ibi, ubi determinavi illas glandulas inveniri, facilè illas detexerunt, & ſunt illæ ipſæ, quas deſcribunt, nec aliæ glan-

glandulæ ſpectabiles ſeſe produnt in capitibus viperarum. Neque ullatenus poteram ſcribere, glandulas eſſe collocatas in fundo vaginarum, cum opinarer, liquorem flavum derivari in ipſas vaginas, poſtquam fluxiſſet per ductus ſalivales; ſaltem videbantur mihi oriri poſſe vaginæ ex illis duabus glandulis, à me viſis, aut cum iis connecti, oportebat ergo eas neceſſariò diſſitas eſſe paululum à vaginis, non verò in fundo ipſarum hærere. An verò iſtæ glandulæ hoc fungantur officio atque uſu, in præſenti de eo nolo unicum proferre verbum. Ut ut ſit, res eſt nimium levis, ut plura de ea confabulemur. Confiteor vobis, Viri Clariſſimi, periculoſas experientias circa viperas me tanto faſtidio confeciſſe, tantamque abominationem illarum mihi creatam, ut conſtanter mecum ſtatuerim, poſthac cum illis nullum negotium habere, niſi ad id tentandum me moviſſet deſiderium, quod nuper cogitatio menti meæ obtulit, ut explorarem per experimentum, an Sal volatile

tile viperinum, chimica enchiriſi præparatum & acquiſitum, illa præſentanea & infallibili virtute ſanandi morſus viperinos præditum ſit, quemadmodum ſcriptores dicti affirmant; quandoquidem ejuſmodi genius mihi contigit, ut rebus, quæ prius mihi experimento non inclaruerunt, parum fidere ſim ſolitus, etiamſi eas temerè, tanquam falſas, non ſtatim rejiciam: potius, quoniam deſidero ſcire, an ſint veræ, ideo aggredior tentamina per experientiam, nec in una ſola, aut in paucis aliquibus admodum quieſco, ſed cupio plures atque plures videre, ſemperque mihimet timeo, ſemperque vereor, ne aberrem, uti ſæpè mihi contigit, quando uni ſoli præcipitanter factæ Experientiæ fidere volui. Et ut verum fatear menſe Junio parum abfuit, quin egomet mihi impoſuiſſem in ſequenti experimenta, quod jam vobis referam, poſtea finem impoſiturus tædio, quod fortè hacce mea Epiſtola moveo.

Cum legiſſem in Libro *novorum Expe-*

Experimentorum, caput viperæ comeſtum ab animali ab alia vipera vulnerato, certiſſimè illud ſanare, & vitam ei ſervare; atque videretur mihi res utilis, grata & mirabilis, deſideravi ejus facere tentamen, ut poſſem idem conſtanter affirmare, non obſtante, quod iidem egregii viri feciſſent duo experimenta.

Pag. 105. *Conſtitutum erat eodem tempore, ut veritatem probaremus, num vipera comeſta ab animali, quod illa prius momorderat, ſanaret illum morſum: unde curavimus torreri aliquantulum caput viperæ, cui adhuc adhærebat circumferentia ad latum digitum colli adhuc recenter à corpore ſeparati, deinceps curavimus mordere tribus vicibus canem in aure per viperam irritatam, adeò ut ſanguis ad omnes tres puncturas efflueret: ipſi initiô projecimus caput & collum, quæ erant toſta & adhuc calentia: canis qui erat famelicus, & qui non ſenſerat ſtatim effectus trium horum morſuum, apprehendebat ſtatim caput, dentibus conterebat, & deglutiebat: expectavimus*

ind

inde ſat longum ſpatium, ut videremus, an tres illi morſus prævalerent comeſtioni capitis & colli devorati; ſed canis liberabatur tantum aliquo livore contracto, & parvo tumore circa regionem commorſam excitato, quæ tamen omnia ſpatio trium vel quatuor dierum diſparebant.

Curavimus adhuc ut ter morderetur alius canis eodem in loco, & omittentes toſtionem capitis viperini, quod ipſum momorderat, caput ipſi projecimus, putantes illud devoraturum eſſe, quippe qui per pluſculas horas nihil comediſſet: ſed canis adverſabatur nauſeabundus, nec idem attingebat: Hac de cauſa conſilium inivimus, ut caput iſtud in mortario tereretur, & poſtea per vim ipſi intruderetur, quod etiam factum eſt, & puncturæ ipſi probè fuerunt ablutæ ſanguine illius viperæ: eventum expectavimus, qui fuit talis, ut crudum hoc caput & contritum adjumento ſimul ſanguinis viperini (ſi cui ita viſum ſit) morſui applicatum, eoſdem effectus produxerit, quales præcedens, quod leviter erat toſtum, ſiquidem

canis

canis contractis tantum iiſdem incommodis, uti præcedens, liberabatur, & poſtea integræ ſanitati reſtituebatur, ut videretur nunquam demorſus fuiſſe. Si hæc duo experimenta à nobis tentata fuiſſent, antequam Nobilis ille Exterus eſſet à vipera commorſus, minorâ curâ & labore ipſius ſaluti proſpicere potuiſſemus.

Et paulò ante ſcripſerant: *Probavimus, ubi curavimus mordere circa regionem aurium magis denſam per viperam valdè irritatam felem juvenem ſed macram, quæ comedebat ova, uterum & inteſtina viperæ, morſum ferè fuiſſe nullæ efficaciæ ſed parvum tumorem duntaxat, & parvum livorem ea in parte, ubi morſus fuerat apparuiße.*

Et pag. 138. *Eſt res certiſſima, caput viperæ toſtum & deglutitum, morſum penitus ſanare: partes quaſdam corporis,* Cor *&* Epar *ejuſdem eße efficaciæ; ratio & experientia confirmarunt experimentum: unde in periculoſa occaſione ad hanc Medicinam confugiendum.*

Et pag. 140. *Putamus ſolum, epar deglutitum vim habere ſanandi morſum viperæ, eâ ratione, ut cor, caro, & aliæ partes; de quibus ſermonem inſtituimus, & poſſe multum accelerare partum fœminarum, eo modo, quo epata Anguillarum.*

Accinxi ergo me ad operam, imitando eoſdem viros; ac poſtquam comedendum dediſſem caput viperæ ſemicoctum cani, curavi eum illicò vulnerari in auricula dextra ab alia vipera, verùm canis non mortuus eſt, nec videbatur aliud malum pati, quàm quod ſtaret attonitus, hirriens, & triſtis quatuor aut quinque horarum ſpatio. Repetii conſultò idem experimentum in alio cane, qui cum coactus deglutiviſſet caput viperæ crudum, & in mortario contritum, non dedit indicium magni veneni, habuitque exiguum & ferè nullum incommodum. Proinde conſtituebam tunc numerare hoc experimentum inter res comprobatas & veras, quando natum mihi dubium me compulit, ut curarem duorum alio-

rum catellorum admorderi auricu-
las, qui etiamſi non devoraſſent anti-
dotum, caput ſcilicet viperinum, ni-
hilominus non ſunt mortui. Ea pro-
pter auctâ apud me ſuſpicione afferri
jubeo caput viperæ crudum, & de-
xtrè infarcio gulæ pulli gallinacei; ei-
dem curavi admorderi ſiniſtram co-
xam à vipera, ſubitoque concidit in
terram, & mortuus eſt ſpatio paulo
majore unius octavæ partis horæ.
Hinc magis increvi ſuſpicio, atque
circa decimam matutinam dedi ca-
poni devoranda duo capita viperina
cruda, & poſtea circa duodecimam
curavi, ut deglutiret duo alia, & ſine
interpoſita mora temporis curavi, ut à
vipera ſemel tantùm admorderetur
coxa, & capo mortuus eſt extemplo,
non convaleſcens alexipharmaco il-
lorum quatuor capitum: Sequenti die
præparavi duobus catellis juſculum
ſapidum ex capitibus viperarum le-
viter elixis, ſed noluerunt haurire,
nec ſine violentia eorum gutturi in-
fuſum eſt. Paulò poſt canis minor
mordebatur in coxa propè inguina, ac

major in lingua, & uterque moriebatur. Pari ratione moriebantur octo pulli gallinacei, duo felis catuli, duo lepuſculi, & ſex turtures etiam vulnerati à viperis, & non ſolum medicati harum capitibus tam crudis, quam coctis, ſed etiam lavatis vulneribus ſanguine viperino. Recordor etiam, ſex illos turtures non fuiſſe demorſos à viperis vivis, ſed à capitibus viperarum demortuarum, & quidem ante duos dies mortuarum. Inſuper perſtiti per tres dies continuos infarciendo ſimiliter duas columbas carne viperinâ, nec alium potum ipſis dedi, quam juſculum illarum carnium, & tamen non potuerunt evadere mortem, poſtquam eſſent à vipera vulneratæ. Hinc fit ut facilè inducar ut credam, in Hetruria carnes viperinas non ferre auxilium, nec medicam præſervationem, ad minimum ſaltem notabilem, in animalibus demorſis à viperis. Itaque provoco ad doctrinam, experientiam & autoritatem illorum nobiliſſimorum ingeniorum, quibus lubentiſſimè ſubmitto has &

omnes

omnes alias meas meditationes, & cum quibus nunquam velim contentionis ſerram reciprocare. Etenim vererer, ne accideret illud, quod Marcus Tullius de Catone dicere ſolebat, ſcilicet, quod non minus difficile eſſet reſpondere autoritati Catonis, quam ejus argumentis. Quod ſupereſt, precor impenſius vos Clariſſ. Viri, ne offendamini inconcinnitate harum litterarum, quas occupatus admodum ſcripſi; ſed ſolummodo æſtimetis puritatem veritatis, quam ſine affectu profiteri in animo habui.

FRANCISCI REDI,

Nobilis Aretini,

OBSERVATIONES,

Circa illas

GUTTULAS & FILA

ex vitro,

Quæ, rupta in quacunque ſui parte, diſſiliunt & comminuuntur.

FRANCISCI REDI,

Nobilis Aretini,

OBSERVATIONES.

I.

OBſervavi omne genus vitri aut cryſtalli, ex quacunque conſtet maſſa aut colore, ſive albo, ſive rubro, ſive cœruleo, ſive flavo, &c. aptum eſſe ad confectionem illarum *Guttularum* aut *Filorum*.

II. Sufficere ad confectionem illorum, ut *vitrum cum dexteritate* projiciatur in aquam: nec referre an aqua iſta frigida ſit aut tepida: etiamſi aquâ tepidâ Guttulæ meliores & faciliori negotio fieri videantur.

III. Injici juſſi vitrum *in vinum* ru-

rubrum, album, in oleum, in acetum, in omphacium, in aquam ſalſam, in aquam arena turbidam, in aquam admodum ſaccharatam, in aquam ſale nitro, alumine, & vitriolo imprægnatam, & guttulæ ac fila belle ceciderunt, quemadmodum in aqua pura, & comminutæ ſunt eadem ratione: quantumvis minima quædam differentia in particulis comminutis ſit, cum videantur mihi guttulæ in aqua factæ comminui in minutias ſubtiliores, quàm illæ guttulæ factæ in aliquo enumeratorum liquorum.

IV. Quando conficiuntur guttulæ in aqua & prædictis liquoribus non quotieſcunque projicitur vitrum fuſum, illæ omnes ſuam perfectionem aſſequuntur, quoniam quandoque rumpuntur, & ſæpius ſponte in minutias abeunt in ipſo liquore, antequam inde extrahantur. *Quædam* diſſiliunt pariter eo momento in minutias, quo extrahuntur è liquore: *Quædam* rumpuntur paulò poſt, quam ſunt extractæ: *Aliæ* perſeve-

ſeverant aliquot horas, aut aliquot dies: *Aliæ* in menſes durant: Et memini equidem, è nonnullis Hamburgi contectis, mihique à *Sereniſſimo Magno Duce* donatis, unam inopinato diſſiliiſſe.

V. Curavi fieri guttulas aut cucurbitulas diverſæ magnitudinis & craſſitiei in aqua pura; ita ut quædam maximarum accederent pondere ad 18 aut 19 denarios. Tam magnæ, quàm parvæ eodem pollent effectu, niſi quod violentius & majori cum ſtrepitu magnæ quàm parvæ rumpuntur.

VI. Tam magnis guttulis, quàm parvis curavi fieri caudulas diverſæ longitudinis; & quævis guttula comminuebatur, cum frangeretur in extremitate caudulæ, etiamlibet longiſſimæ; dummodo caudula iſta non ſupra modum ſubtilis eſſet, verùm ad minimum æquaret filum, quo literæ obſignantur. Quædam illarum guttularum habens caudulam 26 digitos tranſverſos longam, ſe comminuebat ruptâ caudâ, ad vigeſimum ſecun-

dum digitum: Alia ſe comminuebat ad decimum octavum digitum, & alia ad decimum ſextum, alia ad decimum quintum.

VII. Cauda harum guttularum, aut lacrymarum, aut cucurbitarum, uti dicuntur, haud vacua eſt, uti quidam autores crediderunt & ſcripſerunt, ſed eſt ſolida & plena, quemadmodum reliquæ partes.

VIII. Juſſi vitrum fuſum projicere *in ceram flavam* liquatam ad ignem, & Guttulæ in ea optimè ceciderunt, & majore facilitate, quàm in ullo alio liquore. Sanè quidem verum eſt, haſce *guttulas*, quando franguntur comminui in particulas majores, quàm aliæ Guttulæ confectæ in aliis antè recenſitis liquoribus. *Fila* quoque confecta in prædicta cera non diffringi in adeo ſubtiles minutias, quàm alia confecta in aliis memoratis liquoribus, ſed in particulas ſatis craſſas, & quæ ferè comminuendo ſe longitudinem æquant tranſverſi digiti. Et ſanè inter iſta fila & inter alia intercedit maxima differentia, & mulò

major

major illâ, quæ intercedit inter guttulas confectas in cera, & alias confectas in aquis.

IX. Tentavi guttulas conficere *in liquata cera* impura & nigra, & pariter in hac idem ſucceſſit, quod in cera flava ac virgine.

X. In cera guttulæ poſſunt confici craſſiſſimæ, & à me quædam illarum factæ ſunt, quarum una pendebat quatuor uncias.

XI. Tentavi conficere *guttulas in melle* ad ignem liquefacto, ſed non benè ceciderunt, nam ex ducentis vix una confecta eſt; verùm ut conficiebantur, ut rumpebantur ſponte; digitis prehenſæ in collo comminuerunt ſe eodem modo, ſicut illæ factæ in cera, idemque contingit etiam *filis*.

XII. In confectione guttularum in cera, unam contigit, in ſuperficie medii ſui corporis habere foramen tam latum ut caperet granulum milii: hocque foramen penetrabat interius in magnam cavitatem, quæ recepiſſet 70 grana milii. In tota hac guttula non videbantur plures, quàm

tres exignæ admodum bullæ; diffregi ejus caudam ſive collum, & illico tota comminuebatur.

XIII. Juſſi aliquid vitri fuſi & candentis ex catino vitrario extrahere, ac ſupra marmore curavi ex eo formari parvas placentulas rotundas, benè unitas & ſubactas, ac poſtea ſubito curavi projici in ceram liquefactam, & naſcebantur ſine magnis bullis, & cum pauciſſimis illorum punctulorum, quæ communiter videntur in vitris.

XIV. Miſcui cum aqua gypſum plaſtarum, & incluſi ei guttulam, prominere ſinens caudulam. Poſtquam gypſum induratum, conſolidatum & exſiccatum eſt, confregi caudam: hinc abraſo gypſo, ubi craſſiſſimum erat circa corpus guttulæ, inveni ipſam totam in minutiis, citra tamen figuræ deſtructionem.

XV. Iterando jam dictum experimentum, accidit ſemel ut gypſo non ſatis ſolido ac firmo, guttula rumpendo vim baſin verſus faceret, & in ea parte frangeret gypſum, ac ſi

vis

vis rupturæ originem caperet à principio caudæ, iretque ſemper impellendo verſus baſin aut fundum guttulæ.

XVI. *Immerſi in plumbum* liquatum & ſubtepidum aliquot guttulas, & poſtea concreto plumbo, confregi caudulas, quæ prominebant extra plumbum: hinc ſeparans id à guttulis, ipſas inveni comminutas, ſed absque deſtructione figuræ. Revera bis contigit, ut invenirentur integræ, ſed id fortaſſe fuit effectus plumbi, non ſufficienter tepefacti, quando illas immerſi.

XVII. Diffregi fila & guttularum caudas in iis locis, ubi nullæ erant bullæ, aut certè haud viſibiles oculo, ſemperque effectus comminutionis ſubſecutus eſt.

XVIII. Fila obſervavi, quod quo ſunt magis craſſa, eò facilius confracta in minutias per totam ſuam longitudinem abeunt.

XIX. Quando fila ſunt ſubtilia aut capillaria, manu confracta diminuuntur ſolum per longitudinem ad duos vel tres digitos tranſverſos, re-

manente reliqua ſua longitudine integra.

XX. Cum cote verſatili infinitis vicibus attrivi fundum ſive baſim guttularum, & ſub manibus dum ſic verſarentur, & attererentur, obſervavi me deveniſſe ad loca, ubi multæ exſtabant bullæ, citra quam diminuerentur guttulæ. Eapropter oportet dicere, quando nonnunquam deveni ad quandam è maximis bullis, *guttulã* eſſe diminutam, verùm non eo momento, quo comparuit foramen bullæ, ſed quando bulla iſta major quaſi finem attritionis conſecuta eſt. Itaque hoc accuratiore & prolixiore conſideratione opus habet, quandoquidem ſæpe non contingit.

XXI. Attrivi aliquando ſuper quodam lapide fundum ſeu baſin guttularum: aliquoties diminutæ ſunt, uti ſupra num. xx. & aliàs ſucceſſit attritio totius guttulæ uſque ad caudam.

XXII. Verſando guttulam valdè violenter ſupra columnam è lapide ſabuloſo, incaluit guttula adeò intenſè,

ſè, ut manum combuſſerit, ita ut evidentia ſigna aduſtionis manui impreſſa reliquerit. Abrumpens poſtea caudulam iſtius guttulæ, in minutias abivit, quaſi calor non æqualiter per totum vitri corpus ſe inſinuaſſet, ſeu majorem vim nacta eſſet in illa parte ſuperficiei, quæ, inter circumrotandum, lapidem attigerat.

XXIII. In iiſdem circumrotationibus & perfrictionibus (ſuper cote verſatili) obſervavi, quod dum Guttulæ attererentur, vitrum ipſarum iterum iterumque diſſiliret à fundo, & ſquamulæ vitreæ abſcederent, permanente politâ & ſplendidâ illâ parte ejuſdem fundi, à quo evellebantur, & reſiliebant illæ ſquamulæ.

XXIV. Cum filo ex orichalco in arcum adaptato, & cum ſmiride, tentavi diſſecare guttulas per medium ſui ventris, ſed vix filum permeavit medium ventris, cum guttulæ ſunt diminutæ.

XXV. Tentans reſecare caudas guttularum aut fila, in pyxidem illa recondendi gratiâ, facillimè ſecabit

ad

ad fornacem cum vitro fuſo ſine periculo ut comminuantur; aut admoveantur candelæ, & in illa parte, quam flamma tetigit, ſecare licebit.

XXVI. Guttulæ aut fila per horæ quadrantem in fornacis camera frigidaria (De Koel-oven) in loco ubi non poſſunt candefieri recondita; omnimodè perdunt effectum ac vim ſe comminuendi, & redeunt in ſtatum cryſtalli aut vitri communis.

XXVII. Idem accidit, ſi guttulæ aut fila tantillum temporis ſupra carbones ignitos detineantur.

XXVIII. Quin etiam idem contingit guttulis flammæ candelæ aut lampadis aliquandiu impoſitis.

XXIX. Non ita res procedit, ſi guttulæ aut fila magnâ ebullitione coquantur octo aut decem horis continuis in aqua, ita ut ſemper maneant operta aqua ebulliente; propterea non perdunt facultatem ſe comminuendi ex omni minima fractura caudæ.

XXX. Tentavi illa coquere in lixi-

lixivio forti, in aqua alumine impræ-gnata, in decoctionibus variarum herbarum, & idem evenit, quod in coctura in aqua ſimplice.

XXXI. In fundum vaſis ænei immiſi bonam quantitatem cinerum cribratorum, & ſepelivi in illis guttulas aliquot, tandem implevi vas aquâ, & poſito eo diutius ad coquendum à latere vaſis, tandem extraxi guttulas, quæ neutiquam perdiderunt facultatem ſe comminuendi: eam verò perdunt ſanè, ſi ſepeliantur in cinere ſicco & abundanter carbonibus operto.

XXXII. Sæpiùs tribus horis continuis aliquot guttulas coxi in melle, ſed non ſunt alteratæ, nec perdiderunt facultatem ſe comminuendi.

XXXIII. Implevi vaſculum ſpiritu vini rectificato, in quem ſpiritum immiſi cucurbitulam, ita, ut pars caudæ aut petioli extra ſpiritum promineret; hoc facto ſubſtruxi ignem ſpiritui vini, & ſivi flagrare per tertiam horæ partem: dehinc illo extincto cucurbitulam extraxi & de-

pre-

prehendi totam illam partem caudulæ aut petioli, quæ prominuerat extra ſpiritum vini, eſſe alteratam, & frangebatur, quemadmodum vitrum commune: reliquum verò cucurbitulæ, quod delituerat in ſpiritu vini, conſervaverat facultatem ſe comminuendi.

XXXIV. Fila vitrea aut Cryſtallina ſubtiliora, cocta aut frixa diutius in oleo olivarum, omnimodè ſe alterarunt; ſed non pariter fila craſſiora, qualia maximam partem ſuam temperaturam conſervant.

XXXV. Guttulæ frixæ in oleo ſpatio duarum aut trium horarum, ita ut ſint admodum opertæ oleo, multa mirabilia exhibent: nam quandoque poſtquam ebulliviſſent dimidiam horam aut paulò amplius, ipſæ ſponte ſuâ diffractæ ſunt infra oleum. Quæ non rumpuntur, omnino mutantur in extremitate ſubtiliore caudulæ, ſed in reliqua cauda & in corpore guttulæ aliquam partem facultatis comminuendi ſe ſibi ſervant. Dixi aliquam partem, quoniam volenti ut una dictarum

ctarum guttularum redigeretur in pulverem, opus eſt illam frangere in tribus aut quatuor locis, ſic diminutio non procedit ultra longitudinem unius digiti tranſverſi, remanente reliquo vitro integro & ſano.

XXXVI. Frigendo guttulas in oleo, fortùitò accidit, ut oleum ignem conciperet: quo caſu, deprehendi aliquoties guttulas diſruptas: aliquoties inveni illas integras; aliàs amiſiſſe quodammodo naturam ſuam: & aliàs planè totam, adeò ut, diſceſſerint in naturam cryſtalli aut vitri vulgaris.

XXXVII. Obſervavi, quando guttulæ coquuntur in aqua aut alio ſimili liquore, refrigerari eas illico, atque ſunt extractæ ex liquore illo fervente, ſed coctas in melle & in oleo, diutius conſervare calorem.

XXXVIII. Duabus guttulis flammâ reſcidi caudulas, eaſque deinde duabus anatibus domeſticis deglutiendas præbui, ut experirer effectum, quem producturæ eſſent,

ſi

ſi fortè diſrumperentur in illarum ventriculis. Elapſis duodecim diebus juſſi jugulare unam ex illis anatibus, atque inveni guttulam integram, ſolummodo ſplendore orbatam. Ob id duodecim alios dies abſtinui à jugulatione ſecundæ anatis, in cujus ventriculo reperi utique guttulam integram eodem modo, atque inveneram illam in ventriculo primæ. Cumque curioſitate inducerer probandi num duo iſta vitra perdidiſſent facultatem comminuendi ſe, deprehendi experientia, eam incolumem fuiſſe: propterea cum eas confregiſſem forcipe illicò in minutias abierunt.

XXXIX. Deglutiendam præbui aliam guttulam caponi, elapſoque termino quadraginta dierum, jugulari eum juſſi, reperique vitrum integrum, quod violenter ruptum cum forcipe totum redactum eſt in pulverem, quemadmodum in pulverem abibat alia quædam guttula, quæ 80 dies commo-

morata erat in ventriculo alius caponis.

XL. Ponderavi duas guttulas, ponderataſque immiſi in gulam duorum caponum. Deinde poſt triginta dies cùm utrumque jugulaſſem, vidi guttulas incolumes, & rurſum ponderando illas cognovi unius ponderi duo cum dimidio grana deceſſiſſe, atque alteram tribus granis imminutam eſſe. Simile experimentum feci & repetii multis vicibus, ſemperque rediit defectus ponderis ad duo cum dimidio grana, uſque ad tria vel paulò plus: diligentem adhibui operam, ut guttulæ eſſent quaſi omnes ejusdem ponderis, antequam à caponibus deglutirentur.

XLI. Liquatam in igne unam dictarum guttularum, quæ ponderabat octavam unciæ partem, degluttiendam dedi caponi. Poſt quatuor dies caponem jugulari juſſi, & librando denuo guttulam, perſpexi, ipſi deceſſiſſe quatuor grana. Quare eandem denuo immiſi in guttur alius capo-

caponis, & jugulato eo poſt ſex dies, guttulæ deceſſerant novem grana. Exinde ex parte ſaltem colligere poſſumus, quanto durius ſit vitrum guttularum liquatarum, quàm non liquatarum.

FINIS.

INDEX

INDEX RERUM
ac
VERBORUM.

A.

ABbas Burdelotus. 50
Academia experimentalis Medicea. 35,37,97,102,103
Acetum forte & deſtillatum, aquis turbatis admiſtum illas limpidas & claras reddit. 40
Acoſta (Chriſtoph.) 31
Actuarius de veneno viperæ, 181. de numero dentium in vipera. 198
Adamantes in ventriculo anatis Memphiticæ. 110
Adamus Adamando. 11
Ægineta (Paulus) de numero dentium in vipera, 200. de ſaliva humana. 232
Ælianus,94,95.*explicatus*,96,124
Aëtii error de veneno viperæ, 168. admonitio de exſuctione veneni ex vulnere à vipera, 176. de cura hujuſmodi vulneris per caput viperæ ei impoſitum, 190. ſententia de nume-

O

numero dentium. 199
Albertus magnus refutatus, 162. 168. ejus ſententia de numero dentium in vipera. 200
Alcoranus. 27
Aldrovandus, 56. ejus error de fœtore viperæ, 221. de vi ſalivæ humanæ in venenatorum animalium interfectione. 234
Alexander Trallianus. 93
Amati Luſitani error de numero dentium in vipera, 200. refutatus. 180
Amomum Dioſcoridis. 133
Anas Memphitica. 110
Anatum oculi læſi beneficio naturæ reſtituuntur. 16
Andromachus, 126, 131. ejus error de venenoſitate caudæ viperæ. 207
Antonius Veira. 11, 47, 63
Apollonius. 93
Apollodorus. 116
Apulejus. 29
Aqua *Nili*, Fluminis *Peſciæ*, fonticuli *Buonviſini*, in montibus Lucæ, 37. Aquæ ſalſæ *Tettuccii* & *Bagnuoli*, 138. Aquæ fluminum
Chie-

Chiemo & *Io* in *Xenſi.* 146
Aqua putei Meccenſis in Arabia. 37
Aquæ naturales, infuſione aquæ per campanam plumbeam deſtillatæ turbantur, 35. etiam illæ quæ per conductus Piſas deducuntur, 36. minus tamen quam aliæ. 37
Aquæ deſtillatæ per campanam plumbeam non omnes æqualiter turbant aquas naturales, 36, 37. An conſerventur in vaſis cryſtallinis, 42. Quædam albeſcunt. 43
Aqua Cinnamomi deſtillata, ſi in vaſis vitreis aſſervetur, ſemper clara & limpida permanet, 41. in vaſis cryſtallinis aſſervata, paucis horis craſſeſcit & turbatur. *ibid.*
Aquæ in vaſis vitreis deſtillatæ turbantur, ſi aquis in vaſe plumbeo deſtillatis admiſceantur, 37, 38. Sed non omnes, *ibid.* Quædam harum turbatis aquis admiſtæ illas claras & limpidas reddunt, 40
Aqua Parietariæ in vaſis aureis, argenteis, & vitreis deſtillata, infuſione aquæ deſtillatæ per campanam plumbeam ſemper turba-

tur, 39, 40
Aqua *Meliſſæ*, 39. *Salviæ*, & *Betæ*, 49
Aqua vitæ oleo Amygdalarum dulcium innatat, 34
Aranei Americæ meridionalis, 112
Ardeæ ſtellares, 101. Servant ſtata adventus ſui tempora, 100
Arioſtus, 18, 149
Ariſtoteles, 17, 116, 125, 126, 128
Armadilho, ejuſque figura & virtutes, 76
Ars capiendarum viperarum antiquitus ſervilis erat, 185
Ars exſugendi morſus venenatos antiquitus in uſu, 181
Arſenicum citra grande periculum deglutitum à circulatoribus, 18
Aſclepiades, 126, 131
Aſpis an venenoſior vipera, 172
Aſpides, 4
Aſſan Calafat, ejuſque clades, 28
Athenæi error de uſu citri in vulnere à vipera, 191
Aves deglutiunt lapides, 94. obſervant ſtata adventus ſui tempora, 99, 100

Aves quæ in piſces abeunt. 150
Avium oculi læſi ſponte ſua reſtituuntur, 15, 16
Auguſti Cæſaris ſimulata charitas in Cleopatram defunctam, 182
Aula Hetruriæ, 3, 4. ſemper fovit viros literatos, 157
Avicennæ ſententia de fellis viperæ venenoſitate, 161. de exſuctione veneni ex vulnere à vipera, 176. de numero dentium in vipera, 198 de ſalivæ humanæ vi in venenati animalis interfectione, 232
Autores Sinenſes, 144, 146, 148

B.

B*Aldi Angeli Abbatii* ſententia de felle viperæ, 162. error de veneno viperæ, 165. de liquoris venenoſi circa dentes collectione, 194. de numero dentium ſententia, 200 de eorum venenoſitate error, 203. de cerebro viperæ, 209
Bellinus (Laurentius) ductuum ſalivalium inventor, 195
Bernacles & Brantes quid? 149
Berni (Franciſc.) 118
Boccacius, 57, 73

Bochartus (Samuel.) 95,96,97,98.
de liquoris venenati circa dentes viperæ collectione, 194
Boile (Robert.) 34
Bontius (Jacob.) 87
Borellus (Petrus.) 130
Borrichius (Olaus.) 24
Boum & vervecum cornua ſi in terram decidant an radices emittere valeant, 128. *& ſeqq.*
Branchiæ Torpedinis, earumque fabrica, 60
Brocards, 121

C.

Cæſar Caporali,
Caimani, Indorum Crocodili, 87. eorumque lapides, *ibid.*
Callimachus, 116
Campani, 12
Capi oleo peti interempti, 11. alii interempti à Scorpionibus Africanis, 14
Capi demorſi & interempti à viperis, & comeſti à quartana laborantibus an focum febrilem exſtinguant, 193
Cappares an ſint præſentiſſimum reme-

medium ad ſanandos viperarum morſus, 191
Caput viperæ jugulatæ filo ſerico carmeſino & collo appenſum an ſanitatem reſtituat angina laborantibus, 192
Carolus Magnini, 2, 14
Caryophyllum Plinii, 133
Caſcarilla de la oya, vulgo *China china*, 143
Cauda viperæ ſecurè in cibo comedi poteſt, 206. cur in confectione Theriacæ abſcindatur, *ibid.*
Caudæ viperarum irritatarum ore prehenſæ, 207
Cauſæ veræ aliquando non demonſtrant ſuos effectus propter impedimenta ignota, 175, *& ſeqq.*
Celſus (Cornel.) 16, 17. ejus admonitio de exſuctione veneni ex vulnere à vipera, 176. judicium de Pſyllis, 183
Cercopitheci, eorumque lapides, 83
Cervæ cornua non gerunt, 116
Cervas cornua gerere monſtroſum eſt, 118
Cervi ſine cornibus naſcuntur, 120, *& ſeqq.*

Cervi, eorumque lapides, 83
Cervi non abſcondunt dextrum cornu, ſi quando decidit, 115
Cervi juvenes caſtrati nondum emiſſis cornibus cornua nunquam mutant, 28. maſculi cornua tantum gerunt, 116
Cervi infallibiliter cornua quotannis mutant, 121. idque utplurimum circa medium Aprilem, *ibid.*
Cervi & cervæ in numiſmatibus Severi, Juliæ, Maximiani, Macrini, Elogabali, 117. Saloninæ, 118. Philippi, 120. Caligulæ, Cæſoniæ, & Gallieni, 121
Cervi in nummis percuſſis à Veletis, & Epheſinis, 120, 121
Cervi primo anno cornua non emittunt, ſed ſecundo, 121
Cervi depoſitis cornubus, & novis nondum protuberantibus, vel adhuc teneris, abdita ſylvarum petunt, 124. & quare, 125
Cervi in Bavaria & Saxonia majores ſunt, quàm in Tuſcia, 124. etiam plures habent ramos, *ibid. & ſeqq.*
Cervorum cornua tenera menſis ma-

magnatum in deliciis ſunt, 125
Chelidonia herba nunquam in nidis Hirundinum invenitur, 16
Chelidonia an oculis vulneratis proſit, 15
China china, 143
Chryſoſtomus, 30
Cicero, 101
Cicuta devorata à Sturnis, 164
Circulator haſtam venatoriam inguini impingens, eandem integram cum mucrone & conto per cervicem tranſadegit, 30
Circulatores Mercurium ſublimatum & arſenicum abſque periculo deglutiunt, & quomodo, 17, 18
Circulatores ſcorpiones & viperarum capita devorant, & nullo à morſu viperarum damno afficiuntur, & quare, 17
Circulatores cur impune ſe à viperis morderi patiantur, 173
Citri uſus in vulnere à vipera, 190
Cleopatra non ab aſpide ſe morderi paſſa, ſed vulneri venenum ex aſpide inſtillavit, &c. 172. *& ſeqq.*
Cluſius (Carolus.) 30, 75, 133, 149

— (Augerius.) 30
Colica paſſio, ejuſque remedium, 49
Columbi morſi à viperis, 12. à ſcorpionibus, 14
Corona ex oſſibus *Piſcis mulieris*, Hiſpanis *Pece Muger*, 77, 79
Cornua Rhinocerotis, 114
Cornua Alcis, 114
Cornua cervorum quot ramos habeant, 124
Cornua cervi nullibi majora quàm Ambaſiæ viſa, 124
Cornua cervorum in uſu medico. 125
Cornua cervorum matura ſi deciderint, poſt octo vel decem dies denuo protuberare incipiunt, 122
Cornua cervorum vaſis ſanguineis irrigata ſunt, 127
Cornua ſi cervo abſcindantur dum tenera ſunt, maxime circa baſin vel radicem, animal inde frequenter moritur, *ibid.*
Cornua boum & vervecum ſi in terram decidant an radices emittere valeant, 128. *& ſeqq.*
Coſmus III. Magnus Dux Hetruriæ, 3, 66, 117, 120
Crato,

Crato, 127

Cryſtallina vaſa Piſis, Romæ, & Pariſiis fabricata, 41, 42

Cucurbitulæ utiliter admoventur morſibus viperarum, 176

Cuniculus, ejuſque inteſtini cæci fabrica, 57

D.

DAlmatæ & Sacæ veneno inficiunt jacula, fricando ea ſuper Helenium, 179

Dentes *piſcis Mulieris*, 77

Dentes Caimanorum, 89. Crocodilorum Ægypti, *ibid.*

Derviſorum apud Turcas fraus, 26. *& ſeqq.* quomodo detecta, 28

Deuſingius, 149

Diego Keggio. 141

Digeſtio in ſtomachis avium quomodo fiat, 97, 98

Dioſcorides, 15, 52, 53, 93

Dioſcorides de morbis morſui à vipera ſupervenientibus, 181. ejus error de veneno viperæ, de cura morſus, 192

Dolor dentium, ejuſque remedium, 112, 113

Donatus Roſetti, 109
Ductus ſalivales à quibus inventi, 195

E.

Ellebori oleum vulneribus infuſum veneni expers eſt, 51. ceremoniæ in colligendo elleboro olim judicatæ neceſſariæ, 51, 52
Equus marinus, ſive Hippopotamus, 79
Eraſmus Scales, 12
Ernandez, 30, 133
Eſus carnium viperinarum an ardentiſſimam ſitim inducat, 224. an pulchritudinem ſenio deperditam reſtituat, 226
Euripides, 116
Experimenta varia circa aquas deſtillatas, 35. *& ſeqq.*
Experimenta quæ circa res Medicas fiunt, difficilia ſunt, & maxime fallacia, 74. *& ſeqq.*
Experimenta circa Cervorum cornua, 116. *& ſeqq.*
Experimenta circa generationes inſectorum, 115

F.

F*Acius Uberti*, 118
Fel Torpedinis cataplaſmatis loco alicui corporis membro impoſitum torporem non inducit, 56. non extinguit libidinem, 57
Fel an nidus ſit veneni lethalis, 161. ore aſſumptum non necat, 163, 164. inſtillatum vulneribus diverſorum animalium nulli eorum noxam intulit, 165
Ferdinandus II. Magnus Dux Hetruriæ, 4, 66, 83
Fœniculum Sinenſe expreſſum, 136
Folia arborum an in Hirundines mutari poſſint, 149
Fontes ignei Sinenſium, 144
Franciſcus Antonius Malaſpina, 61
Franciſcus Cammelli, 117
Franciſcus de Ruës, 148
Franciſcus Uria, 135

G.

G*Alenus*, 5, 57, 86, 93, 126, 177, 196, 227, 229, 232, 295. ejus ſententia de venenoſitate fellis viperæ, 161. hiſtoria de viperis in vino extinctis, 168

Galli gallinacei interempti oleo tabaci, 8. *& ſeqq.* à ſcorpionibus Africanis, 14
Gallorum gallinaceorum & Indicorum oculi læſi an ope Chelidoniæ reſtituantur, 16
Garzias ab Horto, 4, 30, 71, 72
Geminianus Montanari, 109
Geſnerus (Conr.) 75
Gladius acutiſſimus à præſtigiatore deglutitus, 29
Globuli ſolidæ & vacuæ cryſtalli deglutiti à diverſis volatilibus, 102. *uſque ad*, 108
Globuli plumbei, 110. ex ligno Rhodio, 111
Golzius (Hubert.) 120
Gomara, 82
Grues deglutiunt lapillos, & quare, 94. *& ſeqq.* quo tempore compareant & migrent, 98. *& ſeqq.* exacte cuſtodiunt quotannis tempora reditus ſui ad nos, 100
Grues non tantum paſcuntur ſeminibus, ſed etiam herbis & bombycibus, 199
Guanaci, eorumque lapides, 83

Guntherus, 118
Guttæ vitri in aqua temperatæ, 107, &c.

H.

HAncoban avis rapax Braſiliæ, 89
Harvæus, 97
Helenium cibus eſt ſalubris, etiamſi jacula eo fricata veneno inficiantur, 179
Herba *Puſu*, ejuſque fabula, 143
Herba *Ginſec*, 144
Hiera Cappadox, 131
Hieronymus Barbatus, 128
Hirudines utiliter admoventur morſibus viperarum, 176
Hirundines, 15. cuſtodiunt ſtata adventus ſui tempora, 101. pulveri peti involutæ poſt paucas horas moriuntur, 48
Hirundinum aliorumque volatilium oculi vulnerati, reſtituuntur beneficio naturæ, ſemota omni medicamentorum ope, 15, 16
Humor ſtagnans in fundo vaginarum ſeu cavitatum intra quas repoſitos viperæ habent dentes, 165. an ore aſſumptus queat necare, 166,

166, 167. vulneri illitus an interficiat, 175, &c.
Horatius, 52
Hypocritæ apud Turcas & eorum fraus detecta, 26, *& ſeqq.*

I.

Jacarè, 88
Jacula terribilia incolarum Inſulæ Bantam feriendo brevi mortem conciliant, ſed epoto vino aut alio liquore, in quibus plures dies ſtetere infuſa, ne minimam alterationem inducunt, 179
Jacula Dalmatarum & Sacarum venenata, 179
Jaſpis Bohemicus in ventriculis Gallinarum, 111
Iguane, 81
Inteſtinum Torpedinis, ejuſque fabrica, 56
Inteſtinum cæcum piſcis Palumbi, Rajarum, Struthionis & Cuniculi, eorumque fabrica, 57
In vaſis cryſtallinis quæ Piſis fiunt, aqua cinnamomi deſtillata, paucis horis turbatur, 41. in iis quæ Romæ & Venetiis fiunt, non niſi poſt

duos

duos treſve dies, 42
In vipera quid fœteat? 223
Joannes de Barrois, 133
Joan. Bapt. Cheluzzi, 13
Joannes Lopez de Pigneiro, 138
Joannes Lerius, 75
Joannes de Laet, 82
Joan. Michaël Wanſlebius, 19
Joannes Pagni, 135
Jogues, gentilitiæ ſuperſtitionis eremicolæ, 69, *& ſeqq.*

K.

K*Ircherus*, 136, 142, 150

L.

LAcus Provinciæ *Peking*, ejuſque mirabilia, 148, *& ſeqq.*
Lapides in ſtomachis ovium, cercopithecorum, damarum & cervorum, 83
Lapides ſerpentis *cobra de cabelo*, eorum figura & virtus, 4. nullum in iſtis lapidibus ſubſidium adverſus venenum viperarum & ſcorpionum, 12, 68. tenaciter vulneribus venenoſis & non venenoſis adhærent, 72
Lapides *Iguane*, & eorum figura, 81

Lapi-

Lapides Serpentis in Mombaza & eorum figura expreſſa, 82
Lapides *Caimanorum*, 87. aquilini, 86. Hectorii & Chelidoniæ, 93
Lapides *Bezoar* in ſtomachis cercopithecorum, ovium, damarum, & cervorum Indiæ Orientalis, 84
Lapides in ſtomachis animalium, quæ *Vicuñas*, *Tarvas* & *Guanacos* & *Pacos* vocant, 83
Lapides avium in montanis Malabar viventium, 92
Lapides in ſtomachis ſtruthionum 95
Lapides in ſtomachis avium digeſtionem adjuvant, 97
Leopoldus Cardinalis Mediceus, 35, 117
Lerius (Joannes.) 75
Ligaturæ uſus in vulnere à viperâ, 189
Lignum *Laor* & *Solor*, 143
Lignum *Saßafras* non tollit ſalſedinem aquarum marinarum, 137
Limonum ſuccus aquis turbatis admixtus illas claras & limpidas reddit, 40
Liquor candidus ex acido & amaro miſtus

miſtus in ingluvie volatilium unde originem habeat, 103, *& ſeqq.*
Liquor flavus intra vaginas, dentes viperarum contegentes, hærens, ſi ore aſſumatur, nec hominibus, nec brutis lethalis eſt, 171. vulneribus inſtillatus cauſa mortis exiſtit, etiamſi è palato & vaginis viperarum demortuarum deſumatur, 175. qua ratione hic liquor ad dentes tranſmittatur, 193, 208. cujus ſaporis ſit, 194. an in faucibus viperæ reddatur venenatus, 196
Loca, aut ciſtæ in quibus ſe abſcondunt viperæ an expirent odorem fœtidum, 220
Locuſtæ marinæ obtinent dentes in ſtomacho, 105
Lumbrici an in inteſtinis viperarum femellarum naſcantur, 218, *& ſeq.*

M.

MAchina cujus beneficio aquis inambulare licet, 146
Magalotti, 44
Malaſpina, 61
Malum citrium inutiliſſimum remedium

dium ad morſum venenatum viperarum, 190
P. Maracci, 12
Marcellus Empiric. 126
Margaritæ à columbis deglutitæ an antiquum ſplendorem aſſumant & pretioſiores fiant, 111
Marſi venenum exſugentes quales fuerint, 182. *vide* Pſylli.
Martinus Ignacius, 30
P. Mart. Martinius, 144
Meinerus (Lucius) de temperamento viperarum, 223
Mercurius ſublimatus à circulatoribus deglutitus, 17, 18
P. Michaël Boim, 68, 79
Militis qui ſe conglaciatum & induratum jactabat hiſtoria, 21, *& ſeqq.*
Monardes (Nicolaus.) 47, 87, 88
Morera (Antonius,) 91, 92, 112, 130
R. Moyſes Majemonides, 30
Morſus viperini citra periculum poſſunt exſugi, 179, *& ſeqq.* ſanantur, etiam ſi circa vulnus fiat ſtricta ligatura, 189
Muſica an ſit efficax remedium quorun-

rundam morborum corporis, 205, *& ſeqq.*

N.

N*Ati* (Petrus.) 135
Nicephorus Gregoras, 30
Nicolaus Alexand. 126
Nidi avium in uſu medico, 131
Nidi hirundinum Coccincinæ; eorumque virtutes, *ibid. & ſeqq.*
Nierembergius, 75, 82, 112, 129
Nummi cuprei in ſtomacho Struthionis, 111
Nummi percuſſi à Daldianis, Epheſinis, Veletis, Cauloniatis, & Agyrineis, 120, 121
Nummi Severi & Juliæ, 117. Maximiani, Macrini, Elogabali, *ibid.* Saloninæ, 118, Philippi, 120. Caligulæ, Cæſoniæ, Gallieni, 121

O.

ODor ferus & fœtidus in partibus genitalibus & veſiculis ſeminalibus viperarum deliteſcens, 220
Oleum peti veneno inficit vulnera, 8, 44, 46. non omne tamen, 45
Oleum peti ore aſſumtum & in ſtomachum demiſſum lethale, 47

Oleum peti qua ratione naturam veneni aſſumat, 50
Oleum amygdalarum dulcium majoris ponderis quam aqua vitæ, 34
Oleum Euphorbii & Ellebori in vulnera demiſſum veneni expers eſt, 51
Ophiogenæ, *vide* Pſylli.
Oppianus, 128
Os aspiſcis mulieris, 77
Oſſa Hippopotami, 79, *& ſeqq.*
Ova viperarum cujus magnitudinis, 228
Ovaria Torpedinis, 58
Oviedo, 75, 82
Ovidius, 144

P.

PAcius Antioch. 126
Pacorum & Guanacorum lapides, 83
Palumbus piſcis, 57. ejus inteſtina, *ibid.*
Parchinſonius, 133
Parietaria, ejuſque aqua deſtillata, 38
Petrarcha, 118
Petrus Martyr, 75
Philenides Cataneus, 126

P. Phil. de Trinitate, 77
Pigafetta, 91
Pindarus, 116
Piper *Chiapæ* vel *Tavaſci*, & ejus figura, 133, 134
Piſces rubri Provinciæ *Onam*, 145
Piſces qui poſitis ſquamis plumas induunt & pennas, & in montes avolant, 150
Piſo (Guilelmus.) 30, 61, 77, 81, 87, 90
Plateæ vel Plateolæ quando in Tuſcia compareant, 101
Plinius, 15, 52, 57, 86, 93, 96, 126, 128, 133. ejus ſententia de veneſitate fellis viperæ, 161 de Pſyllis, 183. de cura vulneris ex vipera, 190
Plutarchus, 29, 96
Porcellus Indicus à Scorpione percuſſus, 14
Porcus fluviatilis, 90
Porphyritis fruſtulum à gallina deglutitum, 110
Præludia experimentorum naturalium *Academiæ experimentalis* Cardinalis Medicei, 35

Pſylli, Marſi & Ophiogenæ, 182. eorum officium in ſanandis vulneribus ſerpentis, 182, 183. an hi peculiari aliqua virtute eſſent præditi ut à viperis lædi non poſſent, *ibid.* qua ratione probarent pudicitiam uxorum, *ibid.* unde ſic dicti, 185. ſervi olim fuerunt, *ibid.*
Pulveres viperini verminationem experiuntur, 220
Pulvis tonans, & ejus confectio, 43
Putei ignei, 144

R.

RAdix Joannis Lopez Pineiro, 138. ejus figura expreſſa, *ibid.*
Radix della Manique, 140. ejus figura, *ibid.*
Radix *Queijo*, 141
Radix *Calumbæ*, 142
Rebus naturalibus non eſſe dandam fidem, niſi quæ vel viſæ, vel experientia confirmatæ, 155
Rhinoceros, ejus dentes, ſanguis, & pellis, 113. cornu, 114
Rhodii (Joannis) error de odore viperæ, 224
Roſetti, 109
Ruës (*Franc.*) 148.

Sacæ

S.

SAcæ jacula ſua veneno inficiunt fricando ea ſuper Helenium, 179
Sacerdotum Beli fraus, 29
Sagittæ Bantamorum & Macaſſarorum, 68
Sal in vaſis cryſtallinis efflorеſcens turbat aquam cinnamomi deſtillatam, ut & aquas deſtillatas per campanam plumbeam, 42, 43
Sal viperinum. 230
Saliva humana an beſtiis venenatis noxia ſit, 232. & ſeqq.
Saliva viperæ, 160
Salmaſius, 52
Sanguis cervorum coagulatur, 126
Scaliger, 118
Scarificatio loci commorſi à vipera, juvat ad evocandum ſanguinem, & ne venenum ad interiora penetret, 176
Scholiaſtes Theocriti, 97, 98
Schröderi (Joan.) error de veneno viperæ, 165. de dentium venenoſitate, 204

Scorpiones Africani, 13, 114. manducati à circulatoribus, 17
Scribonius Largus, 126
P. Sebaſt. Almeida, 140
Secta Electiva, 217
Septala (Manfred.) 75
Serpens pileatus, 68
Serpens *Gen-to*, 68
Setæ nigræ in cauda Elephantis, 90
Severini (Marc. Aurel.) obſervatio de felle viperæ, 163. Error de calore viperæ, 170. error de venenoſitate liquoris circa dentes viperæ hærentis, 175. de numero dentium in viperâ ſententia, 200. de muſicæ efficacia in cura morſus viperæ, 205. de ſalivæ humanæ vi, 233
Silius Italicus, 116
Societas Regia Londinenſis, 130
Sozzi (Jac.) fel viperæ ſine noxa adſumpſit, 163
Solinus, 93. 96, 128
Sophocles, 116
Spanhemius, 120
Spiritus vitrioli aquis turbatis admixtus

mixtus illas non reddit claras & limpidas, 40
Sputum hominis jejuni an ſcorpiones occidat, 235
Stercus viperinum an ſit delicatœ fragrantiæ, 224
Struthio, ejuſque duo inteſtina cœca, 57, 95, 111
Succus Limonum aquis turbatis admiſtus, illas claras & limpidas efficit, 40

T.

TAbaci oleum mortiferum, 8, 44. *& ſeqq.* ejus diverſæ ſpecies quæ nullum adferunt damnum 45
Tabaci pulvis inciſuras & ſimplicia vulnera ſanat, 47. Serpentes & lacertas interficit, 48
Tabaci fumus per canaliculos ſub nive ſepultos deductus, 49
Tabaci fumus loco clyſteris aſſumtus, *ibid.*
Taipe, ejus mirabilia, 146
Tavarcarè, 31
Terentius, 52
Tertullianus, 15

Theocritus, 99
Theophraſt. 52. 115
Thomas (Cor) 97. 105
Topazii in ventriculum avium demiſſæ, 110
Torpedo piſcis ſi tangatur ſomnum atque ſtuporem inducit manui, 53. an virtus Torpedinis operetur ex longinquo, 54. ejus anatomia, 55. *& ſeqq.*
Trallianus, 93
Triſtanus, 117, 120
Turbationes aquarum naturalium & deſtillatarum, 35. *& ſeqq.*

V.

V*Ainiglias*, earum figura, ſemina & folia expreſſa, 143
Valentini (Baſilii) figmenta, 231
Valerius Flaccus, 116
Valeriola, 87
Vaſa in quibus demortuarum viperarum carnes maceratæ ſunt non rumpuntur ob nimium earum calorem, 170
Venenum uni animali quod eſt, tale non eſt alteri, 164, 165. id exſugen

gentes olim erant ſervi, 185. Viperinum quomodo mortem inferat, 210
Veneno infectorum corpora tractantes an ſe exponant periculo, 213
Vermes in inteſtinis viperarum femellarum an naſcantur, 218
Vernati (Philib.) 130
Verulamius, 34
Vervecum cornua ſi in terram decidant an radices emittere valeant, 128, 129.
Veslingii ſententia de numero dentium in vipera, 200
Veterum in verba jurare indecens, 216
Vicuñas, earum lapides, 83
Vincentii Belluacenſis opinio de numero dentium in vipera, 200
Vinum in quo ſuffocata vipera, vel in quod bibendi cauſa caput immerſit non eſt venenum, 168
Vipera, 4, 7, 114. devorata à circulatoribus, 17. datur caſus quo mordendo non inficit, 45
Vipera non habet in cauda aculeum

aut ſpinam aptam qua pungat, 206
non habet humorem, excrementum, aut partem ullam, quæ bibita aut comeſa interficere valeat, 208. aliud venenum non habet niſi liquorem illum qui palatum humectat, & in vaginis dentes operientibus reſtagnat, *ibid.*

Viperæ amores fabuloſi cum Murænis, 239

Viperæ cor duplicem habet auriculam, 171. ejus caput collo appenſum an proſit angina laborantibus, 193

Viperæ quot dentes habeant, 197. *& ſeqq.* an venenati, 202, 208. cavi ſunt, *ibid.* quovis tempore excidunt & renaſcuntur, *ibid.* eorum deſcriptio, 201. an ſint veneni receptaculum, 203

Viperæ mordendo non ſemper mortem inferunt, 195. natant in omnibus liquoribus, 169. eadem facilitate qua intrant lagenas, regrediuntur, 169. in generoſiſſimis vinis natando ſervatæ ſunt per 6 ho-

horas, 170. diutius vivæ ſervantur in aqua quam in vino, 170. & quamdiu, *ibid.* vivunt in pyxidibus, octo, novem & plures menſes, 196. lædunt poſt adeo diuturnum jejunium, *ibid.* ideoque venenatis alimentis ſuum non debent venenum, *ibid.* an virtute ſalivæ humanæ manſueſcant, 234

Viperæ anatomia, 209, *& ſeqq.* non delectantur vino, adeoque urceoli vino pleni non ſunt decipulæ aptæ ad eas capiendas, *ibid.*

Viperæ quæ ova in corpore gerunt an in confectione Theriacæ rejiciendæ, 227

Viperarum carnes abſque ullo periculo comeduntur, 178. an expirent odorem fœtidum, 220. an calidæ? 170. an ſitim inducant inextinguibilem comeſtæ, 224. an pulchritudinem, 226. an earum venenum ſit in cauda, 206

Ungues aranearum Braſilienſium, 112

Volatilium oculi vulnerati reſti-
tuun-

tuuntur beneficio naturæ, ſemota omni medicamentorum ope. 16
Voſſius (*Gerardus Joannes*) 121, 123
Vulnera à morſibus viperarum inflicta utiliter exſuguntur, 176. modo qui exſugit non habeat dentes corruptos aut cariòſos, *ibid.* vel ulcera aut vulnera, *ibid.*

W.

WAraus, 149
Warthonus (Thomas) ductuum ſalivalium inventor, 195
Wilhelmus Britonus, 147
Wormius, 75, 82, 86, 113, 114, 137

X.

XImenes, 77, 88, 137

Z.

ZAcutus, 112. ejus error de veneno viperæ, 167. ejuſque curatione per muſicam, 205. per ſalivam humanam, 233. ejus ſententia de numero dentium, 200
Zezes. 96

FINIS.